

มาจ้แล้วป็น

สุรจิตโต ภิกขุ

หนังสือดีลำดับที่ ๑๙

ตายแล้วไปไหน : พระอาจารย์มหาวิวัฒนา สุรจิตโต วัดนรนาถสุนทริการาม
ISBN : 974-94604-7-2
พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กรกฎาคม ๒๕๕๙ จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม
ปก-รูปเล่ม : บริษัท วิธีทำ จำกัด โทร. ๐-๖๓๘๗-๘๘๐๐
จัดพิมพ์ : ขมรมกัลยาณธรรม
และเผยแพร่ ๑๐๐ ถ.ประโคนชัย ต.ปากน้ำ อ.เมือง
จ.สมุทรปราการ ๑๐๒๗๐ โทร. ๐-๒๓๗๐๒-๗๓๕๓
หรือ : ๘๙/๖-๗ ซอยศึกษาวิทยา ถ.สาทรเหนือ สีลม บางรัก
กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐ โทร. ๐-๒๖๓๕-๓๙๙๖-๒
แยกสี : แคนนา กราฟฟิค โทร. ๐-๒๘๖๖-๕๑๗๐-๑
พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์จุมทองอุตสาหกรรมและการพิมพ์
๕๔/๑๒๗ ถ.ปิ่นเกล้า-นครชัยศรี ศาลาธรรมสพน์
เขตทวีวัฒนา กทม. ๑๐๑๗๐
โทร. ๐-๒๔๘๐-๘๒๗๒-๗

สัพพทานัง อัมมทานัง ชินาติ
การให้ธรรมะเป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง
www.kanlayanatam.com

คำนำจากขมรมกัลยาณธรรม

หนังสือเรื่องตายแล้วไปไหน ของพระอาจารย์มหาวิวัฒนา สุรจิตโต เคยตีพิมพ์มาแล้วหลายครั้ง ข้าพเจ้าได้รับต้นฉบับนี้จากกัลยาณมิตรของข้าพเจ้าคือ **คุณชัยสิทธิ์ เอกสิทธิพงษ์** นานแล้ว เมื่อมีโอกาสดำเนินงาน จึงเห็นว่าสมควรพิมพ์เผยแพร่ให้เป็นประโยชน์แก่สาธุชน เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจอันหนึ่งถึงความไม่ประมาทหมัวเมาในชีวิต จึงนำมาจัดพิมพ์ใหม่เพื่อให้ตัวอักษรใหญ่ขึ้น เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถอ่านได้ง่ายไม่อันตรายต่อสายตา นัก ทั้งได้ใช้กระดาษที่ถนอมสายตาท่านด้วย

เมื่อจัดพิมพ์ต้นฉบับใหม่แล้ว ได้ติดตามหาตัวพระอาจารย์ผู้เขียนทราบที่ท่านเคยจำพรรษาอยู่ที่วัดนรนาถสุนทริการาม กรุงเทพมหานคร คณะ ๑๔ ไปตามหาไม่พบ แต่ได้เบอร์โทรศัพท์มา จึงติดต่อท่านซึ่งขณะนี้ เป็นพระอาจารย์สอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ที่จังหวัดเลย เมื่อท่านทราบจุดประสงค์ของขมรมกัลยาณธรรม ท่านจึงอนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ ขอกราบขอบพระคุณท่านพระอาจารย์มา ณ ที่นี้

ในส่วนของผู้พิมพ์ ด้วยความศรัทธาอันมั่นคง ของคุณแม่จำนุญฐิตะฐาน ที่จะดำเนินตามเศษฐีสี่แห่งรอยพระบาทของพระศาสดา และเป็นต้นบุญที่เสมอต้นเสมอปลายหาผู้ใดเสมอเหมือนได้ยาก แม่ได้รวบรวมญาติมิตร (ตามรายชื่อท้ายเล่ม) เพื่อร่วมเป็นเจ้าของในการจัดพิมพ์หนังสือทั้งหมด ๑๐,๐๐๐ เล่ม โดยหวังให้พระธรรมคำสอนได้เข้าถึงจิตใจเพื่อนร่วมทุกข์ให้ได้มากที่สุด เนื่องในโอกาสวันแม่ที่จะเวียนมาถึง และใกล้ถึงวันคล้ายวันเกิดของแม่ในเดือนกันยายนนี้ ข้าพเจ้าจึงตั้งใจ

คำนำในการพิมพ์ครั้งแรก

จัดทำหนังสือเล่มนี้เพื่อเป็นของขวัญวันเกิดของแม่ ซึ่งเป็นผู้ให้ของข้าพเจ้าเสมอมา และยังได้แผ่ความเมตตาอันให้แก่เพื่อนมนุษย์ทุกคนด้วยปฏิบัติที่มั่นคงในพระรัตนตรัย ที่พวกเราควรอนุโมทนาอย่างยิ่ง

ด้วยพลังแห่งจิตบริสุทธิ์ ที่พวกเราต่างหล่อหลอมรวมกัน เพื่อจะเป็นผู้ให้สิ่งที่ดีๆ แก่เพื่อนมนุษย์ ขอให้ผลานิสงส์นี้จงเป็นเครื่องบูชาอันบริสุทธิ์สูงค่า แทบรอยบาทของพระศาสดา ผู้ทรงพระมหากรุณาธิคุณยิ่งใหญ่ในสามโลก และขออุทิศผลบุญกุศลแห่งมหาทานครั้งนี้ กราบแทบเท้าของพ่อแม่และครูบาอาจารย์ทุกท่าน เพื่อให้ทุกท่านที่มีทุกข์ได้พ้นทุกข์ มีปัญญาเข้าถึงสังขารธรรม อันพระพุทธรเจ้าได้เข้าถึงแล้วทุกท่าน เทอญ

ชมรมกัลยาณธรรม

๖ กรกฎาคม ๒๕๕๙

เรื่อง “ตายแล้วไปไหน” เป็นปัญหาที่น่าคิดและน่าสนใจมาก เรื่องหนึ่ง ที่มนุษย์ทุกชาติทุกภาษาค้นคิดกันมานานแล้ว ตั้งแต่สมัยโบราณถึงปัจจุบัน ว่าคนเราตายแล้วไปไหน ตายแล้วเกิดหรือเปล่า นรกสวรรค์มีจริงหรือเปล่า วิญญาณมีจริงหรือเปล่า ผิมีหรือไม่มี ปัญหาเหล่านี้มีคนเป็นจำนวนมากที่อยากทราบหนังสือเล่มนี้คงไขข้อข้องใจได้บ้าง สำหรับผู้ที่อยากทราบและผู้สนใจ

แม้ผู้เรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ แต่ก่อนก็ไม่ค่อยเชื่อ โดยเฉพาะเรื่องบุญเรื่องบาปให้ผลจริงหรือไม่ เพราะเห็นคนที่ทำความชั่วกันมีความร่ำรวยมีฐานะดีขึ้นมีอยู่มากมายและบางครั้งคิดว่าทำบุญไปแล้วก็ไม่เห็นบุญให้ผลสักที โดยเฉพาะในชาติปัจจุบันความเห็น เหล่านี้คงมีหลายคนที่มีความเห็นเหมือนกับผู้เรียบเรียง จนกระทั่ง ได้ศึกษาธรรมะเพิ่มขึ้นหลังจากอุปสมบท ประสพกับตนเองบ้าง และเห็นผู้อื่นประสพบ้าง ความเห็นเหล่านี้จึงหมดไปเพราะว่าผลของบุญและบาปถ้ายังไม่ให้ผลในชาตินี้ ก็ให้ผลในชาติต่อไปและความร่ำรวยนั้นมิใช่เป็นเครื่องหมายแสดงว่าต้องเป็นคนดีเสมอไป คนจะดีจะชั่วอยู่ที่การกระทำเป็นสำคัญ พระพุทธเจ้าตรัสยืนยันไว้ว่า “คนเราตายแล้วต้องไปตามผลกรรมของตน” หัวข้อที่ยกขึ้นไว้ข้างต้นว่าตายแล้วไปไหน ก็เป็นอันทราบว่ ก็แล้วแต่ผลกรรมที่แต่ละคนสร้างไว้ ถ้าทำดีก็ไปสู่สุคติภพ ถ้าทำไม่ดีก็ไปสู่ทุคติภพ (สถานที่ไม่มี ความเจริญ, ทรมาน) ซึ่งตรงกับคำสอนที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” เป็นคำสอนที่เป็นจริงและอมตะตลอดกาล แม้ว่าโลกจะเปลี่ยนแปลงอย่างไร ไปสู่ยุคไหนก็ตาม ใครทำกรรมอันใดไว้ ก็จะได้รับผลกรรมเช่นนั้นตอบ ไม่ช้าก็เร็วแน่นอน

พระอาจารย์มหาวิวัฒนา สุรจิตโต

สัมโมทนียกถา

ในโอกาสที่ชมรมกัลยาณธรรม ได้เห็นความสำคัญของการจัดพิมพ์หนังสือสารธรรม ความจริงของชีวิต เรื่อง “ตายแล้วไปไหน” เพื่อแจกจ่ายเป็นกุศลธรรมทาน แก่หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ตลอดจนถึงประชาชนทั่วไป ซึ่งคนในสังคมไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา แต่รู้และเข้าใจ ปฏิบัติตามวิถีแห่งพุทธนั้นมีน้อยมาก หนังสือเล่มนี้คงจะไขข้อข้องใจ ให้คำตอบตลอดถึงแนวทางปฏิบัติตน จนสิ้นลมหายใจ ได้อย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา อ่านแล้วคงจะเกิดปัญญา นำพาตนให้พ้นจากความเห็นผิด คิดไม่ถูก เป็นสัมมาทิฐิ ความเห็นถูก ปลุกฝังความดี ให้มีขึ้นแก่ตนเอง ครอบครัวและสังคม ย่อมเป็นการเตรียมความพร้อมของชีวิตได้ถูกต้องต่อไป ในภายภาคหน้า เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนเดินทางไปสู่ปรโลก เบื้องหน้า เพราะความตายคือการเริ่มต้นชีวิตใหม่อีกครั้งหนึ่ง บทบาทภารกิจของชมรมกัลยาณธรรมที่ทำอยู่ นับได้ว่า เป็นการส่งเสริมและจรรโลงพระพุทธศาสนา ช่วยแก้ปัญหาสังคม ให้คนเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา และนำพาให้คนในสังคมเป็นกัลยาณชนมากขึ้นและสร้างสรรค์สังคม ให้ร่มเย็นดับเข็ญได้ ด้วยการปฏิบัติธรรมแท้จริง

ขออนุโมทนา ในกุศลเจตนาของชมรมกัลยาณธรรมที่ได้จัดพิมพ์หนังสือและส่งเสริมการปฏิบัติธรรมทุกรูปแบบ ขอให้ชมรมกัลยาณธรรมดำรงอยู่ คู่สังคมไทย ผูกพันไว้โมตริจิต แก่มวลมิตรและประชา นำพาสังคมไทย เติบโตได้ด้วยคุณธรรม จงเจริญวัฒนา สถาพร สืบต่อไปตลอดสิ้นกาลนานเทอญ

สุรจิตโต ภิกขุ

สารบัญ

ความตาย :	๙
ตายเกิด ตายสูญ จริงหรือไม่? :	๑๖
ปรากฏการณ์ทางจิตเมื่อใกล้จะตาย :	๑๘
อารมณ์ของจิตเมื่อใกล้จะตาย :	๑๙
กรรมที่ให้ผลตามลำดับ :	๒๐
พระพุทธศาสนายืนยันว่าคนเราตายแล้วเกิดจริง :	๒๒
จิตเป็นตัวสั่งสมบุญและบาป :	๒๔
ลักษณะของบุญและบาป :	๒๖
จิตเป็นตัวนำไปเกิด :	๒๙
นรก สวรรค์ ๓ ประเภท :	๓๑
ผู้ตกนรก-ขึ้นสวรรค์ :	๓๓
ภพภูมิที่สัตว์โลกไปเกิด :	๓๕
องค์ประกอบในการเกิดมนุษย์ :	๔๗
เหตุผลที่คนเกิดมาแล้วไม่เหมือนกัน :	๔๙
กำเนิด ๔ :	๖๙
โลกุตระภูมิ :	๗๐
สาเหตุการเวียนว่ายตายเกิดตามหลักปฏิจจสมุปบาท :	๗๒
ข้อพิสูจน์เรื่องตายแล้วเกิดใหม่ :	๗๔
ปายาสีราชญญสูตร :	๗๖
สามเณรสนทนากับเปรต :	๘๕
นางปฏิบัติภา ขุชาฬว :	๙๐
ผู้เห็นผิด :	๙๕
ห้วงนี้ :	๙๗
ท่านพระอาจารย์มั่นตอบปัญหาผีมีจริงหรือไม่ :	๙๙
พุทธภาษิตเกี่ยวกับชีวิตและความตาย :	๑๐๑
อาจารย์โยวาทเกี่ยวกับความตาย :	๑๑๑
ตารางบัญชีสำรวจเวลาของชีวิต :	๑๒๒

ความตาย

ความตายเราก็มิได้ชื่นชอบ
ชีวิตเราก็มิได้ติดใจ
เรารอคอยเวลาเหมือนคนรับจ้าง
ทำงานเสร็จแล้วรอรับค่าจ้าง

พุทธวจนะ

ความตาย คือ อะไร
ใครเล่าที่ตาย อะไรตาย
ตายแล้วสูญ อะไรสูญ สูญแน่หรือ
ตายแล้วไปไหน ใครไปไหน
อะไรละที่ไป
ชีวิตมนุษย์มีเพียงแค่นี้ ตายแล้ว แล้วกัน
คำถามดังกล่าว มีผู้สนใจกันมาก ถกเถียงกันมาก
เพราะยังเป็น “คนเป็น” กันอยู่
ยังไม่ได้ตาย !

รู้กันอยู่เพียงว่า ความตายของคนของสัตว์ คือ หมดลมหายใจ
กระดูกกระดูกไม่ได้ พุดไม่ได้ คิดไม่ได้ ไม่มีความรู้สึกใดๆ ร่างกาย
เย็นแล้วก็แข็งทื่อ บวมแล้วก็เปลี่ยนสี มีกลิ่นเน่าเหม็น มีน้ำไหลออกมา
น่าเกลียด น่ากลัว น่าสลดใจ ต้องใส่โลง ต้องเผาทิ้งไป หรือฝังจม
ดินไป

รู้กันอยู่แล้ว เมื่อหัวใจหยุดเต้น ร่างกายหยุดทำงานในการเจริญเติบโต หยุดรับรู้ทุกอย่าง คือ ความตาย

โปรดหยุดคิดพิจารณาให้ละเอียดถี่ถ้วนกันก่อน

ความตาย คือ การเริ่มชีวิตใหม่ที่ยาวนานกว่าการดำรงชีวิตในคราบของมนุษย์หรือสัตว์ หลายพันเท่า

อย่าลืมว่า ภายในกาย มีอยู่

กายทิพย์ที่ซ่อนภายในกายเนื้อีมีอยู่

การเป็นคน เป็นเพียงการเอาหนัง เนื้อ กระดูก รูปร่างของคนี่ประกอบด้วยธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟ อันเป็นผลมาจากการกินอาหาร ดื่มน้ำ และหายใจ สวมใส่อยู่

ที่มนุษย์เข้าใจว่า มนุษย์ตายนั้น

เป็นเพราะร่างกาย เปรียบเหมือนโรงงานหยุดทำงานต่างหาก

ภายในรูปร่างของมนุษย์ ย่อมผละออกจากร่างกายที่หยุดทำงาน

หมดลมหายใจ สลัดร่างกายเนื้อีนี้ออก ไปสู่โลกที่มองด้วยตาเปล่าของคนธรรมดาไม่ได้

ใครเล่าที่ตาย ไม่มีใครตาย นอกจากร่างกายมันหยุดทำงานจิต (อหิสมานกาย) ของร่างกายนั้นยังมีชีวิตอยู่ต่อไป

ถ้าจะเปรียบความตายให้ตรงจุด ความตายก็คือ การละร่างกายมนุษย์ สัตว์ ที่ประกอบไปด้วยเนื้อี หนัง เลือด กระดูก ไขมัน เล็บ ที่เป็นสสารนี้ต่างหาก

ชีวิตของความเป็นมนุษย์นี้สิ้นจะตายไป หากเทียบกับชีวิตของพระอรียเจ้า ของพรหม ของเทวดา ของนางฟ้า ของสัตว์นรกจิต (อหิสมานกาย) ของทุกคน ของทุกสัตว์ ไม่มีคำว่า “ตาย”

อะไรที่สูงญ ร่างกายที่คิดว่าเป็นตัวเรา เป็นของเรานี้แหละสูญสลายเป็นเถ้าถ่าน จมดินไป

แต่จิต ไม่มีคำว่า สูญสลาย

กิเลส ตัณหา ต่างหากที่เป็นความสูญสลายจากจิตพระอรหันต์แต่จิตดวงเดิมไม่สูญ ยังคงมีอยู่ชั่วกัลปาวสาน จิตดีไปสู่ที่ดี จิตชั่วไปสู่ที่ชั่ว

จิตจะหนาจะบาง จิตจะมีรูปร่างอย่างไร สว่างหรือมืด เย็นหรือร้อน ลำบาก หรือสบาย แล้วแต่คุณภาพของจิตของแต่ละคน

กายทิพย์ของใครเป็นอย่างไร จะสวยหรือไม่สวย จะแต่งตัวมอซอหรือมีเครื่องประดับแพรวพราว มันขึ้นกับความดี ความชั่วของจิตผู้นั้น

ภายในกายเป็นอย่างไร กายมนุษย์ตาย ภายในกายก็มีสภาพตามนั้น

ไม่มีใครช่วยทำให้ดีได้ ตัวเองต้องทำเอง ชำระจิตตนเอง

ส่วนใหญ่ พอทราบว่า มีคนตาย จะรวยหรือจะจน จะมีความทุกข์หรือมีความสุขในทางโลก

มักจะพูดกันว่า “เขาไปสบายแล้ว”

อันความเป็นจริงแล้ว มันไม่แน่นอนเสมอไป ไม่ใช่ ตายแล้วหมดทุกข์ พันทุกข์ มันอาจจะทุกข์กว่า ตอนมีชีวิตเป็นมนุษย์หลายร้อยเท่าและมันก็อาจเป็นสุขกว่าหลายพันเท่า อยู่ที่กายภายในของคนๆ นั้นเป็นอย่างไรต่างหาก

ภายในกายเป็นสัตว์นรก ให้รวยล้านฟ้า เกียรติยิ่งใหญ่ ก็ไปนรก

ภายในกายเป็นคน ตายแล้ว ก็กลับมาเกิดเป็นคนใหม่อีก

ภายในกายเป็นเทวดา, พรหม, เป็นพระอริยเจ้าก็ไปตามภพตามภูมิของภายในกายนั้นๆ

ไม่มีใครทำให้ใครเป็นอะไรได้ ตัวเองต้องทำเอง ไม่มีใครให้ใครไปไหนได้ ตัวเองไปเอง

ท่านพญายมราช ท่านไม่ลงโทษใคร ทุกคนลงโทษตัวเอง

ท่านเสียอีกที่เป็นผู้คอยเตือนสติให้จิตของผู้ตายไปแล้ว ระลึกถึงความดีที่ตนได้ทำไว้สมัยเป็นมนุษย์ จะได้ไม่ต้องลงนรก เพราะจิตคิดแต่ความชั่ว สัมความดีที่ตนทำไว้

ท่านเป็นผู้ช่วยกันมิให้จิตผู้ที่จะกายมนุษย์ไปลงอบายภูมิ

ท่านมีแต่เมตตากรุณาสงเคราะห์ให้จิตผู้มีกายหยาบ ให้นึกถึงความดีเพื่อจะได้ไปสวรรค์ ด้วยการเตือนสติสอบถามสำหรับผู้ที่ทำดีเล็กน้อย ทำชั่วมากกว่า

สำหรับผู้ที่ทำแต่ชั่วมากๆ ไม่สามารถจะไปแวะให้ท่านพญายมราชเตือนสติหรือ

ไม่สามารถจะแวะสำนักของท่านพญายมราชได้ เพราะความชั่วมันล้นหลาม

ผู้ที่จะแวะสำนักของท่าน ก็คือผู้ที่จิตชั่วบ้าง ดีบ้าง พอประมาณ

สำหรับผู้ที่ทำแต่ความดีจริงๆ ด้วยใจบริสุทธิ์จริงๆ

ท่านเหล่านี้ไปสวรรค์ทันที

ท่านผู้มีมานสมาบัติ ไปเป็นพรหมทันที

ท่านผู้ใดได้วิปัสสนาญาณ ก็ไปตามภูมิปัญญา ตามความบริสุทธิ์แห่งจิตของท่าน

ท่านที่จิตบริสุทธิ์ที่สุด หมดกิเลสตัณหา ท่านไปพระนิพพาน

ภายในกาย ตอนเป็นมนุษย์ เป็นอย่างไร ไปอย่างนั้น

ทั้งนี้ต้องไม่ประมาทด้วย

ต้องมีสติสัมปชัญญะ มีปัญญาในพระธรรมด้วย

พระธรรม ก็คือ ร่างกาย กับระบบประสาท คำพระเรียกว่า
ขันธ ๕ อันมี รูป, เวทนา, สัญญา, สังขาร, วิญญาณ กับจิต ที่มา
อาศัยร่างกายนี้อยู่ชั่วคราวนี้แหละ

ขันธ ๕ รูป กับ นาม ตาย (รูป ก็คือ ธาตุ ดิน, น้ำ, ลม, ไฟ
นาม ก็คือ ระบบประสาท)

แต่จิต (อทิสมานกาย) ไม่ได้ตาย พุดกันให้ละเอียดลงไป
ร่างกายมนุษย์นี้มีเพียง รูป จิต เจตสิก นิพพาน คำพระเขาเรียกกัน
ว่า ปรมัตถธรรม ๔

ท่านผู้ใดอยากรู้ละเอียด ให้ชัดเจน ต้องปฏิบัติกรรมฐานทั้ง
สมถภาวนา และวิปัสสนาภาวนา ควบคู่กันไป ทำอย่างใดอย่างหนึ่ง
ไม่ได้ ไม่มีผล

จิต เป็นตัวเราทั้งขณะนี้ และเมื่อร่างกายนี้ได้ตายไปแล้ว

จิตนี้แหละเป็นของเรา ชั่วนิรันดร

ความตาย จึงไม่เป็นความน่ากลัว หรือ สะทกสะท้าน
สำหรับผู้ประกอบแต่ความดีงามด้วยใจจริง

แต่ยอมเป็นความน่ากลัว ของมนุษย์จิตเลวทราม ประกอบ
แต่ความชั่ว

ความตายเป็นเพียงการนอนหลับชนิดไม่ตื่นขึ้นอีก ของ
ร่างกายมนุษย์แต่จิตไปตื่นขึ้นยังสถานที่อีกแห่งหนึ่ง

ชีวิตมนุษย์ สัตว์ มิได้มีเพียงเท่าที่ตาเนื้อเห็นเท่านั้น ยังมีอีก
มากมายมหาศาลในจักรวาลที่เรายังไม่รู้

จะปล่อยชีวิตให้ไร้ความหมาย ไร้ความดีด้วยระยะเวลา
ประมาณ ๑๐๐ ปี นี้ละหรือ

คิดว่า ชีวิต เป็นเพียง แค่มนุษย์นี้หรือ

อย่าได้เสียเวลาอยู่เลย จงพิสูจน์กันเถิด

พิสูจน์ “สัจธรรม” ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่
ได้ทรงสั่งสอนพวกเราไว้นานแล้วกันเถิด

ตายเกิด ตายสูญ จริงหรือไม่?

ปัญหาเรื่องตายแล้วเกิด หรือตายแล้วสูญ เป็นเรื่องที่มีมานานแล้วดูจะก่อนพุทธกาลอีก ในบัดนี้ก็มีอยู่ และคงจักมีต่อไปอีกในอนาคต เรียกว่า เป็นปัญหาประจำโลกก็ได้ จึงมีคำ (ศัพท์) สำหรับเรียกความเห็นเหล่านี้ว่า **ลัทธิทิฏฐิ** เห็นว่าเที่ยง ซึ่งหมายความว่าชาตินี้เกิดเป็นอย่างไรตายแล้วเกิดอีกต่อไป ก็เป็นเช่นนี้อีก ๑. **อุจเฉททิฏฐิ** เห็นว่าขาด ซึ่งหมายความว่าตายแล้วสูญ ๑, (แต่ทางพระพุทธศาสนาไม่รับความเห็นเช่นนี้ทั้ง ๒ อย่าง, เพราะแสดงกรรมและผลของกรรม และความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน), บางคนเห็นว่าส่วนรูปกาย คือ ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม หรือเต็มอากาศเข้าด้วยเท่านั้นเป็นสำคัญเป็นใหญ่

ถ้าธาตุเหล่านั้นประชุมกันถูกต้องได้ส่วน ก็เกิดวิญญาณ เวทนา สัญญา สังขาร รวมเป็นนามและรูป เป็นกายอันนี้, เมื่อธาตุเหล่านั้นสลายแยกจากกันไป วิญญาณ เวทนา สัญญา สังขาร ก็ดับไปตาม แต่ไม่สูญไปทีเดียว เพราะธาตุเหล่านั้น ไม่สูญ อาจไปรวมกันเข้าถูกต้องตามส่วนอีก ก็เกิดวิญญาณ เวทนา สัญญา สังขาร ขึ้นอีก แล้วก็สลายไปอีก แต่ถึงเกิดใหม่ ก็ไม่ใช่เรา กรรมดีกรรมชั่วที่ทำไว้ในโลกนี้ ตลอดถึงพระอรหันต์บุคคล ก็มีเพียงในโลกนี้เท่านั้น

เมื่อรูปกายสลายแล้ว ปุถุชนหรือพระอรหันต์บุคคล ก็สูญสิ้นไปเหมือนกันหมด แต่บางคนแสดงว่าธาตุทั้ง ๔ หรือ ๕ เป็นเพียงส่วนประกอบเป็นรูปกายเท่านั้น และก็เป็นที่ตายอยู่แล้วตามธรรมดา เช่น อาหารก็เป็นของตายอยู่ตามธรรมดาแล้ว

แต่ที่ปรากฏว่าเป็นของเป็นก็เพราะมีธาตุเป็น หรือธาตุรู้เข้ารักษาอยู่ จึงทำให้ธาตุตายเหล่านั้นแสดงอาการเป็นของเป็นอยู่ชั่วคราว เมื่อธาตุเป็นหรือธาตุรู้พรากไปเสียแล้ว ส่วนรูปกายอันเป็นของตาย ก็แสดงอาการตายให้ปรากฏทันที

ดังนั้น การเห็นว่า เที่ยง (ลัทธิทิฏฐิ) และการเห็นว่าขาดสูญ (อุจเฉททิฏฐิ) จึงจัดเป็น มิจฉาทิฏฐิ ความเห็นผิดจากคลองธรรม มิใช่สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบในทางพระพุทธศาสนา

ปรากฏการณ์ทางจิตเมื่อใกล้จะตาย

ปรากฏการณ์ทางจิตเมื่อใกล้จะตาย หรือที่เรียกว่า **มรณาสันนวิถิ** คือฝันครั้งสุดท้าย เป็นวิถีจิตใกล้จะตาย เมื่อมรณาสันนวิถิเกิดขึ้น

จุดจิต คือ จิตออกจากร่างกาย ย่อมเกิดขึ้นในลำดับใกล้เคียงกัน

จะไม่มีอารมณ์ เป็นอย่างอื่นคั่นระหว่างจุดจิตเลย

สัตว์ทั้งหลายที่เกิดมาแล้วไม่ตาย ย่อมไม่มี นี่คือ กฎธรรมชาติของทุกชีวิตที่เกิดมา เมื่อมนุษย์หรือว่าสัตว์โลกทั้งหลายใกล้จะตาย กรรมดีหรือกรรมชั่วที่เคยทำไว้ จะแสดงปรากฏการณ์ทางจิตออกมาให้ได้ทราบที่เรียกว่า มรณาสันนวิถิ

อารมณ์ของจิตเมื่อใกล้จะตาย

ธรรมดา สัตว์โลกทั้งหลายที่ยังไม่สำเร็จพระอรหันต์ พันจากกิเลสและกองทุกข์ไม่วามนุษย์ เปรต อสุรกาย เทวดา หรือพรหมก็ตาม เมื่อใกล้จะตายจะมีอารมณ์ ๓ ประการเกิดขึ้น คือ

- ๑. กรรมมารมณ** อารมณ์ คือ กรรม ที่เกี่ยวกับกุศลและอกุศล กรรมมารมณเกี่ยวกับกุศล เช่น การให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา กรรมมารมณที่เป็นอกุศล เช่น ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ เป็นต้น ที่เคยทำไว้แต่ก่อนๆ เมื่อใกล้จะตายก็หวนระลึกนึกถึงขึ้นได้
- ๒. กรรมนิมิตารมณ** ได้แก่ อุปกรณ์ หรือ เครื่องหมาย ใน การทำกรรมในอดีตมาปรากฏให้เห็น เช่น เห็นโบสถ์ เห็นศาลา ที่ตนเคยสร้าง หรือเห็นศาสตราวุธต่างๆ สำหรับเครื่องมือในการฆ่า เช่น มีด ปืน เป็นต้น
- ๓. คตินิมิตารมณ** ได้แก่ เครื่องหมายที่บ่งบอกให้ทราบถึง คติภพ ที่จะไปเกิด เช่น สุขคติภพ ก็จะปรากฏเห็น วิมาน เทพบุตร เทพธิดา เป็นต้น ถ้าเป็นทุกข์คติภพ ก็จะปรากฏเห็น เปลวไฟนรก นายนิรยบาล เป็นต้น

กรรมที่ให้ผลตามลำดับ

ในทางพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธองค์ทรงสอน เน้น เรื่อง “กรรม” (Action) การกระทำ เป็นสำคัญ เช่น พุทธสุภาษิตว่า “กมฺมฺนา วฏฺฏติ โลโก สัตว์โลก ย่อมเป็นไปตามกรรม” เป็นต้น หมายถึง กรรม เป็นเครื่องปรุงแต่งสัตว์โลกให้เป็นโน่น เป็นนี่ ต่างๆ กัน ด้วยอำนาจของตนเองเป็นสำคัญ ดังนั้นคนเราเวลาใกล้จะตาย หรือที่เรียกว่า มรณาสันนวิถิ ย่อมเกิดนิมิตขึ้น ด้วยอำนาจกรรม ๔ อย่าง ที่จะให้ผลตามลำดับ คือ

๑. ครุกรรม

ครุกรรม คือกรรมหนัก กรรมอื่นไม่สามารถจะห้ามหรือขัดขวางผลของกรรมนี้ได้ ครุกรรมมีทั้งฝ่ายกุศลและอกุศล คือ ทั้งดีและไม่ดี ครุกรรมฝ่ายกุศล ได้แก่ มหัคคตจิต ๙ ดวง คือ รูปาวจรกุศล ๕ และ อรูปาวจรกุศล ๔ อันเป็นเหตุที่จะนำไปเกิดเป็นรูปพรหมและอรูปพรหม

ส่วนครุกรรมฝ่ายอกุศล เช่น ฆ่าบิดา ฆ่ามารดา ทำสังฆเภท คือ ทำให้สงฆ์แตกแยกสามัคคีกัน เป็นต้น หรือที่เรียกว่า อนันตริยกรรม

๒. อาสันนกรรม

อาสันนกรรม คือกรรมที่ได้กระทำเมื่อใกล้จะตาย ได้แก่ ก่อนที่มรณาสันนวิถิเกิดหรือที่เรียกว่า “ฝันครั้งสุดท้าย”

ถ้าไม่มีครุกรรมแล้ว อาสันนกรรมย่อมให้ผล มีทั้งฝ่ายกุศลและอกุศล ย่อมปรากฏเป็นนิมิตแก่ผู้ใกล้จะตาย ถ้าเป็นกุศล ก็นำไปเกิดในสุคติภูมิ ถ้าเป็นฝ่ายอกุศล ก็นำไปเกิดในทุคติภูมิ

ดังนั้นกรรมชนิดนี้จึงสำคัญ ถ้าไม่มีครุกรรม ในสังคมไทยเรา คนที่ใกล้จะตาย พวกญาติๆ จะให้นึกถึงคุณความดี หรือ ท่องบทว่า อรหันๆ เพื่อให้เกิดเจตนาดี จะได้ไปเกิดในสุคติ หลังจากสิ้นลมหายใจ

๓. อาจิณณกรรม

อาจิณณกรรม คือ กุศลกรรมหรืออกุศลกรรมที่ได้ทำมาเป็นประจำ ทำจนเคยชิน

ฝ่ายกุศลกรรม เช่น ทำบุญตักบาตรทุกวัน เป็นต้น ฝ่ายอกุศลกรรม เช่น ฆ่าสัตว์ทุกวัน เป็นต้น ถ้าไม่มีครุกรรม หรือ อาสันนกรรมแล้ว

อาจิณณกรรมก็ย่อมให้ผล โดยทำอารมณ์ หรือนิมิตแก่มรณาสันนวิถิ

ถ้าเป็นฝ่ายดีก็นำไปสู่สุคติ ถ้าเป็นฝ่ายชั่ว ก็นำไปสู่ทุคติ

๔. กตัตตากรรม

กตัตตากรรม คือ กุศลกรรมหรืออกุศลกรรมที่ได้กระทำไปโดยไม่ตั้งใจก่อน กรรมชนิดนี้จัดเป็นกรรมเล็กน้อย ถ้าไม่มีครุกรรม อาสันนกรรม และอาจิณณกรรมแล้ว กตัตตากรรมก็ย่อมให้ผล ถ้าเป็นฝ่ายดีก็นำไปสู่สุคติ ถ้าเป็นฝ่ายชั่ว ก็นำไปสู่ทุคติ

พระพุทธศาสนายืนยันว่า คนเราตายแล้วเกิดจริง

พระพุทธศาสนายืนยันว่า การเวียนว่ายตายเกิดนั้นมีอยู่จริง ซึ่งมีหลักฐานปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาจำนวนมาก เช่น ในคัมภีร์ชาดกเปตวัตถุ วิมานวัตถุ เป็นต้น ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในคัมภีร์ธรรมบทแห่งบาปวรรคว่า

“คพุกเมเก อุปปชชุนติ นิรยํ ปापกมมิโน

สคคํ สุกคติโน ฆนติ ปรีนิพพุนติ อนาสวา”

แปลว่า “คนบางพวกเกิดในครุภพ คนบางพวกทำกรรมชั่วไว้ ต้องไปนรก”

“คนบางพวกทำกรรมดีไว้ไปสวรรค์ ส่วนท่านที่หมดกิเลสแล้ว ย่อมนิพพาน” และพระพุทธองค์ยังได้ตรัสถึงบุคคลที่ยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพใหม่รำไปว่า “สัตว์ทั้งหลาย ไม่รู้แจ้งในอวิชชา คือ ความไม่รู้ในอริยสัจ ๔ ย่อมมาสูภพใหม่ เบื้องหน้าแต่ตาย เพราะกายแตก”

จากพระสูตรข้างต้น จะเห็นได้ว่า คนเราตายแล้วเกิดก็มี ไม่เกิดก็มี ผู้ที่ตายแล้วไม่เกิดอีกนั้น คือ พระอรหันต์ เพราะท่านหมดกิเลสเครื่องร้อยรัดแล้ว แต่สำหรับปุถุชนคนธรรมดาทั้งหลาย เมื่อตายแล้ว แม้เราไม่อยากจะเกิดก็ต้องเกิดอีก เพราะเรายังมีกิเลส เครื่องร้อยรัดไว้ในวัฏฏสงสาร คือ การเวียนว่าย-ตายเกิด

เมื่อมีกิเลสก็ให้ทำกรรม เมื่อทำกรรม ก็จะต้องได้รับผลของกรรม เมื่อรับกรรมเสร็จ ถ้ายังมีกิเลสอีกก็ให้ทำกรรมอีก วนอยู่อย่างนี้เรื่อยไปจนกว่าจะตัดวัฏฏสงสารได้

จิตเป็นตัวสั่งสมบุญและบาป

คงมีหลายคนสงสัยว่าบุญกุศลและบาปกรรมที่เราสร้างไว้ขณะมีชีวิตอยู่ เมื่อเราตายไปบุญ บาป จะสูญสลายไปด้วยหรือไม่ หรือถ้าไม่สูญสลายมันจะอยู่ที่ไหน อะไรเป็นตัวเก็บไว้ ก็ขอตอบตามหลักพระพุทธศาสนาว่ามนุษย์เราประกอบด้วยกายและจิต เป็นสำคัญ เมื่อเราตายลง กายนั้นต่างหากเล่าที่สูญสลาย แต่จิตหาได้ดับสูญไม่

ดังนั้นจิตนั้นแหละ เป็นตัวสั่งสมบุญและบาปเอาไว้ เพราะธรรมดาจิตมีหน้าที่รับอารมณ์ จึงเก็บอารมณ์ทุกชนิดเอาไว้ทั้งที่เป็นบุญ ทั้งที่เป็นบาป ทั้งที่มีไชบุญมิไช่บาปเก็บไว้ในภวังคจิต เก็บไว้หมดสิ้นอย่างละเอียดและสามารถนำติดตัวข้ามภพข้ามชาติไปได้ด้วย

ลักษณะที่จิตเก็บบุญและบาปเอาไว้ นั้น เหมือนกระต่ายหรือโพงซับน้ำที่สามารถซับหรือเก็บน้ำไว้ได้หมด ฉันทใด จิตก็เหมือนกัน เมื่อคนเราทำบุญหรือบาปลงไป จิตก็ซับหรือเก็บเอาไว้หมด ฉันทนั้น จิตนี้เป็นนาย กายเป็นบ่าว จิตจึงเป็นสภาพพิเศษ และเราทุกคนก็ได้ใช้จิตสั่งงานอยู่ตลอดเวลาตั้งพุทธพจน์ว่า “**ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นใหญ่ มีใจเป็นประธาน สำเร็จได้ด้วยใจ**

มโนปุพฺพคฺมา ธมฺมา มโนเสณฺฐา มโนมยา..”

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ของเราทั้งหลาย จึงสอนให้เราฝึกจิต พัฒนาจิต เพราะว่าจิตที่เราฝึกดีแล้ว พัฒนาดีแล้วย่อมนำเสนอมาให้สมกับพุทธสุภาสิตว่า “**ทนต์ จิตต์ สุขาวหํ จิตที่บุคคลฝึกดีแล้วย่อมนำเสนอมาให้**”

ดังนั้นเราทั้งหลายควรเห็นคุณค่าในการพัฒนาจิต อบรมจิตของตนเพื่อเป็นภูมิต้านทานอกุศลธรรมทั้งปวง ในภาวะวิกฤต เศรษฐกิจเช่นนี้ หรือ สังคมยุคไหนๆ ก็ตาม

เพราะฉะนั้น เราทั้งหลายจงเชื่อเถอะว่า บุญ บาป มิได้สูญหายไป ตราบเท่าที่คนนั้นยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่

ลักษณะของบุญและบาป

เมื่อเราทราบแล้วว่า จิตเป็นตัวรับหรือเก็บเอาบุญไว้ ก็ควรที่จะทราบว่าบุญ บาป มีลักษณะอย่างไร เพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น บุญนั้นมีลักษณะที่เข้าใจง่ายๆ อยู่ ๓ ประการ คือ

๑. เมื่อกล่าวโดย**สภาพ** ได้แก่ คุณชาติที่ชำระสันดานให้ผ่องใส
๒. เมื่อกล่าวโดย**เหตุ** ได้แก่ การทำความดีทุกอย่าง
๓. เมื่อกล่าวโดย**ผล** ได้แก่ ความสุขกาย สุขใจทั้งในชาตินี้และชาติหน้า แต่บุญตามความแห่งพระไตรปิฎก และคัมภีร์ในทางพระพุทธศาสนา จะมุ่งเอาผล คือความสุข ความเจริญทั้งทางร่างกายและจิตใจ อันก่อให้เกิดความผ่องแผ้ว สงบ และเกิดความพอใจที่จะกระทำความดีให้สูงยิ่งขึ้นไปตั้งนัยแห่งพุทธพจน์ว่า

“ถ้าบุคคลพึงทำบุญ ควรทำบุญนั้นบ่อยๆ ควรทำความพอใจในบุญนั้น เพราะว่าการสั่งสมบุญนำความสุขมาให้”

“บุคคลไม่ควรดูหมิ่นต่อบุญว่า มีปริมาณน้อย จักไม่มาถึง แม้หม้อน้ำย่อมเต็มได้ด้วยหยาดน้ำที่ตกลงที่ละหยดได้ฉันใด ผู้มีปัญญาสั่งสมบุญแม้ที่ละน้อยๆ ย่อมเต็มได้ด้วยบุญฉันนั้น”

ผลของบุญเมื่อเกิดขึ้นแล้วมีผลกับตัวเราในปัจจุบัน ๔ ระดับด้วยกันคือ

๑. **ระดับจิตใจ** คือ มีสุขภาพใจดีขึ้น มีใจเยือกเย็น เป็นสมาธิ จิตใจผ่องใส
๒. **ระดับบุคลิกภาพ** คือ คนที่ทำบุญสม่ำเสมอ หน้าตา ผิวพรรณผ่องใส มีความสง่างามอยู่ในตัว มีความเบิกบาน ร่าเริง ไม่มีความกังวลหม่นหมอง
๓. **ระดับชีวิต** ผลกรรมในอดีตที่ดี ในปัจจุบันก็ดีที่กระทำไว้ ย่อมส่งผลให้ดำเนินไปแต่ในทางที่ดี
๔. **ระดับสังคม** คนที่มีบุญกระทำไว้แล้ว ไม่ว่าจะอยู่ในสังคมระดับใด เป็นคนที่สังคมยอมรับนับถือ และสังคมต้องการ เพราะเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยส่วนเดียว

ส่วนบาปนั้น มีลักษณะตรงกันข้ามกับบุญ ซึ่งมีลักษณะ ๓ อย่าง คือ

๑. เมื่อกล่าวโดย**สภาพ** ได้แก่ ความสกปรกเศร้าหมองของจิตใจ
๒. เมื่อกล่าวโดย**เหตุ** ได้แก่ การทำความชั่วทุกอย่าง
๓. เมื่อกล่าวโดย**ผล** ได้แก่ ความทุกข์กาย ทุกข์ใจ ในชาตินี้และชาติหน้า

บาปนั้น เมื่อทำแล้ว ให้ทุกข์โดยฝ่ายเดียว เมื่อผลแห่งบาปยังไม่ให้ผล คนทำบาปก็นึกว่าบาปไม่มี ก็เป็นเหตุให้ทำบาป แต่เมื่อบาปให้ผล เขาย่อมทุกข์ในภายหลัง ทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ดังนั้นพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงตรัสไว้ว่า

“บุคคลไม่พึงทำบาปนั้นบ่อยๆ
ไม่ควรทำความพอใจในบาปนั้น
เพราะว่าการสั่งสมบาป นำทุกข์มาให้”

จิตเป็นตัวนำไปเกิด

พระพุทธศาสนาเชื่อถือในสังสารวัฏ การเวียนว่ายตายเกิด และถือว่าคนเราทุกคนล้วนเกิดมาแล้วทั้งสิ้น นับชาติไม่ถ้วนและเกิดในภพภูมิที่ดีบ้างไม่ดีบ้าง ตามกฎแห่งกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งดีและชั่ว ถ้ายังมีกิเลส อันเปรียบเหมือนยางเหนียวในพืชอยู่ตราบใด ก็ต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ตราบนั้น จิตที่ได้รับการอบรมแล้ว ถ้ายังไม่สิ้นกิเลส ย่อมนำไปเกิดในภพภูมิที่ประณีตมีความสุข ประเสริฐ และสูงขึ้น แต่ถ้าจิตไม่ได้รับการฝึกอบรม ปล่อยไว้ตามสภาพที่มันเป็น ปล่อยให้สกปรกเศร้าหมอง เพราะถูกกิเลสจับ นอกจากจะก่อความทุกข์ ความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและสังคมในชาตินี้แล้วยังจะให้ภพชาติต่ำทรามลงไป ต้องประสบความทุกข์ ความเดือดร้อนมากในชาติต่อไปอีกด้วย

หากจะมีใครถามว่า “ที่ว่าคนเราตายนั้น ร่างกายตาย หรือจิตตายหรือว่าตายทั้งสองอย่าง” ขอบอกว่า “ตายเฉพาะร่างกายเท่านั้น จิตหาได้ตายไปเหมือนกับร่างกายนั้นไม่” แต่ไปเกิดในภพใหม่ชาติใหม่ ตามแรงเหวี่ยงของกรรม ซึ่งส่งบุคคลเราไปเกิดในภพชาตินั้นๆ เปรียบเหมือนเรือที่ถูกไฟไหม้ โดยที่เจ้าของไม่ได้เป็นอันตราย อยากจะถามว่า “เมื่อเรือถูกไฟไหม้เสียแล้ว เจ้าของเรือจะไปอยู่ที่ไหน” ขอบอกว่า “เขาต้องหาที่แห่งใหม่อยู่ตามที่เขาจะสามารถหาอยู่ได้” กล่าวคือ ถ้าผู้นั้นเป็นคนมีความสามารถดี หรือเป็นคนมีเงินทองอยู่มากหรือมีญาติพี่น้องอยู่ แต่ถ้าผู้นั้นไร้ความสามารถ ยากจน หมดเนื้อประดาตัว ไร้ญาติขาดมิตรเขาก็

ยอมไปหาที่อยู่ตามยถากรรมของเขา ข้อนี้ฉันใด คนเราที่ตายไปจากโลกนี้แล้ว ก็ฉันนั้นเหมือนกัน เมื่อร่างกายเดิมใช้การมิได้แล้ว ก็ยอมไปเกิดในภพใหม่ชาติใหม่ ตามพลังแห่งกรรมที่ตนได้ทำเอาไว้ ถ้าเขาทำกรรมดีไว้มาก คือ พัฒนาอบรมจิตตนเองได้มากแล้ว ก็ยอมไปบังเกิดในที่ที่มีความสุข ถ้าเขาทำความดีไว้น้อย แต่ทำความชั่วไว้มาก คือ ยังด้อยในด้านพัฒนาจิตใจของตนเองอยู่ เขาก็ยอมไปเกิดในที่ที่มีความทุกข์ตามยถากรรมของตน

นรก สวรรค์ ๓ ประเภท

พุทธศาสนาสอนว่า นรกสวรรค์นั้นมีอยู่จริง และได้แบ่งแยกนรกสวรรค์ไว้เป็น ๓ ประเภทคือ

๑. สวรรค์ในอกนรกในใจ ได้แก่ อารมณ์ทางทวารทั้ง ๖ คือ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ถ้าได้เสพอารมณ์ที่เป็นที่ตั้งแห่งความสุขเป็นที่พอออกพอใจแล้วก็เรียกว่าสวรรค์ ตรงกันข้าม ถ้าอารมณ์ที่เสพไม่เป็นที่พอใจ ก็ถือว่าเป็นนรก เป็นนรกสวรรค์ที่เห็นกันได้ในปัจจุบันนี้ชาตินี้ไม่ต้องรอชาติหน้า

๒. นรกสวรรค์ในโลกนี้ที่มองเห็นได้ด้วยตา ได้แก่ ความเป็นอยู่ภายนอกของมนุษย์ในโลกนี้ ที่มีความมั่งมีศรีสุข มีความเป็นอยู่อุดมสมบูรณ์มีเครื่องใช้สอยประณีตเหนือมนุษย์สามัญ มีความเป็นอยู่สะดวกสบายราวกับอยู่ในสวรรค์ ตรงกันข้าม ถ้าเกิดมายากจน ขาดแคลนเสื้อผ้า อาหาร บ้านก็ไม่มีต้องเที่ยวเร่ร่อนไป มีชีวิตอยู่อย่างลำบากยากแค้น อยู่ในคุก ตะราง หรือมีโรคเรื้อรังรักษาไม่หาย เป็นคนพิการตาบอด หูหนวก บ้าใบ้ ง่อยเปลี้ย เสียขา อยู่อย่างทรมาณไปวันๆ อย่างนี้ก็เรียกว่านรก

๓. นรกสวรรค์ที่เป็นปรโลก (โลกอื่น) มองไม่เห็นด้วยตา ได้แก่ สวรรค์ที่เป็นโลกจริงๆ มีเทวดาอยู่เป็นตัวเป็นตน เสวยสุขอยู่จริงๆ และนรกที่เป็นโลกจริงๆ มีสัตว์นรกที่กำลังเสวยทุกข์อยู่จริงๆ นรกสวรรค์ประเภทนี้ สอดคล้องกับวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันที่รับรองว่า โลกเรานี้เป็นสะเก็ด

ที่แตกออกมาจากดาวพระเคราะห์ดวงมหิมา นอกจากโลกเราแล้วยังมีดาวพระเคราะห์ดวงอื่นๆ อีก ที่คล้ายคลึงกับโลกเรา ใหญ่บ้าง เล็กบ้าง จำนวนมากมายนับไม่ถ้วน ตั้งปรากฏอยู่ในท้องฟ้าเวลากลางคืน ดาวพระเคราะห์เหล่านั้นอาจจะมีสิ่งมีชีวิต ที่เป็นอยู่ด้วยความประณีต สุขุมดีกว่าโลกของเราทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นอาหาร อุณหภูมิ หรือดินฟ้าอากาศนี้แหละเรียกว่าโลกสวรรค์ ในทางตรงกันข้าม ก็อาจมีดาวพระเคราะห์ซึ่งมีสิ่งมีชีวิต ที่เป็นอยู่ด้วยความลำบากยากแค้น ยิ่งกว่าคนลำบากที่สุดในโลกของเรา อาหารก็ไม่ดี อุณหภูมิก็ไม่ดี ดินฟ้าอากาศก็ไม่ดี นี้แหละนรกที่เป็นโลกอื่น

ผู้ตกนรก-ขึ้นสวรรค์

ในพระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๒ แห่ง ปัญจกนิบาต อังคุตตระนิกาย กล่าวไว้ดังนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสถึงผู้ที่ตกนรกแก่ภิกษุไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ อย่าง ย่อมตกนรกเหมือนถูกนำตัวไปวางไว้ ธรรม ๕ อย่าง คือ

๑. เป็นผู้มักฆ่าสัตว์
๒. เป็นผู้มักลักทรัพย์
๓. เป็นผู้มักประพฤตินอกใจ (ก้าวล่วงลูก เมียผู้อื่น)
๔. เป็นผู้มักพูดปด (พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด พูดเพื่อเจ้า)
๕. เป็นผู้มักตั้งอยู่ในความประมาท ด้วยการดื่มสุราและเมรัย

และได้ตรัสถึงผู้ที่ขึ้นสวรรค์ได้ เหมือนถูกนำตัวไปวางไว้ ด้วยธรรม ๕ อย่าง คือ

๑. ผู้ที่เว้นจากการฆ่าสัตว์
๒. ผู้ที่เว้นจากการลักทรัพย์
๓. ผู้ที่เว้นจากการประพฤตินอกใจ (ก้าวล่วงลูก เมียผู้อื่น)
๔. ผู้ที่เว้นจากการพูดปด (รวมทั้งพูดคำหยาบ พูดส่อเสียด พูดเพื่อเจ้า)
๕. ผู้ที่เว้นจากการตั้งอยู่ในความประมาทด้วยการดื่มสุราและเมรัย

ธรรมทั้ง ๕ อย่างนี้ ก็คือ ศิล ๕ นั่นเอง สำหรับผู้ที่
สมาทานรับศีล ๕ แล้วประพฤติปฏิบัติตามได้ ก็เหมือนได้ขึ้นสวรรค์
ตั้งแต่มีชีวิตอยู่ สำหรับผู้ที่ล่วงละเมิดศีล ๕ เป็นอาจิณ ก็เหมือนกับ
ได้สร้างนรกให้แก่ตนเองทั้งในปัจจุบันและอนาคตโดยแท้

ภพภูมิที่สัตว์โลกไปเกิด

ภพภูมิที่สัตว์โลกไปเกิดนั้น มีอยู่ ๓๑ ภูมิ และมีอยู่ ๗ สาย
ทาง คือ

๑. นiryami - โลกของสัตว์นรก ๑
๒. Tirichanaami - โลกของสัตว์เดรัจฉาน ๑
๓. Pettiami - โลกของเปรต ๑
๔. Osurakami - โลกของอสุรกาย ๑
๕. Manussaami - โลกของมนุษย์ ๑
๖. Tewaami - โลกของเทวดา มีอยู่ ๖ ชั้น
๗. Phramami - โลกของพรหม มีรูปพรหม ๑๖ และ
อรูปพรหม ๔

รวมเป็น ๓๑ ภูมิ ภูมิก็คือ ชั้น, หรือระดับ ที่อยู่ของเหล่าสัตว์
ภูมิข้อ ๑-๔ ได้ชื่อว่าอบายภูมิ เพราะเป็นสถานที่ที่ไม่มี ความเจริญ
ภูมิทั้งหลายเหล่านี้ คือ ทางที่สัตว์ทั้งหลายที่ยังมีกิเลสอยู่ จะต้อง
ไปเกิดแน่นอน หลังจากตายไปแล้วไม่ภูมิใดก็ภูมิหนึ่ง เพราะจิตของ
สัตว์ทั้งหลายไม่ได้สูญหาย ละลายไปพร้อมกับความตาย ฉะนั้น เมื่อ
เราเกิดมาแล้วถึงแม้จะเลือกเกิดไม่ได้ แต่เราก็สามารถเลือกทาง
เดินชีวิตได้ แล้วแต่บุญกุศล-บาปกรรมที่เราสร้างมากหรือน้อย
ดังนั้น จงเตรียมความพร้อม “ตายก่อนที่จะตาย” เพื่อเป็นผู้ปราศจาก

กิเลส จัดเป็นภูมิหรือทางสายสูงสุด ได้แก่ โลกุตตระภูมิ คือ โลกของผู้พ้นจากโลก ในภพภูมิทั้งหลายเหล่านั้น จะได้กล่าวถึงแต่ละภูมิและปฏิบัติให้ถึงภูมิทั้งหลายข้างต้น ดังต่อไปนี้

นिरยภูมิ

นिरยภูมิ ได้แก่ สถานที่ทรมานสำหรับผู้ทำชั่วที่ตายไป ตรงกับภาษาอังกฤษว่า (Hell) นिरยภูมิ หรือ โลกนรกนี้ เป็นโลกที่เต็มไปด้วยความทุกข์ล้วนๆ ไร้สุขโดยสิ้นเชิง สัตว์ผู้ที่เกิดอยู่ในโลกนรกนี้ ไม่มีความสุขแม้แต่สักนิดหนึ่งเลย เพราะมีแต่ความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส เพราะฉะนั้น โลกนี้จึงได้ชื่อว่า **นिरยภูมิ** คือ โลกที่ไม่มีความสุขสบาย นिरยภูมิ นี้มีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล แบ่งเป็นเขตเป็นประเภท ใหญ่ก็มี เล็กก็มีเช่นเดียวกับโลกมนุษย์ของเรา นี้เอง ผิดกันแต่ที่ว่าสถานที่แต่ละแห่งในนिरยภูมิ ไม่นิยมเรียกว่า รัฐ หรือ ประเทศ แต่นิยมเรียกสถานที่แต่ละแห่งในนिरยภูมิว่า “ขุม”

นรกนั้นมีอยู่ทั้งหมด ๔๕๗ ขุม คือ

๑. มหานรก มีอยู่ ๘ ขุม

๒. อุตสฺสนรก มีอยู่ ๑๒๘ ขุม

๓. ยมโลกนรก มีอยู่ ๓๒๐ ขุม

๔. โลกันตนรก มีอยู่ ๑ ขุม

รวมนรกทั้งหมด ๔๕๗ ขุม

๑. สัญชีวนนรก คือ นรกที่ไม่มีวันตาย

เหล่าสัตว์ที่อุบัติเกิดในนรกขุมนี้ แม้จะได้รับทุกข์โทษจนขาดใจแล้ว ก็กลับเป็นขึ้นมาอีกได้ ฉะนั้นจึงได้ชื่อว่า สัญชีวนนรก

เกณฑ์อายุของสัตว์ในสัญชีวนนรกนี้ มีประมาณ ๕๐๐ ปีนรก เทียบกับเวลาของมนุษย์โลกเราดังนี้ ๙ ล้านปีของมนุษย์โลก เท่ากับวันหนึ่งคืนหนึ่งของนรกขุมนี้

๒. กาสฺตตะนรก คือ นรกที่ถูกลงโทษตามเส้นด้ายดำ

เหล่าสัตว์ที่อุบัติในนรกขุมนี้ ย่อมถูกลงโทษโดยนายนิรยบาล เอาด้ายดำมาตีเป็นเส้นเข้าตามร่างกาย เอาเลื่อยมาเลื่อย บางทีก็เอาขวานมาผ่า เอามีดมาเฉือนกรีด ตามเส้นดำที่ตีไว้ ไม่ให้ผิตรอย ดังนั้นนรกขุมนี้จึงมีชื่อว่า กาสฺตตะนรก นรกที่ลงโทษด้วยเส้นด้ายดำ

เกณฑ์อายุของสัตว์ในกาสฺตตะนรกนี้ ประมาณ ๑,๐๐๐ ปี นรก เทียบกับเวลาของมนุษย์โลกได้ดังนี้ คือ ๓๖ ล้านปีมนุษย์ เท่ากับวันหนึ่งคืนหนึ่งของนรกขุมนี้

๓. สังฆาฏมฺหานรก คือ นรกที่บดขยี้ร่างกายสัตว์

เหล่าสัตว์ที่อุบัติในนรกขุมนี้ ย่อมได้รับทุกข์ โดยถูกภูเขานรกบดขยี้ร่างกาย ให้ได้รับทุกข์เวทนา อยู่ตลอดเวลา ฉะนั้นนรกขุมนี้จึงมีชื่อว่า สังฆาฏมฺหานรก

สภาพความเป็นอยู่และลักษณะร่างกายของเหล่าสัตว์ที่อยู่ในสังฆาฏมฺหานรกนี้ มีร่างกายวิกลวิกลต่างๆ กัน เช่น บางคนมีหัวเป็น

ควาย มีตัวเป็นคน บางคนมีหัวเป็นหมา หมู เป็ด ไก่ แต่มีตัวเป็นคน เป็นต้น

เกณฑ์อายุของสัตว์ในสังฆานุกรนี้ มีประมาณ ๒,๐๐๐ ปี เทียบกับเวลาของมนุษย์โลกได้ดังนี้ คือ ๑๔๕ ล้านปีมนุษย์ เท่ากับ วันหนึ่งคืนหนึ่งของนรกขุมนี้

๔. ไร้วรรณานรก คือ นรกที่เต็มไปด้วยเสียงร้องครวญคราง

เหล่าสัตว์ที่อุบัติในนรกขุมนี้ ย่อมได้รับทุกข์อย่างแสนสาหัส สุดจะประมาณ จะได้ยินแต่เสียงร้องครวญครางอย่างน่าสมเพช เวทนาเป็นยิ่งนัก เพราะต้องเสวยทุกข์เวทนาในดอกบัวเหล็ก เปลวไฟปรากฏขึ้น เผาไหม้ดอกบัวเหล็กพร้อมกับสัตว์นรกที่นอนคว่าหน้า อยู่กลางดอกบัวเหล็ก จะตายก็ไม่ตาย เสวยทุกข์เวทนาอยู่อย่างนี้ จนกว่าจะถึงอายุขัยตายไปจากนรกขุมนี้

เกณฑ์อายุของสัตว์ในไร้วรรณานรกนี้ ประมาณ ๔,๐๐๐ ปีนรก เทียบกับเวลาของมนุษย์โลกได้ดังนี้ คือ ๒๓๔ ล้านปีมนุษย์ เท่ากับวันหนึ่งคืนหนึ่งของนรกขุมนี้

๕. มหาไร้วรรณานรก คือ นรกที่เต็มไปด้วยเสียงร้องครวญครางมากมาย

เหล่าสัตว์ที่อุบัติในนรกขุมนี้ ย่อมถูกลงโทษ โดยวิธีแสนจะทรมานเป็นอย่างยิ่ง ทำให้ต้องร้องโอดโอย ครวญคราง เสียงดัง กระหึ่มมากมายยิ่งนัก มากกว่ามหานรกขุมที่ ๔ ที่กล่าวมา ต้อง

เสวยทุกข์เวทนาอันน่ากลัวนักหนา ต้องไปยืนในดอกบัวเหล็ก มีกิลบคมเป็นกรวด ร้อนแรงแดงฉานไปด้วยไฟนรกลุกโผลง เผาไหม้สัตว์นรก ซึ่งอยู่ในดอกบัวเป็นเนืองนิตย์ ทนทุกข์ทรมานจนกว่าจะหมดอายุขัยตายไปจากนรกขุมนี้

เกณฑ์อายุสัตว์ในนรกขุมนี้ มีประมาณ ๘,๐๐๐ ปี เทียบเท่ากับเวลามนุษย์โลก ดังนี้ คือ ๙,๒๑๖ ล้านปีมนุษย์ เท่ากับ วันหนึ่งคืนหนึ่งของนรกขุมนี้

๖. ตาปนมหานรก คือ นรกที่ทำให้สัตว์เร่าร้อน

เหล่าสัตว์ที่อุบัติในนรกขุมนี้ ย่อมได้รับทุกข์โทษโดยวิธีการ ถูกย่ำให้ได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างยิ่ง ถูกนายนิรยบาล บังคับไล่ให้ขึ้นไปบนปลายหลาวเหล็ก ใหญ่โตเท่าต้นตาล รุ่งโรจน์แดงฉานด้วยเปลวไฟ สัตว์นรกทั้งหลายต้องเสวยทุกข์เวทนา ดิ้นรนไปมา จนกระทั่งเนื้อหนังสุกพองไปด้วยอำนาจไฟนรก จากนั้นก็มีสุนัขนรก รูปร่างแปลกประหลาดขนาดใหญ่เท่าช้าง ร้องเสียงกึกก้องดุจฟ้าร้องด้วยความหิวกระหาย วิ่งเข้าหาเอาปากงับกระชากลากสัตว์นรกลงมาจากหลาวเหล็ก ฉีกเนื้อกินอย่างเอร็ดอร่อย จนเหลือแต่กระดูก จนกว่าจะสิ้นกรรมที่ทำไว้

เกณฑ์อายุของสัตว์ในนรกขุมนี้ มีประมาณ ๑๖,๐๐๐ ปีนรก เทียบเท่ากับเวลาของมนุษย์โลกเราดังนี้ คือ ๑๘๔,๒๑๒ ล้านปี เท่ากับ วันหนึ่ง คืนหนึ่งของนรกขุมนี้

๗. มหาตปนมหานรก คือ นรกที่เต็มไปด้วยความเร่าร้อน
อย่างมากมายเหลือประมาณ

เหล่าสัตว์ที่อุบัติในนรกขุมนี้ ย่อมได้รับทุกข์อันเกิดจากความ
ร้อนแรงแห่งไฟนรกเหลือประมาณ ไม่มีความร้อนใดที่โชนจักเปรียบ
ปานได้ ในนรกขุมนี้มีชีวิตอยู่ภายในนรก มีกำแพงเหล็กเป็นไฟทั้ง
ลึกทั้งกว้าง ภายในกำแพงมีภูเขาเหล็กเป็นไฟตั้งอยู่เป็นลูกๆ ตาม
พื้นข้างๆ ภูเขานั้นมีขากเหล็กแหลมคม ปักเรียงรายอยู่เหนือพื้น นาย
นิรยบาลมีมือถือหอก ดาบ แหวน หลาว ลูกแดงด้วยไฟ ไส้ทิมแทง
สัตว์นรก ให้ขึ้นบนภูเขาไฟอันแดงฉาน ให้ได้รับความทรมานอย่าง
ทุเรศยิ่งนัก จนกว่าจะสิ้นกรรมสิ้นอายุ ของนรกขุมนี้

เกณฑ์อายุของสัตว์นรกขุมนี้ มีประมาณครึ่งอันตรกับ

๘. อเวจีมหานรก คือ นรกที่ปราศจากคลื่น

เหล่าสัตว์ที่อุบัติในนรกขุมนี้ ย่อมได้รับทุกข์ทรมานอย่าง
หนักที่สุด เพราะระหว่างเปลวไฟและความทุกข์ ไม่มีว่างแม้แต่
สักนิดเลย ได้รับความทุกข์อย่างหนักตลอดเวลา ไม่มีการหยุดพัก
แม้สักชั่วระยะเวลาหนึ่ง อเวจีมหานรกเราจะไต่ย็นคุ่นเคียดกันบ่อย
เกี่ยวกับคนที่ทำกรรมหนักที่สุดก็จะตกนรกอเวจี เพราะอเวจีมหานรก
เป็นนรกขุมใหญ่ กว้างใหญ่กว่าบรรดานรกทั้งปวง ล้อมรอบด้วย
กำแพงเหล็ก รุ่งโรจน์ด้วยเปลวไฟ ภายในก็มีเปลวไฟร้อนระอุเผาไหม้
สัตว์นรกอยู่เนืองนิตย์

เกณฑ์อายุของสัตว์ในอเวจีมหานรก มีประมาณ ๑ อันตรกับ
นับเป็นเวลาที่ยาวนานกว่ามหานรกทั้งหมด

ติรัจฉานภูมิ

ติรัจฉานภูมิ หรือ โลกแห่งสัตว์เดรัจฉาน จะเห็นได้ง่ายกว่า
โลกนรก และเปรตอสุรกาย สัตว์ทั้งหลายที่ไปอุบัติในภูมินี้พอจะมี
ความชื่นชมยินดีอยู่บ้าง ไม่ต้องเสวยทุกข์ทรมานอย่างเดียวน เหมือน
กับสัตว์นรกและเปรตอสุรกาย เพราะเหตุการณ์ชั่วมีเบากว่า

ถึงแม้ว่าจะเขาจะประสบความลำบากยากแค้นประการใดก็ดี
เดรัจฉานก็ยังมีเหตุที่จะให้ชื่นชมยินดีอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. การกิน

๒. การนอน

๓. การสืบพันธุ์

ดังนั้น ภูมินี้จึงมีชื่อเรียกว่า ติรัจฉานภูมิ โลกของสัตว์ที่มี
ความยินดีในเหตุสามประการดังกล่าวข้างต้น

อีกความหมายหนึ่ง คำว่า ติรัจฉานภูมิ คือ โลกของสัตว์ผู้
ไปโดยขวาง ต้องคว่ำอกไปนอกจากศีรษะร่างกายจะขวางแล้ว ใน
ส่วนจิตใจของเขาก็ยังขวางอีกด้วย คือ ขวางจากมรรคผลนิพพาน
ถึงจะทำความดีเพียงไรก็ไม่สามารถบรรลุมรรคผลนิพพานได้ ใน
ชาติที่เป็นสัตว์เดรัจฉาน อย่างมากก็ได้แค่เพียงสวรรค์สมบัติเท่านั้น

ประเภทของสัตว์เดรัจฉาน มีอยู่ ๔ ประเภท คือ

๑. อปทติรัจฉาน สัตว์เดรัจฉานประเภทที่ไม่มีเท้า ไม่มีขา เช่น
งู ไส้เดือน เป็นต้น

๒. ทวิปทธีรัจฉาน สัตว์เดรัจฉาน ประเภทมี ๒ ขา มี ๒ เท้า
ได้แก่ นก ไก่ เป็นต้น

๓. จตุปทธีรัจฉาน สัตว์เดรัจฉาน ประเภทมี ๔ ขา มี ๔ เท้า
ได้แก่ วัว ควาย เป็นต้น

๔. พหุปทธีรัจฉาน สัตว์เดรัจฉาน ประเภทที่มีขามากกว่า
๔ ขาขึ้นไป เช่น ตะเข็บ ตะขาบ เป็นต้น

ทางให้ถึงธีรัจฉานภูมิ ได้แก่ อกุศลกรรมบท ๑๐ ตามที่ได้
กล่าวมาแล้วบางพวก เพราะเศษกรรมที่ตนเคยทำไว้ไปเกิดในนรก
และเปรตต่อสุรกายเมื่อพ้นจากภูมิเหล่านั้นแล้ว เศษบาปยังไม่สิ้นก็
ต้องมาเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานนี้คือพวกกรรมหนัก ส่วนบางพวก
ทำกรรมเบาบางกว่า เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมไปเกิด
ในกำเนิดเดรัจฉานเลยทีเดียว ดังนั้น มนุษย์เราถ้าไม่มีศีลธรรม จะ
ต่างอะไรจากสัตว์พวกนี้ มีเพียงการกิน นอน สืบพันธุ์ เหมือนกัน
กับเดรัจฉานทั้งหลาย

เปตติวิสัยภูมิ

เปตติวิสัยภูมิ คือ ภูมิของเปรตหรือโลกของเปรตนี้ เป็นโลก
ที่ห่างไกลจากความสุข เหล่าสัตว์ที่ไปอุบัติในโลกของเปรตนี้ ย่อม
ประสบความทุกข์ทรมานถึงแม้จะมีความทุกข์น้อยกว่าสัตว์นรกก็จริง
เพราะเป็นผู้ห่างไกลจากความสุขอยู่เป็นอันมาก เหตุนี้จึงได้ชื่อว่า
เปตติวิสัยภูมิ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของเหล่าสัตว์ที่เกิดในภูมิแห่ง
เปรต มีความทิวกระหายอย่างแสนสาหัส ทนทุกข์ทรมาน เพราะ

ความอดอยากอาหารเป็นส่วนมาก บางพวกมิได้รับโภคะอาหารเลย
ตลอด ๒-๓ พุทธรันดรก็มี

ลักษณะของเปรตมีหลายประเภท

เช่น เปรตมีขนเป็นเข็ม เปรตกินคูถ เปรตมีน้ำเหลืองไหล
เป็นต้น เปรตบางพวก มีตัวชั่วช้า ศีรษะร่างกายผ่ายผอม อดโซ
หน้าหงาย เนื้อเลือดของเขามีได้มีเลย ร่างกายมีแต่กระดูก และ
หนังหุ้มกระดูก ดวงตาสีกลมวง-ผมยารูปร่างงุกปากกหน้า เนื้อ
ตัวเหม็นสาบ ร้องไห้ครวญครางอย่างน่าสมเพช

ลักษณะของเปรตที่แตกต่างกัน เพราะกรรมที่ทำในอดีตนั้น
แตกต่างกัน เช่น เปรตมีขนเป็นเข็ม เพราะในอดีตเคยกล่าวมูสา
วาทคนอื่น เป็นต้น

ในพระบาลี พระพุทธองค์ ตรัสว่า “ดูก่อนสารีบุตร เรา
ย่อมกำหนดรู้ใจของบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจอย่างนี้ว่า บุคคลนี้
ปฏิบัติอย่างนั้นดำเนินอย่างนั้น ขึ้นสู่หนทางนั้นแล้ว เบื้องหน้าแต่ตาย
เพราะกายแตก เข้าถึงแล้วซึ่งเปรตวิสัย เสวยทุกข์เวทนาเป็นอันมาก
ด้วยทิพยจักขุ ล่วงจักขุของมนุษย์สามัญ” และทรงตรัสว่า “ดูก่อน
เธอผู้เห็นภัยในวัฏฏสงสารทั้งหลาย สัตว์ที่จตุติจากเปรตวิสัยไปแล้ว
จะกลับมาเกิดเป็นมนุษย์มีน้อย โดยที่แท้สัตว์ที่จตุติจากเปรตวิสัย
ไปแล้ว ย่อมกลับไปเกิดในเปรตวิสัย ในนรก ในกำเนิดสัตว์เดรัจฉาน
มีประมาณมากกว่า”

อสุรกายภูมิ

เมื่อกล่าวถึงเปรตวิสัยแล้ว ก็จำเป็นต้องกล่าวถึงสัตว์อีกประเภทหนึ่งที่มีความเป็นอยู่และเสวยทุกขเวทนาคล้ายคลึงกับเปรตเป็นอันมาก สัตว์ประเภทนี้คือ อสุรกาย สัตว์ที่อุบัติเป็นอสุรกาย ย่อมไม่มีความร่าเริงเลยเป็นอันขาด เพราะฉะนั้น ภูมิที่ใกล้ชิดกับเปรตนี้ได้ชื่อว่า **อสุรกายภูมิ**

ความแตกต่างของเปรตและอสุรกาย จะสังเกตได้ คือ เปรตทั้งหลายมีความอยากเป็นลักษณะเครื่องทรมาน แต่อสุรกายทั้งหลายมีความกระหายน้ำเป็นลักษณะเครื่องทรมาน

ทางที่ทำให้เกิดเป็นเปรตและอสุรกาย

เหตุปัจจัยหรือทางอันยังสัตว์ให้ไปสู่เปรตอสุรกาย ได้แก่ อกุศลกรรมบถ ๑๐ คือ

๑. ฆ่าสัตว์
๒. ลักทรัพย์
๓. ประพฤติผิดในกาม
๔. พุดเท็จ
๕. พุดส่อเสียด
๖. พุดคำหยาบ
๗. พุดเพ้อเจ้อ
๘. โลกอยากได้ของเขา

๙. พยาบาทปองร้ายเขา

๑๐. เป็นมิจฉาทิฎฐิ เห็นผิดจากทำนองคลองธรรม เช่น เห็นว่า ทำดีไม่ได้ดี เป็นต้น

มनुสสภูมิ

มनुสสภูมิ คือ โลกมนุษย์ หรือ โลกที่อาศัยแห่งสัตว์ผู้มีใจสูง แต่ทำไม เกิดเป็นมนุษย์เหมือนกันแต่ทำไมไม่เหมือนกัน บางคนเป็นคนดี บางคนเป็นคนบ้า บางคนเป็นคนรวย บางคนยากจน บางคนมีปัญญา บางคนปัญญาทึบก็เพราะว่าคนเหล่านั้นกระทำการกรรมไว้แตกต่างกัน เพราะว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตนเอง เป็นทายาทแห่งกรรม กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและประณีตได้ อย่าสงสัยอะไรเลย

ปฏิบัติที่ทำให้มาเกิดเป็นมนุษย์

การเกิดเป็นมนุษย์ได้นั้น ต้องมีเหตุมีปัจจัย มิใช่ว่า เมื่อเกิดเป็นมนุษย์แล้วจักกลับเป็นมนุษย์อีก ความคิดเช่นนี้จัดว่าเป็น **ลัสสตทิฎฐิ** ความเห็นที่เที่ยง ซึ่งเป็นความเห็นผิดในทางพระพุทธศาสนา ปฏิปทาหรือข้อวัตรอันยังสัตว์ให้ถึงความเป็นมนุษย์ ก็คือ **มनुชยธรรม** ธรรมของมนุษย์ได้แก่ เบญจศีล ศีล ๕ นั่นเอง คือ มनुชยธรรมดั่งนั้น คนที่มาเกิดเป็นมนุษย์ และคนที่จะกลับมาเกิดเป็นมนุษย์ในชาติต่อไปนั้น ย่อมมีเหตุแสดงว่าตนจักได้เกิดเป็นมนุษย์อีกแน่ๆ ปรากฏอย่างชัดเจน ในเวลาที่ใกล้จะตาย มีเหตุการณ์เป็นเครื่องบอกล่วงหน้า ได้แก่ คตินิมิตตารมณ์ คือ คตินิมิตต่างๆ อันบ่งบอกถึงคติแห่งโลกมนุษย์ เช่น

อัญตรสูตร

เพื่อเป็นการตอบปัญหาที่ว่า “มนุษย์เรานี้ตายไปแล้ว ต้องกลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีกหรือไม่” ในอัญตรสูตร ปรากฏชัดดังต่อไปนี้

คราวหนึ่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงช้อนฝุ่นเล็กน้อยไว้ในปลายพระนขา (เล็บ) ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมา แล้วตรัสถามว่า

“ดูกร เธอผู้เห็นภยันในวัฏฏสงสารทั้งหลาย เธอจะสำคัญความข้อนี้นั้นเป็นไฉน ฝุ่นเล็กน้อยที่เราช้อนไว้ในปลายเล็บนี้ กับฝุ่นที่มีอยู่ ณ ผืนปฐพีแผ่นดินใหญ่ทั้งหมด ข้างไหนจะมากกว่ากัน”

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ฝุ่นที่มีอยู่ในผืนปฐพี แผ่นดินใหญ่นี้มีมากกว่า ฝุ่นเล็กน้อยที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงช้อนไว้ในปลายพระนขา มีประมาณน้อย เมื่อเทียบกับที่มีอยู่ ณ ผืนปฐพีแผ่นดินใหญ่ ย่อมไม่ถึงซึ่งการนับ การเปรียบเทียบ หรือแม้แต่นิ้วหนึ่งพระเจ้าข้า”

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงทรงมีพระพุทธานุญาตว่า

“ดูก่อน เธอผู้เห็นภยันในวัฏฏสงสารทั้งหลาย เหมือนกันนั่นเอง คือสัตว์ที่กลับมาเกิดในหมู่มนุษย์มีน้อย โดยที่แท้ สัตว์ที่พากันไปเกิดนอกจากเป็นมนุษย์มีมากกว่า”

จากพระสูตรนี้ จะเห็นได้ชัดเจนว่า มนุษย์เราตายไปแล้ว ก็จะกลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีกตามเดิม มีน้อย แต่กลับไปเกิดเป็นอย่างอื่นนอกจากมนุษย์มีมาก คือ ไปเกิดในอบายภูมิเป็นส่วนมาก

เหตุผลที่คนเกิดมาแล้วไม่เหมือนกัน

ในพระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๔ แห่งจุฬารามวียงคสูตร กล่าวไว้ว่า ครั้งนั้นพระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้ทรงตอบปัญหาของ**สุภมานพ** ที่ทูลถามว่าทำไมคนที่เกิดมาในโลกนี้แล้ว จึงมีสภาพไม่เหมือนกัน พระองค์ทรงตอบปัญหานี้ พอสรุปเป็นคู่ได้ ๗ คู่ คือ

- ๑. คนที่เกิดมามีอายุสั้น** เพราะชอบฆ่าคนหรือสัตว์ มีจิตใจเหี้ยมโหดขาดความเมตตากรุณาในสัตว์ ตายไปต้องตกนรก ถ้ามาเกิดเป็นคนก็มีอายุสั้น **ส่วนคนที่มีอายุยืน** เพราะไม่ฆ่าคนหรือสัตว์ มีจิตเมตตาสงสารต่อสัตว์ทั้งปวง
- ๒. คนที่เกิดมามีโรคมาก** เพราะชอบเบียดเบียนคนหรือสัตว์ ให้ได้รับความลำบากเดือดร้อนต่าง ๆ ตายแล้วต้องตกนรก มาเกิดเป็นคนจึงมีโรคมาก **ส่วนคนที่มีโรคน้อย** เพราะไม่เบียดเบียนหรือทรมาณคนและสัตว์ มีใจเอ็นดูต่อสัตว์ทั้งปวง
- ๓. คนที่เกิดมามีผิวพรรณไม่งาม** เพราะเป็นคนขี้โกรธ ขัดเคืองพยาบาทง่าย ตายแล้วต้องตกนรก มาเกิดเป็นคนจึงมีผิวพรรณไม่งาม **ส่วนที่มีผิวพรรณงาม** เพราะเป็นคนไม่ขี้โกรธ ไม่ขัดเคืองไม่พยาบาทคน
- ๔. คนที่เกิดมามีอำนาจหรือความสามารถน้อย** เพราะเป็นคนขี้ริษยาผู้อื่น ขาดความเคารพนับถือผู้อื่น ตายแล้ว

ต้องตกนรก มาเกิดเป็นคนจึงมีอำนาจน้อย **ส่วนคนที่มีความอำนาจมาก** เพราะเป็นคนไม่ริษยา เคารพบูชาผู้ควรเคารพ

๕. คนที่เกิดมายากจน เพราะเป็นคนไม่ชอบให้ทานหรือขี้เหนียว ตายไปต้องตกนรก มาเกิดเป็นคนจึงยากจน **ส่วนคนที่ร่ำรวย** เพราะเป็นคนชอบให้ทานอยู่เสมอ มีจิตชอบเสียสละแบ่งปัน

๖. คนที่เกิดในตระกูลต่ำ เพราะเป็นคนกระด้างถือตัว ไม่อ่อนน้อมหรือกราบไหว้ต่อบุคคลที่ควรอ่อนน้อมหรือกราบไหว้ ตายไปต้องตกนรก มาเกิดอีกจึงเกิดในตระกูลต่ำ **ส่วนคนที่เกิดในตระกูลสูง** เพราะเป็นคนไม่เย่อหยิ่งถือตัว แต่อ่อนน้อมถ่อมตน

๗. คนที่เกิดมามีปัญญาทึบหรือโง่เขลา เพราะเป็นคนไม่ชอบเข้าไปหาผู้รู้ ไม่สนใจไต่ถามเรื่องบาป บุญ ความดี ความชั่ว ตายไปต้องตกนรก มาเกิดอีกจึงโง่เขลา **ส่วนคนที่มีความดี** เพราะชอบคบหากับบัณฑิตผู้รู้ สนใจศึกษาเรื่องกุศล ออกุศลอยู่เนืองๆ

เหตุผลที่คนทำชั่วได้ดี ทำดีได้ชั่ว

ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ แห่งมหาภิกขุสุตตปิฎก พระผู้มีพระภาค ทรงจำแนกการให้ผลของกรรม แบ่งเป็น ๔ ประเภทคือ

๑. บางคนทำชั่ว ตายแล้วไปอบายก็มี เพราะกรรมชั่วที่ทำไว้ในชาตินี้ให้ผล ทั้งต้องรับผลชาติหน้าและชาติต่อไปด้วย

๒. บางคนทำชั่ว ตายแล้วไปสุคติก็มี เพราะกรรมดีที่เคยทำไว้ก่อนๆ ให้ผล ส่วนกรรมชั่วในปัจจุบันยังไม่ให้ผล หรือเวลาใกล้ตาย มีความเห็นชอบจึงไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

๓. บางคนทำดี ตายแล้วไปสุคติก็มี เพราะกรรมดีที่ทำไว้ในชาตินี้ให้ผล ทั้งจะให้ผลในชาติหน้า และชาติต่อไปด้วย

๔. บางคนทำดีตายแล้วไปอบายก็มี เพราะกรรมชั่วที่เคยทำไว้ก่อนๆ ให้ผล ส่วนกรรมดีในปัจจุบันยังไม่ให้ผล หรือเวลาใกล้ตาย มีความเห็นผิดจึงไปเกิดในอบาย

ผู้ที่มีปัญญาน้อย ยังไม่รู้แจ้งเห็นจริง เมื่อไม่ได้ศึกษามหาภิกขุสุตตปิฎกนี้ จึงมีความเห็นผิดว่าทำชั่วได้ดี ทำดีได้ชั่ว นอกจากนี้ความเห็นผิดอาจมีสาเหตุมาจาก

๑. เป็นพวกค้ำกำไรเกินควร ทำดีนิดเดียวแต่หวังได้ดีมากๆ เมื่อไม่สมหวัง ก็บ่นว่าทำดีไม่ได้ดี

๒. ทำยังไม่ถึงดีก็เลิกเสียก่อน ถ้าหุงข้าวก็คงได้ข้าวสุกๆ ดิบๆ

๓. ทำเลยความพอดี ถ้าหุงข้าวก็คงได้ข้าวไหม้

๔. ทำไม่ถูกต้อง ไม่สร้างเหตุที่ตรงกับผลที่ต้องการ เช่น อยากรวยด้วยการซื้อหวย เลขจนตลอดชาติ

๕. ไม่เห็นเมื่อคนอื่นทำดี เห็นแต่เวลาเขาได้ดี ก็เลยบ่นว่า (เขา) ไม่ทำดีแต่ได้ดี

๖. เข้าใจว่า ดีคือรวย เพียงอย่างเดียว เมื่อทำดีแล้วไม่รวยได้ดีอย่างอื่น ก็บ่นว่า ทำดีไม่ได้ดี

๗. ใจร้อนเกินไป เพิ่งหุงข้าวไม่ถึง ๕ นาที ก็หวังให้ข้าวสุก เมื่อไม่ได้ตั้งใจ ก็บ่นท้อแท้

๘. ทำความดีไม่ถูกบุคคล เช่น ทำความดีกับโจรผู้ร้าย

เทวภูมิ

เทวภูมิ หรือ โลกสวรรค์นั่นเอง เป็นโลกที่อยู่อาศัยแห่งสัตว์ ซึ่งเป็นทิพย์มีแสงรุ่งเรือง และลักษณะแห่งการเกิด ไม่ต้องนอนในครรภ์มารดาเหมือนดังมนุษย์หรืออยู่ในฟองไข่เหมือนสัตว์เดรัจฉาน บางจำพวก แต่อุบัติเกิดขึ้นมีรูปร่างเป็นทิพย์ ตั้งอยู่ในวิมานสวรรค์ เป็นเทพบุตรเทพธิดาเลยทีเดียวน ผู้ที่จะเกิดในเทวโลก มิใช่แต่เฉพาะมนุษย์เราเท่านั้นแต่รวมถึงสัตว์เหล่าอื่น เช่น สัตว์เดรัจฉาน เป็นต้น ที่ได้ก่อสร้างบุญสร้างกุศลเอาไว้ บุญกุศลนั้นก็ส่งผลให้มาอุบัติในเทวโลกได้ ส่วนจะอยู่ชั้นไหนก็ขึ้นอยู่กับบุญกุศลที่แต่ละคนแต่ละเหล่าสัตว์เหล่านั้นทำมากหรือน้อย ถ้าทำไว้มากก็ได้อุบัติเกิดในวิมานของตนเอง มีปราสาทพินามพร้อมทั้งบริวารคอยต้อนรับ ถ้าทำไว้น้อย ก็ไม่สามารถมีวิมานเป็นของตนเองได้ ไปอุบัติเกิด ณ วิมานของเทพองค์อื่นและคอยรับใช้เขาด้วย ในสรวงสวรรค์นั้นเครื่องอุปโภคบริโภคของเหล่าเทพยดาทั้งหลาย ล้วนเป็นทิพย์ ไรศกภัยไข้เจ็บก็ไม่มี ส่วนอายุขัยของเหล่าเทพยดาทั้งหลายในแต่ละชั้นก็ไม่เท่ากัน ดังจะได้กล่าวต่อไป

สวรรค์นั้นมีอยู่ทั้งหมด ๖ ชั้นคือ

๑. ชั้นจาตุมหาราชิกา มีอายุประมาณ ๕๐๐ ปีทิพย์ ๕๐ ปีมนุษย์ เท่ากับวันหนึ่งคืนหนึ่งของเทวโลกชั้นนี้

๒. ชั้นดาวดึงส์ มีอายุประมาณ ๑,๐๐๐ ปีทิพย์และ ๑๐๐ ปีมนุษย์ เท่ากับวันหนึ่งคืนหนึ่งของเทวโลกชั้นนี้

๓. ชั้นยามา มีอายุประมาณ ๒,๐๐๐ ปีทิพย์และ ๒๐๐ ปีมนุษย์ เท่ากับวันหนึ่งคืนหนึ่งของเทวโลกชั้นนี้

๔. ชั้นดุสิต อายุประมาณ ๔,๐๐๐ ปีทิพย์และ ๔๐๐ ปีมนุษย์ เท่ากับวันหนึ่งคืนหนึ่งของเทวโลกชั้นนี้

๕. ชั้นนิมมานรดี มีอายุประมาณ ๘,๐๐๐ ปีทิพย์ และ ๘๐๐ ปีมนุษย์ เท่ากับวันหนึ่งคืนหนึ่งของเทวโลกชั้นนี้

๖. ชั้นปรนิมมิตสวสดี มีอายุประมาณ ๑๖,๐๐๐ ปีทิพย์ และ ๑,๖๐๐ ปีของมนุษย์ เท่ากับวันหนึ่งคืนหนึ่งของเทวโลกชั้นนี้

ส่วนปฏิบัติ ข้อปฏิบัติให้ถึงดินแดนสุขาวดีเหล่านี้ ก็คือ **การให้ทานรักษาศีล** ดังได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อผู้ตกนรก-ขึ้นสวรรค์ ดังนี้แล้ว

(เรื่องเทวภูมิต่อไปนี้ได้คัดมาจากหนังสือ สารธรรม เรียบเรียงโดยคุณนิตย์ จารุศร)

เทวภูมิ ๖ (สวรรค์ ๖) แดนอันแสนดีเลิศล้ำด้วย *กามคุณ* ทั้ง ๕ โลกของ เทวดา ตามปกติหมายถึง กามาพจรสวรรค์

๑. จาตุมหาราชิกา (สวรรค์ชั้นที่ ๑)

สวรรค์ที่ท้าวมหาราช ๔ องค์ ปกครอง **จาตุมหาราชิกา** มี **มหาราช ๔ องค์**

๑. ท้าวธตรัฐะ มหาราช เป็นผู้ปกครอง *คันธัพพเทวดา* ทั้งหมด อยู่ทาง ทิศตะวันออก
๒. ท้าววิรุฬหกะ มหาราช เป็นผู้ปกครอง *กุมภภันท์เทวดา* ทั้งหมด อยู่ทาง ทิศใต้
๓. ท้าววิรูปักษ์ มหาราช เป็นผู้ปกครอง *นาคะเทวดา* ทั้งหมด อยู่ทาง ทิศตะวันออก
๔. ท้าวเวสสุวรรณ มหาราช (ท้าวกุเวร หรือ เวสสุวรรณ) เป็นผู้ปกครอง *ยักษเทวดา* ทั้งหมด อยู่ทาง ทิศเหนือ

ท้าวมหาราช ทั้ง ๔ องค์นี้ เป็นผู้รักษาโลกมนุษย์ด้วย จึงชื่อว่า **ท้าวจตุโลกบาล** หรือ **ท้าวโลกบาล ๔**

พระเจ้าพิมพิสารเอง แม้จะเป็นพระโสดาบัน แต่ก็พอใจ สวรรค์ชั้นนี้ ได้เกิดเป็นบริวารของ **ท้าวเวสสุวรรณมหาราช**

เทวดาที่อยู่ภายใต้อำนาจปกครองของ ท้าวจาตุมหาราช

๑. บัพพัตถุฐเทวดา เทวดาที่ อาศัยอยู่
๒. อากาสัญญเทวดา เทวดาที่ อาศัยอยู่ในอากาศ
๓. ชัชชทาบโทสิกเทวดา เทวดาที่ มีความเพลิดเพลินในการเล่นกีฬา จนลืมบริโภคอาหาร แล้วตาย
๔. มโนปโทสิเทวดา เทวดาที่ ตายเพราะความโกรธ
๕. สัตวลาหกเทวดา เทวดาที่ ทำให้อากาศเย็นเกิดขึ้น
๖. อุณหวลาหกเทวดา เทวดาที่ ทำให้อากาศร้อนเกิดขึ้น
๗. จันทิมเทวปุตตเทวดา เทวดาที่ อยู่ในพระจันทร์
๘. สุริยเทวปุตตเทวดา เทวดาที่ อยู่ในพระอาทิตย์

หมายเหตุ

ยักษิณี หมายถึง นางยักษ

ยักษ มีความหมายหลายอย่าง แต่ที่ใช้บ่อยหมายถึง อมนุษย์ พวกหนึ่ง เป็นบริวารของ ท้าวกุเวรตามที่ถือกันว่ามีรูปร่างใหญ่โตน่ากลัว มีเขี้ยวโง้ง ชอบกินมนุษย์กินสัตว์ โดยมากมีฤทธิ์ เหาะได้ จำแลงตัวได้

เทวดา หมายถึง หมู่เทพ ชาวสวรรค์ เป็นคำรวมเรียกชาวสวรรค์ ทั้งเพศชายและเพศหญิง

เทวดาตามที่อยู่อาศัย

๑. ภูมิภคเทวดา เทวดาที่อาศัยอยู่ตามพื้นดิน เช่น ภูเขา แม่น้ำ มหาสมุทร ใต้พื้นดิน บ้านเรือน ชุมประตู่ เจดีย์ ศาลา เป็นต้น ถือว่าที่นั้นๆ เป็นวิมานของตน

๒. รุกขเทวดา เทวดาที่อาศัยอยู่ตามต้นไม้ มี ๒ จำพวก คือ

๒.๑ มีวิมานอยู่บนต้นไม้ ถ้าอยู่บนยอดต้นไม้ เรียก

รุกขวิมาน ถ้าอยู่บนสาขาของต้นไม้

เรียก **สาขัภูมิวิมาน**

๒.๒ อยู่บนต้นไม้แต่ไม่มี วิมาน (ที่อยู่ของเทวดา)

๓. อากาศภคเทวดา เทวดาที่มีวิมานอยู่ในอากาศ

ในธรรมบทพรรณนากถา พุทธวงส์วรรคกถา แสดงเทวดาชั้น จาตุมหหาราชิกา มี 2 จำพวก โดยจัด

รุกขเทวดา อยู่ในจำพวก **ภูมิภคเทวดา**

เทพารักษ์ หมายถึง เทวดาผู้ดูแลรักษาที่แห่งใดแห่งหนึ่ง

เทวดาที่มีใจโหดร้าย

๑. คันธัพพะ คันธัพพี ได้แก่ **เทวดาคันธัพพะ** ที่ถือกำเนิด ภายในต้นไม้ที่มีกลิ่นหอม ที่เรียกว่า นางไม้ หรือแม่ย่านาง หรือ **คนธรรพ์** ขอบรรพกวนให้เกิดอุปสรรคต่างๆ เช่นทำให้เกิดเจ็บป่วย หรือ **คนธรรพ์** ทำอันตรายแก่ทรัพย์สมบัติของผู้อื่นที่นำไม้นั้นมาใช้สอย อยู่ในความปกครองของ **ท้าวธตรัฐะ** คันธัพพะเทวดานี้สิงอยู่ใน

ไม้นั้นตลอดไป แม้ใครจะตัดไปใช้สอยอย่างไรๆ ผิดกับ รุกขเทวดา ที่อาศัยอยู่ตามต้นไม้ ถ้าต้นไม้ตายหรือถูกตัดฟัน ก็ย้ายจากต้นนั้น ไปต้นอื่น

๒. กุมภกัณฑ์ กุมภกัณฐิ ได้แก่ เทวดากุมภกัณฑ์ ที่เรียกกันว่า **รากษส** เป็นเทวดาที่รักษาสมบัติต่างๆ เช่น แก้วมณี และรักษาป่า ภูเขา แม่น้ำ ถ้ามีพวกลวงล้า ก็ให้โทษต่างๆ อยู่ในความปกครองของ **ท้าววิรุพพะ**

๓. นาโค นาคี ได้แก่ เทวดานาค มีวิชาเวทมนต์คาถาต่างๆ ขณะท่องเที่ยวในโลกมนุษย์ บางทีก็เนรมิตเป็นคนสัตว์ต่างๆ ขอบลงโทษ พวกสัตว์นรก อยู่ในความปกครองของ **ท้าววิรุพพะ**

๔. ยักโข ยักขนิ ได้แก่ เทวดายักษ์ พอใจเบียดเบียนสัตว์นรก อยู่ในความปกครองของ **ท้าวเวสสุวรรณ**

อาการเกิดของเทวดา ถ้าได้เคยสร้างบุญกุศลไว้มากพอ ก็ไปเกิดในวิมานของตนเองพร้อมกับมีบริวาร ไม่ต้องเป็นบุตรธิดา หรือเทวดารับใช้ของผู้ใด

กล่าวไว้ในอรรถกถาบางแห่งเป็นพิเศษ เทวบุตร คือ บุรุษที่เกิดบนตักของเทวดา เทวธิดา คือ สตรีที่เกิดบนตักของเทวดา เทวดาสตรี ถ้าเกิดในที่นอน จัดเป็น ปริจาริกา (นางบำเรอ) ถ้าเกิดข้างที่นอน จัดเป็น พนักงานเครื่องสำอาง ถ้าเกิด กลางวิมาน จัดเป็น คนใช้

๒. ดาวดิงส์ (สวารค์ชั้นที่ ๒)

แดนแห่งเทพ ๓๓ มีจอมเทพชื่อ ท้าวสักกะ หรือที่เรียกว่า พระอินทร์ เป็นใหญ่สุด เมื่อพระอินทร์องค์หนึ่งสิ้นบุญ จุตี ไป ก็มีพระอินทร์อีกองค์หนึ่งเกิดสืบแทนกันไป ดาวดิงส์ เป็นคำบาลีแปลว่า ๓๓ บางทีก็เรียก ไตรตรีงษ์ ซึ่งเป็นคำสันสกฤต แปลว่า ๓๓ เหมือนกัน

ความเป็นอยู่ของเทวดาชั้นดาวดิงส์ ล้วนแต่เป็นผู้เสวยทิพยสมบัติจากกุศลธรรมในอดีต บริโภคอาหารอันละเอียดสุขุมชนิดที่เป็น สุธาโภชน (ผู้บริโภคอาหารทิพย์) อารมณ์ที่ได้รับจึงล้วนมีแต่ อิฏฐารมณ์ (อารมณ์ที่น่าปรารถนา) และไม่มีความเจ็บป่วย ไม่มี อุจจาระ ปัสสาวะ

เทวดาผู้ชาย มีความเป็นหนุ่มอยู่ในวัย ๒๐ ปี ส่วนเทวดาผู้หญิงมีความเป็นสาวอยู่ในวัย ๑๖ ปี สวยงามตลอดไปจนตาย มิได้มีความชรา เทวดาผู้หญิงไม่มีประจำเดือนและไม่ต้องมีครรภ์ เว้นแต่ ฤๅมัญญ์เทวดา บางองค์ที่ยังมีประจำเดือน และครรภ์เหมือนมนุษย์ ความเป็นอยู่ของเทวดาในเทวโลกนี้ เป็นเช่นเดียวกับมนุษย์โลก มีการไปมาหาสู่กันและเบียดเบียนกัน มีความรักใคร่ ปรารถนาเป็นคู่ครองกัน สมบัติของเทวดาเหล่านั้น มีความยิ่งหย่อนกว่ากัน ทั้งบริวาร วิมานและ อิฏฐารมณ์ ต่างๆ สุดแต่กรรมที่ตนได้กระทำไว้

หมายเหตุ โกลิยเทวราช คือ พระอินทร์ เรียก ท้าวโกสิย บ้าง ท้าวสักกเทวราช บ้าง

เทวดาที่อยู่บนชั้นดาวดิงส์ มี ๒ พวก

๑. ฤๅมัญญ์เทวดา ได้แก่ พระอินทร์ และเทวดาชั้นผู้ใหญ่ ๓๒ องค์ พร้อมทั้งบริวาร เทวอสุรา ๕ จำพวก
๒. อากาสัญญ์เทวดา ได้แก่ พวกเทวดาที่อยู่ในวิมาน ลอยไปกลางอากาศ

หมายเหตุ เทพ หมายถึง เทพเจ้า เทวดา

เทพ ๓ อย่าง

๑. สมมติเทพ เทวดาโดยสมมติ ได้แก่ พระราชา พระเทวี และ พระราชกุมาร
๒. อุปัตติเทพ เทวดาโดยกำเนิด ได้แก่เทวดาใน กามาวจร สวรรค์ และ พรหม ทั้งหลาย เป็นต้น
๓. วิสุทธิเทพ เทวดาโดยความบริสุทธิ์ ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และ พระอรหันต์ ทั้งหลาย

หมายเหตุ สุขาวดี คือ แดนที่มีความสุข เป็นชื่อสวรรค์ของพระอมิตาภพุทธ ฝ่ายมหายาน

๓. ยามา (สวารค์ชั้นที่ ๓)

แดนแห่งเทพผู้ปราศจากความทุกข์ มี ท้าวสุยามาเทพบุตรปกครอง ตั้งแต่ภูมียามาขึ้นไปตั้งอยู่ในอากาศ จึงไม่มีเทวดา ฤๅมัญญ์เทวดา อาศัยอยู่ มีแต่พวก อากาสัญญ์เทวดา พวกเดียว ร่างกายสวยงามประณีต อายุยืนยาวกว่าเทวดาชั้น ดาวดิงส์ มาก

เป็นภูมิที่สวयงามประณีต ปราศจากความยากลำบาก ไม่มีเรื่องทุกข์
ได้แก่ที่อยู่ของพวกที่รักษา *อุโบสถศีล* ในชั้นฟ้านี้ไม่เห็นพระอาทิตย์
เลย เพราะว่ายู่สูงกว่าพระอาทิตย์มาก แต่เทพชั้นนี้เห็นกันได้ด้วย
รัศมีแก้ว และด้วยรัศมีของเทพเอง จะรู้ว่ารุ่งหรือค่ำด้วยอาศัย
ดอกไม้ทิพย์ คือ เมื่อเห็นดอกไม้บานจึงรู้ว่ารุ่ง เมื่อเห็นดอกไม้หุบ
จึงรู้ว่าค่ำ เทพชั้นยามาไม่ปรากฏว่าได้ลงมาเกี่ยวข้องกับมนุษย์

๔. ดุสิต (สวรรค์ชั้นที่ ๔)

แดนแห่งเทพผู้เฝ้าอ้อมด้วยสิริสมบัติของตน มี ท้าวดุสิต
เทวราช ปกครอง เป็นภูมิของเทวดาผู้เฝ้าอ้อมด้วยบารมี ผู้มีปัญญา
ผู้อยู่ในภูมินี้จึงมีแต่ความชื่นบาน มีวิมานทิพย์ ทิพย์สมบัติ ร่างกาย
ประณีตกว่าเทวดาในชั้น *ยามา* เป็น *ภพ* สุดท้ายของพระโพธิสัตว์
ทั้งหลายทุกพระองค์ก่อนที่จะมาบังเกิดและตรัสรู้ในมนุษยโลก

หมายเหตุ ทิพย์ หมายถึง เป็นของเทวดา
วิเศษ หมายถึง เลิศกว่าของมนุษย์

๕. นิมมานรดี (สวรรค์ชั้นที่ ๕)

แดนแห่งเทพผู้ยินดีในการนิรมิต มีท้าวสุนิมมิต หรือ นิมมิต
เทวราชปกครอง เทวดาชั้นนี้ปรารถนาสิ่งใด นิรมิตเอาได้ตามความ
พอใจของตน ไม่มีคู่ครองของตนเป็นประจำ เมื่อใดปรารถนาใคร่เสพ
กามคุณ เวลานั้นก็ เนมรมิต เทพบุตร หรือเทพธิดาขึ้นมาตามความ
ปรารถนา และเมื่อใดได้เพลิดเพลินกับ *กามคุณ* นั้นสนใจแล้ว
กามคุณ ที่เนรมิตขึ้นมานั้นก็อันตรธานหายไป

หมายเหตุ พระพุทธเจ้าตรัสว่า
กัมมัง เขตตัง กรรม เป็นเหมือนนา
วิญญานัง พิชัง วิญญาน เป็นเหมือนพืชที่หวานลงในนา
ตณหา สีนโห ตณหา เหมือนยางเหนียวมีอยู่ในพืช
อันจะทำให้พืชนั้นปลุกงอก
งามขึ้นได้เพราะฉะนั้น เมื่อ
ยังมี *กรรม* *วิญญาน* และ
ตณหา อยู่ ก็ยังจะต้องไป
เกิดในภพต่างๆ คือ หมาย
ความว่า ยังมี *อวิชชา* เป็น
เครื่องกั้นอยู่ ยังมี *ตณหา*
เป็น *สังโยชน์* คือเครื่องผูกอยู่

๖. ปรมิตสวัตติ (สวรรค์ชั้นที่ ๖)

แดนแห่งเทพผู้ยังอำนาจให้เป็นไปในสมบัติที่ผู้อื่นนิรมิตให้
(บันดาลให้เป็นขึ้นมีขึ้น)

มีเทพเป็นราชาผู้ปกครองอยู่ ๒ ฝ่าย

ฝ่าย เทพยดา **ปรมิตสวัตติเทวราช** ปกครองเทพไม่
เป็นมาร

ฝ่าย มาร (๒) **ปรมิตสวัตติเทวราช** (ชื่อเหมือนกัน)
หรือ **พญามารอิธราช** หรือ **วสวัตติมาร**
ปกครองเทพที่เป็นมาร

ฝ่ายมาร(๒) หรือเทพบุตรตมาร

เป็น *มิจฉาทิฏฐิ* เทวดา ที่ไม่มีความเลื่อมใสในพุทธศาสนา มารนี้มีความกลัวเป็นข้อสำคัญอยู่ข้อหนึ่งว่า ตนจะสิ้นอำนาจครอบครองโลก ไม่ประสงค์ให้ใครทั้งนั้นบรรลุ *มรรค ผล นิพพาน* เพราะเมื่อผู้ใดพ้นโลก หมายถึงว่ามีจิตใจพ้นกิเลสตั้งกล่าว ผู้นั้นก็พ้นอำนาจของมาร ทั้งยังเป็นผู้คอยขัดขวางให้เกิดอุปสรรคต่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่เสมอ เมื่อวันที่ *พระพุทธรองค์* เสด็จออกบวช พญามารตนนี้ได้มาปรากฏตัว ยกมือห้ามว่าอย่าออกบวชเลย อีกไม่นานเท่าไรท่านก็จะได้เป็นจักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่แล้ว *เจ้าชายสิทธัตถะ* ทรงขับไล่ออกไป เมื่อครั้งพระพุทธรองค์ทรงบำเพ็ญ *ทุกรกิริยา* ก็มากระชิบบอกว่า บัดนี้พระองค์ก็ *บรรลุสัมโพธิญาณ* ตั้งหวังแล้ว *ปรินิพพาน* เถอะ พระพุทธรเจ้าจึงตรัสว่า พระองค์จะไม่ *ปรินิพพาน* จนกว่า *พรหมจรรย์* (การประพฤตินิยามอันประเสริฐ) ของพระองค์จะแพร่หลายมั่นคง ครั้นเมื่อเงื่อนไขทุกอย่างพร้อมแล้ว พญามารจึงเข้ามากราบทูลให้ *ปรินิพพาน* เท่ากับทวงสัญญาว่าบัดนี้ถึงเวลาที่พระองค์จะ *ปรินิพพาน* แล้ว พระพุทธรองค์จึงทรงปลงอายุสังขาร

พญามาราริราช จะต้องทำบุญไว้มาก ไม่เช่นนั้นก็จะไม่บังเกิดในสวรรค์ชั้นสูงนี้ได้ ภายหลังละ *มิจฉาทิฏฐิ* และกลับมาเลื่อมใสในพุทธศาสนา

เทวดาชั้นนี้ปรารถนาสิ่งใดไม่ต้องนิรมิตเอง มีเทวดาอื่นที่รับใช้เนรมิตให้ตามต้องการ เป็นภูมิที่มีความสุขและเพลิดเพลินมาก เทวดาที่อยู่ในชั้นปรนิมิตตวสวัตตินี้ไม่มีคูครองเป็นประจำโดยเฉพาะตน เป็นที่อยู่ของพวกที่ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นไว้มาก

หมายเหตุ **ปลงอายุสังขาร** หมายถึง ตกลงใจกำหนดการสิ้นสุดอายุ ตกลงพระทัยว่าจะ *ปรินิพพาน*

ปลงสังขาร คือ ทอดอาลัยในกายของตนว่าจะตายเป็นแน่แท้แล้ว

ทุกรกิริยา คือ การทำความเพียรอันยากที่ใครๆ จะทำได้ ได้แก่การบำเพ็ญเพียรเพื่อบรรลุนิยามพิเศษด้วยวิธีการทรมานตนต่างๆ เช่น กลั้นลม อัสสาสะ (ลมหายใจเข้า) ปัสสาสะ (ลมหายใจออก) และอดอาหาร เป็นต้น เขียนเต็มเป็น *ทุกรกิริยา*

เทวภูมิ หรือ *ฉกามาพจรสวรรค์* ทั้ง ๖ ชั้นยังเกี่ยวข้องกับ *กามคุณ* ดังจะกล่าวต่อไปนี้

เทวภูมิ ๖ (ฉกามาพจรสวรรค์ ๖)

- ๑. **จาตุมหาราชิกา** มีเหมือนมนุษย์
- ๒. **ดาวดึงส์** มีเหมือนมนุษย์
- ๓. **ยามา** มีแต่ กายสังสัคคะ (กายสังสัคคะ ความเกี่ยวข้องด้วยกาย การเคล้าคลึงร่างกาย)

- ๔. **ดุสิต** มีเพียงจับมือกัน
- ๕. **นิมมานรดี** มีเพียงยิ้มรับกัน
- ๖. **ปรนิมมิตสวัตตี** มีแต่มองดูกัน

ในเทวภูมิไม่มีสัตว์เดรัจฉาน และเมื่อต้องการจะมีม้ารถเทียม ก็จะมีเทพบุตรจำแลง ภายของเทวดา เรียกว่าเป็นกายทิพย์ เป็น กายสว่างละเอียด ไม่มีปฏิภูล เกิดเป็น *อุปปาติกะ* คือ ผุดเกิดขึ้น มีตัวตนโตเต็มที่เลย แต่เป็น อทิสสมานกาย คือ กายที่ไม่ปรากฏแก่ ตาคน ในเทวภูมิบริบูรณ์ด้วยความสุข อายุก็ยืนยาว แก่เจ็บไม่ปรากฏ ตายก็ไม่ปรากฏซาก จึงเห็นทุกข์ได้ยาก

สาเหตุที่เทวดาจะจุติ มี ๔ ประการ

๑. **อายุขัย** คือ จุติเพราะสิ้นอายุ

ได้แก่ เทวดาที่ได้เคยสร้างกุศลมากก็ได้เสวยสมบัติทิพย์ จนครบอายุทิพย์ในเทวโลกชั้นที่ตนอยู่นั้น ครั้นหมดอายุ แล้วก็จุติ

๒. **บุญญชัย** คือ จุติเพราะสิ้นบุญ

ได้แก่ เทวดาที่สร้างสมบุญกุศลไว้น้อย เมื่อกุศลผลบุญที่ได้กระทำไว้หมดสิ้นลงเสีย แต่ในระหว่างยังไม่ถึงอายุขัย จำต้องจุติไปเกิดที่อื่น เพราะหมดบุญแล้ว

๓. **อาหารชัย** คือ จุติเพราะสิ้นอาหาร

ได้แก่ เทวดาบางจำพวกที่เสวยทิพย์สมบัติ จนลิมบริโภค สุธาโภชนาหารทิพย์อันเป็นปัจจัยแก่กาย และชีวิตถ้าแม้ว่า

เขาลิมบริโภคภายหลังสักร้อยครั้งพันครั้ง ก็มีอาจจะ ซ่อมแซมให้ดีขึ้นมาใหม่

๔. **โกรทพลชัย** คือ จุติเพราะความโกรธ

ได้แก่ เทวดาบางจำพวกที่มีจิตริษยา หาเหตุผล มีความ โกรธในหัวใจ

จุดินิมิตของเทวดา ๕ ประการ นิมิตสว่างหน้า ซึ่งอุปบัติเกิด แก่เทวดาผู้จะต้องจุติ

จุติ คือ เคลื่อนจาก *ภพ* หนึ่งไปสู่ *ภพ* อื่น ตาย (ส่วนมากใช้ กับเทวดา)

๑. ดอกไม้ทิพย์เครื่องประดับเหยวแห่ง
๒. ผ้าทิพย์เครื่องประดับสำหรับองค์มีสีเส้าหมอง
๓. มีเหยื่อไหลออกมาจากรักแร้
๔. ที่นั่งและที่นอนร้อนดุจมีไฟอยู่ภายใต้
๕. กายของเทวดาเหยวแห่งเส้าหมอง หารัศมีเช่นก่อนไม่ได้ เหน็ดเหนื่อยเมื่อยเนื้อตัวมือเท้า มีความกระวนกระวายใจ

พรหมภูมิ

พรหมภูมิ คือ สถานที่อยู่ของผู้ประเสริฐ ผู้มีความเพียรกล้า ทรงไว้ซึ่งปัญญาเกินสามัญชน พรารถนาจะพ้นจากกิเลสานุสัย ผู้ที่ จะอุปบัติเกิดในพรหมโลกได้ จะต้องบำเพ็ญสมถภาวนา จนได้สำเร็จ ฌาน เมื่อตายจากโลกมนุษย์แล้ว ก็ไปเกิดในพรหมวิมานตามอำนาจ แห่งฌานที่ตนได้บรรลุ

สภาพความเป็นอยู่ของผู้อยู่ในพรหมโลก ไม่ต้องกินไม่ต้องบริโภคอาหารเหมือนสัตว์ในภูมิอื่น ด้วยว่าพระพรหมทั้งหลาย ย่อมแช่มชื่นเอิบอิมโดยมีฌานสมาบัติเป็นอาหาร

ปฏิบัติหรือข้อวัตรปฏิบัติ อันช่วยยังบุคคลให้ถึงความเป็นพรหมนั้น ได้แก่ สมถภาวนา และเจริญวิปัสสนาภาวนา สำหรับชั้นสุทธาวาสภูมิ

ประเภทแห่งพรหมนั้นมี ๑๖ ชั้น (รูปพรหม) คือ

๑. พรหมปารีสัชชา มีอายุประมาณ ๑ ใน ๓ แห่งมหากัป
๒. พรหมบุโรหิตา มีอายุประมาณ ครึ่งมหากัป
๓. มหาพรหมมา มีอายุประมาณ ๑ มหากัป
๔. ปริตตภา มีอายุประมาณ ๒ มหากัป
๕. อัปมาณภา มีอายุประมาณ ๔ มหากัป
๖. อาภัสรา มีอายุประมาณ ๘ มหากัป
๗. ปริตตสุภา มีอายุประมาณ ๑๖ มหากัป
๘. อัปมาณสุภา มีอายุประมาณ ๓๒ มหากัป
๙. สุภิกินหา มีอายุประมาณ ๖๔ มหากัป
๑๐. เวหัพผลา มีอายุประมาณ ๕๐๐ มหากัป
๑๑. อัสญญิสัตตา มีอายุประมาณ ๕๐๐ มหากัป

พรหมชั้นสุทธาวาส ๕ ชั้น

๑๒. อวิหาสุทธาวาส มีอายุประมาณ ๑,๐๐๐ มหากัป

๑๓. อตปปาสุทธาวาส มีอายุประมาณ ๒,๐๐๐ มหากัป
๑๔. สุทฺสสาสุทธาวาส มีอายุประมาณ ๔,๐๐๐ มหากัป
๑๕. สุทฺสสี สุทธาวาส มีอายุประมาณ ๘,๐๐๐ มหากัป
๑๖. อกนิฏฐสุทธาวาส มีอายุประมาณ ๑๖,๐๐๐ มหากัป

ในพรหม ๑๖ ชั้นนี้ พรหมชั้นที่ ๑๖ คือ **อกนิฏฐพรหม** มีคุณสมบัติพิเศษกว่าพรหมทุกชั้นเป็นพรหมที่มีศีลคุณ สมาธิคุณ ปัญญาคุณพร้อม ส่วนพรหมชั้นที่ ๑๒-๑๓-๑๔-๑๕ นั้น เรียกว่า **สุทธาวาสภูมิ** สถานที่ที่อยู่ของผู้บริสุทธิ หรือ **พระพรหมอนาคามี** ผู้ไม่ต้องกลับมาเกิดอีก พระพรหมอนาคามีเหล่านี้ หากยังมีได้สำเร็จพระอรหันต์ ครั้นสิ้นพรหมายุขัยก็จำต้องจุติจากสุทธาวาสพรหมโลกมาอุบัติเกิดในอกนิฏฐพรหมโลก และสำเร็จเป็นพระอรหันต์อยู่ในพรหมโลกชั้นอกนิฏฐพรหมนี้เอง พรหมทั้ง ๑๖ ชั้นนี้ เรียกว่า **รูปพรหม** พรหมที่มีรูป แต่เป็นรูปทิพย์

อรูปพรหม ๔

พรหมอีกประเภทหนึ่งที่ไม่มีรูป เรียกว่า **อรูปพรหม**

ผู้มีการบำเพ็ญเพียรจนแก่กล้า มิได้มีความอาลัยในสรีระร่างกาย

บำเพ็ญสมถภาวนา จนกระทั่งสำเร็จ **อรูปฌาน** ครั้นทำกาลกิริยาตายแล้วก็มาเกิดในพรหมโลก เสวยสุขด้วยภาวะไม่มีรูป จึงได้นามว่า อรูปพรหม แต่จิตใจนั้นยังมีอยู่ ๔ คือ

๑. **อากาศานัญญาตนะ** ภูมิเป็นที่อยู่ของพรหมผู้เกิดจาก
ฌานที่อาศัยอากาศบัญญัติไม่มีที่สุดเป็นอารมณ์
๒. **วิญญาณัญญาตนะ** ภูมิเป็นที่อยู่ของพรหมผู้เกิดจาก
ฌานที่อาศัยวิญญาณบัญญัติอันไม่มีที่สุดเป็นอารมณ์
๓. **อากิญจัญญาตนะ** ภูมิเป็นที่อยู่พรหมผู้เกิดจากฌานที่
อาศัยนัตถิภาวะบัญญัติเป็น**อารมณ์** โดยถือเอาความไม่มี
หรือความว่างเปล่าเป็นอารมณ์
๔. **เนवासัญญานาสัญญาตนะ** ภูมิเป็นอยู่แห่งพรหม ผู้เกิด
ฌานที่อาศัยความประณีตเป็นอย่างยิ่ง มีสัญญาที่ไม่ใช่
ไม่มีสัญญาก็ไม่ใช่เป็นอารมณ์

กำเนิด ๔

สัตว์โลกที่ไปเกิดอยู่ในภูมิทั้ง ๓๑ ภูมินั้น ย่อมเกิดในกำเนิด
ทั้ง ๔ คือ

๑. **ขลาพุชะ** เกิดในครรภ์ ได้แก่ สัตว์ที่เกิดในมดลูก คือ
มนุษย์และสัตว์ที่คลอดมาเป็นตัวและเลี้ยงลูกด้วยนม เช่น
โค กระบือ เป็นต้น
๒. **อันทชะ** เกิดในไข่ ได้แก่ สัตว์เดรัจฉานที่ออกมาเป็นไข่
ก่อนแล้ว จึงฟักออกมาเป็นตัว เช่น เป็ด ไก่ ปลา เป็นต้น
๓. **สังเสทชะ** เกิดในถ้ำโคล ได้แก่ สัตว์ทั้งหลายที่เกิดโดย
ไม่อาศัยท้องแม่ แต่อาศัยเกิดจากของโสโครก หรือขุมนั้น
เช่น หนอน และสัตว์เซลเดียว เช่น ตัวอมิบบ้า เป็นต้น
๔. **โอปปาติกะ** เกิดผุดขึ้น ได้แก่ สัตว์โลกที่เกิดมาโดยไม่
อาศัยพ่อ แม่ และของโสโครกหรือขุมนั้น แต่อาศัย
กรรมที่ตัวเองเคยทำไว้ในอดีตและเมื่อเกิดก็เติบโตขึ้นทันที
เช่น พวกสัตว์นรก เปรต เทวดา เป็นต้น

โลกุตตระภูมิ

โลกุตตระภูมิ คือ ภูมิ หรือ ชั้นที่พ้นจากโลก ได้แก่ พระนิพพานอันเป็นอมตสุข เป็นสูงสุด เป็นเป้าหมายแห่งการปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนา

โลกุตตระภูมิ หรือ ภูมิที่พ้นจากโลก มีทั้งหมด ๔ ภูมิคือ

๑. โสตาบันโลกุตตระภูมิ
๒. สกิทาคามีโลกุตตระภูมิ
๓. อนาคามีโลกุตตระภูมิ
๔. อรหัตตโลกุตตระภูมิ

ปฏิบัติ หรือ ข้อวัตรปฏิบัติอันยังให้ถึงโลกุตตระภูมิ ได้แก่ วิปัสสนากรรมฐาน และลักษณะพระนิพพานนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้โดยใจความว่า

“ดูก่อน เธอผู้เห็นภัยในวัฏฏสงสารทั้งหลาย ธรรมชาติไม่เกิดแล้วไม่เป็นแล้ว อันปัจจัยกระทำไม่ได้แล้ว ประุณแต่่งไม่ได้แล้ว มีอยู่ ดูก่อน เธอผู้เห็นภัยในสงสารทั้งหลาย หากว่า ธรรมชาติอันไม่เกิดแล้ว ไม่เป็นแล้ว อันปัจจัยกระทำไม่ได้แล้ว ประุณแต่่งไม่ได้แล้ว จักไม่มีแล้วไซ้ การสลัดออกซึ่งธรรมชาติที่เกิดขึ้นแล้วเป็นแล้ว อันปัจจัยกระทำแล้ว ประุณแต่่งแล้ว จะไม่พึงปรากฏในโลกนี้เลย”

หลักธรรมอันเป็นปฏิปทาให้ถึงพระนิพพาน ได้แก่ อริยมรรค

มีองค์ ๘ คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ	ความเห็นชอบ
๒. สัมมาสังกัปปะ	ความดำริชอบ
๓. สัมมาวาจา	วาจาชอบ
๔. สัมมากัมมันตะ	การงานชอบ
๕. สัมมาอาชีวะ	เลี้ยงชีวิตชอบ
๖. สัมมาวายามะ	พยายามชอบ
๗. สัมมาสติ	ตั้งสติชอบ
๘. สัมมาสมาธิ	ตั้งใจชอบ

ย่อลงรวมเป็น ๓ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา นั้นเอง

สาเหตุการเวียนว่ายตายเกิด ตามหลักปฏิจจสมุปบาท

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับในนิคมหนึ่งในแคว้นชื่อว่า กุรุ

พระอานนท์เข้าเฝ้าปรารภว่า **ปฏิจจสมุปบาท** (ธรรมที่อาศัยกันและกันอย่างต่อเนื่อง) เป็นธรรมที่ลึกซึ้ง แต่เป็นของง่าย และตื่นของพระพุทธองค์ แต่พระพุทธองค์ปฏิเสธ และห้ามไม่ให้พูดเช่นนั้น พระองค์ตรัสว่า ปฏิจจสมุปบาทเป็นธรรมลึกซึ้งเข้าใจยาก สำหรับสัตว์ไม่สว่างพ้นอบาย ทุกคติ วินิบาต (สภาพอันต่ำ) สงสาร (การท่องเที่ยวเวียนว่ายตายเกิด)

ธรรมดังกล่าวเป็นปัจจัยของกันและกันดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสอธิบายได้ดังนี้

๑. ความเกิด (ชาติ) เป็นปัจจัย จึงมีความแก่และความตาย
๒. เพราะภพ (ความมีความเป็น) เป็นปัจจัย จึงมีชาติ
๓. เพราะอุปาทาน (ความยึดถือ) เป็นปัจจัย จึงมีภพ
๔. เพราะตัณหา (ความทะยานอยาก) เป็นปัจจัยจึงมีอุปาทาน
๕. เพราะเวทนา (ความรู้สึกสัมผัสทางตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, ใจ) เป็นปัจจัย จึงมีตัณหา
๖. เพราะผัสสะ (ความรู้สึก ความถูกต้อง) เป็นปัจจัย จึงมีเวทนา
๗. เพราะนามรูปเป็นปัจจัยจึงมีผัสสะ (รูปคือ ธาตุ ๔ และปรากฏเพราะอาศัยธาตุ ๔ นาม-สิ่งซึ่งไม่มีรูปร่าง มีแต่ชื่อ

อันได้แก่เวทนา คือความรู้สึกอารมณ์ สัมผัส คือความจำได้หมายรู้ เจตนา ความจงใจ ผัสสะ คือความถูกต้อง มนสิการคือ การทำหรือกำหนดไว้ในใจ

๘. เพราะวิญญาณ (ปฏิสนธิวิญญาณ) คือธาตุรู้ ที่ถือกำเนิดในครรภ์เป็นปัจจัย จึงมีนามรูป (ในที่อื่นวิญญาณอาจหมายถึง ธาตุรู้ทั้ง ๖ ได้แก่ ตา หู เป็นต้น)
๙. เพราะนามรูปเป็นปัจจัย จึงมีวิญญาณ
๑๐. เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย จึงมีนามรูป (โปรดสังเกตว่า ข้อ ๙ และข้อ ๑๐ เป็นปัจจัยของกันและกันแล้วจึงเกี่ยวเนื่องไปข้ออื่นอีก)
๑๑. เพราะนามรูปเป็นปัจจัย จึงมีผัสสะ
๑๒. เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงมีเวทนา
๑๓. เพราะเวทนาเป็นปัจจัย จึงมีตัณหา
๑๔. เพราะตัณหาเป็นปัจจัย จึงมีอุปาทาน
๑๕. เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย จึงมีภพ
๑๖. เพราะภพเป็นปัจจัย จึงมีชาติ
๑๗. เพราะชาติเป็นปัจจัย จึงมีความแก่ ความตาย

ที่สุดทรงสรุปว่า ข้อที่วิญญาณและนามรูปเป็นปัจจัยของกันและกันย่อมเป็นเหตุให้สัตว์เกิด แก่ เจ็บ ตาย จุดิ อุปัตติ เป็นเหตุให้มีทางแห่งคำเรียกชื่อ เป็นทางแห่งการพูดจา เป็นทางแห่งการบัญญัติ มีการรู้ด้วยปัญญาและมีวิภูษะคือ ความหม่นเวียนว่ายตายเกิด เป็นเหตุให้มีการบัญญัติอัตตาตัวตน ผู้รู้แจ้งความจริงย่อมไม่หลงติดในบัญญัตินั้น

ข้อพิสูจน์เรื่องตายแล้วเกิดใหม่

ในเรื่องตายแล้วเกิดใหม่นี้ เราสามารถพิสูจน์ด้วยตัวเราเอง หรือหลักฐานที่ปรากฏในปัจจุบันโดยไม่ต้องอ้างคัมภีร์หรือ อ่างตำรา หรือ อ้างพระพุทเจ้า ตรัสไว้อย่างนั้นอย่างนี้ แต่ก็สามารถยอมรับ เหตุผลตามความเป็นจริงได้ เพราะการเวียนว่ายตายเกิดและภพ ภูมิต่างๆ ที่ยืนยันไว้ตามหลักพระพุทธศาสนานั้น เป็นกฎธรรมชาติ เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เราจะเชื่อหรือไม่ก็ตามกฎธรรมชาติ แห่งการเวียนว่ายตายเกิดนี้ก็มีอยู่แล้วอย่างนี้ พระพุทเจ้าของเรา จะตรัสรู้หรือไม่ก็ตาม

สิ่งเหล่านี้ก็มีอยู่แล้วตามธรรมชาติของมัน แต่ว่า พระพุทเจ้าเมื่อทรงเห็นแล้วก็ตรัสยืนยันว่าสิ่งเหล่านี้มีอยู่จริง เพื่อให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลายประมาทในชีวิตเพราะชีวิตเป็นของไม่แน่นอน ความตายเท่านั้นเป็นของแน่นอน

ข้อพิสูจน์เรื่องตายแล้วเกิดเท่าที่ค้นพบและมีหลักฐาน ยืนยันให้เชื่อถือได้ ในปัจจุบันมีอยู่ด้วยกัน ๑๐ อย่างคือ

๑. **คนระลึกชาติได้** ซึ่งข้อพิสูจน์ข้อนี้มีตัวอย่างมากมายทั้ง ในประเทศและต่างประเทศ
๒. **คนผีเข้า** ข้อนี้เราจะเห็นได้ว่า ถ้าวิญญาณไม่มีแล้วผีจะมา เข้าคนได้อย่างไร
๓. **เทวดาเข้าทรง** เรื่องนี้เป็นที่ทำกันมากในปัจจุบัน เช่น การ ทรงเจ้า หลวงปู่โพนเข้าหลวงปู่โพนเข้า เป็นต้น

๔. **การสะกดจิต** ในวงการแพทย์ปัจจุบันใช้กันมาก ถ้าจิต วิญญาณไม่มีแล้วจะมีการสะกดจิตได้อย่างไร
๕. **การสะกดจิตย้อนภพ** ได้แก่ การสืบประวัติย้อนหลังไป ถึงชาติก่อนได้เป็นอย่างดี ค้นพบครั้งแรกในสหรัฐอเมริกา
๖. **เด็กอัจฉริยะ** ได้แก่ เด็กที่ฉลาดเกินกว่าเด็กธรรมดา มี ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น เด็กที่อายุน้อย คำนวณ เลขที่ยากๆ ได้ โดยไม่ต้องบอก
๗. **เด็กฝาแฝด** คือ เด็กฝาแฝดนั้นถึงจะมีรูปร่างที่เหมือนกัน แต่จะมีอุปนิสัยและจิตใจไม่เหมือนกัน
๘. **เรื่องผีและผู้เคยพบผี** คนที่พบผีด้วยตัวเองนั้นมีอยู่ มาก ผีก็คือวิญญาณของคน ที่ตายไปแล้วนั่นเอง
๙. **พระอริยสงฆ์** ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ท่านไม่เคยปฏิเสธ เรื่องภพภูมิต่างๆ และจิตวิญญาณเลยว่ามี ท่านจะรู้ เรื่องต่างๆ ได้ดี โดยเฉพาะภพหน้า และเรื่องจิตวิญญาณ โดยคนธรรมดาไม่สามารถรู้ได้เหมือนท่าน ถ้าไม่จริงท่าน จะโกหกเราทำไม ก็เป็นการแสดงให้เห็นว่าคนเราตายแต่ ภายแต่จิตวิญญาณไม่ได้ตายเลย
๑๐. **คนตายแล้วฟื้น** ในสังคมไทยเราก็มีมาก คนที่หมดลม หายใจ ญาติพี่น้องนึกว่าตายแล้ว กลับฟื้นคืนมาอีกก็มา เล่าประสบการณ์ทางวิญญาณ ขณะจิตออกจากร่างไป ประสบ นรก-สวรรค์โลกหน้า แล้วนำมาเล่าให้ญาติ คน ทั่วไปฟัง เช่น พันเอกเสนาะ จินตรัตน์ เป็นต้น

ปายาสีราชัญญสูตร

เพื่อจะอธิบายเรื่องตายแล้วเกิดใหม่และเรื่องนรกสวรรค์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จะได้นำเอาข้อความใน ปายาสีราชัญญสูตร อันเป็นการโต้ตอบปัญหาเรื่องนรกสวรรค์และวิญญานกัน ระหว่าง พระกุมารกัสสปเถระ ซึ่งเป็นพระอรหันต์ที่มีความสามารถมากองค์หนึ่งในครั้งพุทธกาล กับพระเจ้าปายาสี ซึ่งเป็นเจ้าครองนครที่ไม่ยอมเชื่อเรื่องบาป บุญ นรก สวรรค์ พระสูตรนี้ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทีฆนิกายมหาวรรค ใจความของพระสูตรนี้มีว่า

ในสมัยหลังจากที่พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จปรินิพพานไปแล้วไม่นาน เจ้าครองนครองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่าพระเจ้าปายาสี เป็นผู้ครองเสตัพยนคร เจ้าครองนครผู้ี้มีความเชื่อมั่นว่า ตายแล้วสูญ ผลของกรรมดีกรรมชั่วไม่มี พระองค์ได้เคยเสด็จไปโต้ตอบปัญหาเรื่องนี้กับสมณพราหมณ์ต่างๆ มากมาต่อมากแล้ว จนทำให้สมณพราหมณ์ทั้งหลายในสมัยนั้น เกิดความครั่นคร้ามไม่อยากจะโต้ตอบด้วย เพราะพระองค์ทรงจัดเจนในการโต้คารมเป็นอย่างดี วันหนึ่งพระกุมารกัสสปเถระ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์เป็นจำนวนมาก ได้จาริกไปในแคว้นโกศล และได้แวะพักสั่งสอนประชาชนอยู่ ณ ป่าไม้สี่เสียด อันตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเสตัพยนคร มีประชาชนพากันไปฟังธรรมเป็นจำนวนมาก พระเจ้าปายาสีเมื่อทรงทราบเข้าเช่นนั้น จึงได้เสด็จไปโต้คารมในหัวข้อที่ว่าตายแล้วเกิดหรือไม่

เมื่อพระกุมารกัสสปเถระให้โอกาสแล้ว พระเจ้าปายาสีจึงได้ตรัสแสดงความเห็นของพระองค์ประเด็นแรกขึ้นว่า

“มีแต่โลกนี้เท่านั้น โลกหน้าไม่มี โลกอื่นไม่มี”

พระเถระถามว่า “ก็ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดาวดวงอื่นๆ ที่เห็นอยู่เป็นโลกนี้หรือเป็นโลกอื่นเล่า”

พระเจ้าปายาสีตรัสตอบว่า “เป็นโลกอื่น”

แล้วพระเถระจึงได้ตอบว่า “เมื่อเห็นอยู่เช่นนี้ ไฉนจึงตรัสว่าโลกอื่นไม่มีเล่า”

พระเจ้าปายาสียังไม่ทรงเชื่อ แล้วตรัสต่อไปว่า “ข้อนี้ จงยกไว้ก่อน แต่มีปัญหาอยู่ว่า ถ้าโลกหน้ามีจริง ไฉนญาติมิตรของข้าพเจ้าทำกรรมชั่วเอาไว้ เมื่อเขาจวนจะตายข้าพเจ้าได้สั่งพวกเขาว่า ถ้าพวกท่านไปตกนรกแล้วจงรีบกลับมาส่งข่าวให้ข้าพเจ้าด้วย ว่านรกมีจริงนะ แต่ข้าพเจ้าก็คอยปีแล้วปีเล่าไม่เห็นมีผู้ใดมาส่งข่าวเลย นี่ก็แสดงว่านรกไม่มีอยู่จริง คนเราตายแล้วก็สูญเท่านั้น”

พระเถระยกอุปมาเปรียบเทียบแกลงให้ทรงฟังว่า “เปรียบเหมือนโจรที่ทำผิดถูกตำรวจจับได้ แล้วนำตระเวนไปสู่ที่ประหารชีวิตโจรนั้นจะขอร้องผอนผันต่อเจ้าหน้าที่ว่าขอให้ปล่อยเขาไปบอกพวกพ้องเสียก่อน จะได้หรือไม่”

ตรัสตอบว่า “ไม่ได้”

พระเถระก็กล่าวว่า “อุปมานี้ฉันใด สัตว์ที่ตกนรกแล้วก็เหมือนกัน ถูกความทุกข์ในนรกแผดเผาอยู่ และย่อมไม่ได้รับอนุญาตจากนายนิรยบาลให้กลับมาเล่าให้พระองค์ทรงทราบได้เลย”

พระเจ้าปายาสียังไม่ทรงเชื่อ ตรัสต่อไปว่า “มีปัญหายุ่งว่า สมณพราหมณ์ที่ประพตีสัจจริต บำเพ็ญความดี เมื่อท่านเหล่านั้น จวนจะตาย ข้าพเจ้าได้สั่งไว้ว่าถ้าท่านไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์แล้ว จงกลับมาบอกแก่ข้าพเจ้าด้วยว่า สวรรค์มีจริง แต่ก็คอยกันเป็นปีๆ หามีใครมาบอกไม่ นี่ก็แสดงว่าสวรรค์ไม่มีอยู่จริง คนเราตายแล้วก็สูญเท่านั้น”

พระเถระยกอุปมาเปรียบเทียบให้ทรงทราบอีกว่า “เปรียบเหมือนบุรุษคนหนึ่งตกจมน้ำไปในหลุมอุจจาระจนมิดศีรษะ แล้วมีผู้ช่วยให้ฟื้นขึ้นมาได้ ให้อาบน้ำชำระกายให้สะอาด แล้วให้เสวยกามสุข อยู่บนปราสาท อยากถามว่าบุรุษผู้นั้นยังจะพอใจตกลงไปในหลุมอุจจาระ (หลุมอุจจาระ) นั้นหรือไม่” พระเถระอธิบายต่อไปว่า “พวกที่ไปเกิดในสวรรค์ก็เหมือนกัน ย่อมเพลิดเพลินด้วยความสุขในสวรรค์ เสวยกามคุณทั้ง ๕ อันเป็นทิพย์อยู่ โลกมนุษย์จึงปรากฏแก่เทวดาจุลหลุมอุจจาระ ที่ไหนเขาจะกลับมาทูลให้พระองค์ทรงทราบได้ อนึ่งเล่าว่า วันเวลาในสวรรค์ก็นานกว่าวันเวลาในโลกมนุษย์ เช่น ร้อยปีในโลกมนุษย์ เท่ากับวันหนึ่งกับคืนหนึ่งของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พันปีทิพย์เป็นประมาณอายุของเทพชั้นดาวดึงส์ ท่านผู้ทำความดีเหล่านั้นไปเกิดในที่นั้นแล้ว คิดว่าอีก ๒-๓ วันจะมาทูลให้พระองค์ทรงทราบ จะมาทูลได้หรือไม่”

พระเจ้าปายาสิตรัสว่า “ไม่ได้ เพราะข้าพเจ้าก็คงตายไปเสียแล้ว”

พระเจ้าปายาสิตรัสท้วงว่า “ใครนะช่างรู้ว่าวันเวลาในสวรรค์กับมนุษย์ต่างกัน และสามารถรู้ว่า เทพชั้นดาวดึงส์มีอายุยืนกันขนาดนั้น ข้าพเจ้าไม่เชื่อเลย” พระเถระทูลว่า “เปรียบเหมือนคนตาบอดแต่กำเนิด มองอะไรไม่เห็นเลยจึงกล่าวว่า สีดำ สีขาว และสีเหลืองเป็นต้นไม่มี เหมือนคนที่เห็นสี เช่นนั้นก็ไม่มีดวงดาว พระจันทร์ และพระอาทิตย์ไม่มี ผู้เห็นดวงดาวเป็นต้นนั้นก็ไม่มีเพราะข้าพเจ้าไม่รู้ไม่เห็น สิ่งนั้นจึงไม่มี ผู้นั้นจะชื่อว่ากล่าวชอบหรือไม่”

ตรัสตอบว่า “กล่าวไม่ชอบ”

พระเถระจึงทูลว่า “พระองค์ปฏิเสธเรื่องเทพชั้นดาวดึงส์ก็เช่นกัน เพราะสมณพราหมณ์บางพวกที่อยู่ในป่าอันเงียบสงัดไม่ประมาท ทำความเพียรฝึกจิตของตนอยู่จนได้ทิพยจักขุ สามารถมองเห็นโลกอื่นและเห็นสัตว์จำพวกโอปปาติกะ (คือสัตว์จำพวกที่เกิดผุดขึ้นเป็นตัวตนที่เดียว เช่น เทวดา และสัตว์นรกเป็นต้น) ด้วยจักขุอันเป็นทิพย์เหนือจักขุของมนุษย์ก็มีอยู่ เรื่องของโลกหน้าพึงเห็นได้ด้วยวิธีอย่างนี้ จึงไม่ควรเข้าใจว่าพึงเห็นได้ด้วยตาเนื้อนี้เลย”

พระเจ้าปายาสิตทรงแย้งว่า “ถ้าอย่างนั้น ทำไมพวกสมณพราหมณ์ผู้มีศีล ผู้ประพฤติกุศลยังไม่อยากตาย อยากมีชีวิตอยู่ทั้งๆ ที่รู้อยู่ว่าเมื่อตายไปแล้วก็จะไปบังเกิดในสวรรค์มีความสุข ดีกว่าอยู่ในชาตินี้ ซึ่งควรจะฆ่าตัวตายเสีย แต่เพราะไม่รู้ว่าตายแล้วจะดีกว่าชาตินี้ กลับรักตัวกลัวตายกันทุกคน ไม่เห็นใครอยากตาย ข้อนี้เป็น

เหตุให้ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าโลกนั้นมีจริง สัตว์จำพวกโอบปาติกะมี และ ผลแห่งกรรมดีกรรมชั่วมี”

พระเถระทูลเปรียบเทียบถวายว่า “เปรียบเหมือนพราหมณ์ คนหนึ่งมีภริยา ๒ คน คนหนึ่งมีบุตรชาย อายุ ๑๐ หรือ ๑๒ ปี อีก คนหนึ่งมีกรรมจวนคลอด ต่อมาพราหมณ์นั้นได้ถึงแก่กรรมลง มาณพ ผู้เป็นบุตรจึงพูดกับมารดาเลี้ยงว่า ททรัพย์สมบัติทั้งปวงต้องตกเป็น ของข้าพเจ้าหมด ของท่านไม่มีเลย” นางพราหมณ์ผู้เป็นมารดา เลี้ยงก็ตอบว่า “จงรอไปก่อนจนกว่าฉันจะคลอด ถ้าคลอดเป็นชายก็ จะได้ส่วนแบ่งส่วนหนึ่ง ถ้าเป็นหญิง แม้น้องหญิงนั้นก็จะต้องตกเป็น สมบัติของเจ้า” (วัฒนธรรมเกี่ยวกับการจัดมรดกของพวก พราหมณ์นั้น หญิงไม่มีสิทธิ์อะไรในทรัพย์ของบิดาเลย สุตแต่ชายผู้ เป็นพี่ชายจะจัดการ เพราะตัวเองก็ตกอยู่ในฐานะที่พี่ชายจะใช้สอย หรือเอาเป็นภริยาได้ ถ้าเป็นน้องต่างมารดา) แต่มาณพนั้นก็เข้าซึ่ อยู่อย่างเดิม จนนางพราหมณ์นั้นตัดสินใจถือเอาमितเข้าไปในห้อง ผ่าท้องเพื่อจะดูว่าเด็กในท้องเป็นชายหรือหญิง จึงเป็นการทำลาย ชีวิตของตนเอง ทำลายเด็กในครรภ์ และทำลายทรัพย์สมบัติเพราะ เป็นผู้โง่เขลา แสวงหาสมบัติโดยไม่ใช้ปัญญาจึงถึงแก่ความพินาศ

แต่สมณพราหมณ์ผู้มีศีล มีธรรมอันดี ย่อมไม่เป็นเช่นนั้น คือ “ย่อมไม่ชิงสุกก่อนห่าม ย่อมรอจนกว่าจะสุก สมณพราหมณ์เหล่านี้ มีชีวิตอยู่นานเพียงใด ผู้อื่นก็ได้ประสบบุญมากเพียงนั้น และท่านก็ ปฏิบัติเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เหมือนหญิงผู้ ฉลาดรักษาครรภ์ของตนให้ครบ ๑๐ เดือนฉะนั้น”

พระเจ้าปายาสีก็ยังไม่ทรงเชื่อ แล้วพระองค์ก็ได้นำข้อมูลที่ พระองค์ได้ทรงทำการค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้มาคำนวณว่า “พระองค์ เคยตรัสสั่งให้ลงโทษโจรที่จับได้ โดยให้ใส่ลงไปในหม้อทั้งเป็น ปิด ฝาแล้วเอาหนังสัตว์ เอาดินเหนียวที่เปียกยาให้แน่น แล้วเอาตั้ง บนเตาไฟ เมื่อรู้ว่าตายแล้วก็ให้ยกหม้อลงมา กะเทาะดินที่ยาออก เปิด ฝา ค่อยๆ มองดูเพื่อจะดูวิญญาณของโจรนั้นออกไป ก็ไม่เห็นเลย จึงไม่เชื่อว่าวิญญาณมีจริง ไม่เชื่อว่าคนเราตายแล้วเกิดจริง” พระ เถระทูลถามว่า “พระองค์ทรงระลึกได้หรือไม่ว่าเคยบรรทมหลับ กลางวันแล้วทรงฝันเห็นสวนป่ากุมิสถานและสระอันน่ารื่นรมย์”

ตรัสว่า “ระลึกได้”

พระเถระทูลถามว่า “ก็ในสมัยนั้น พวกคนที่คอยเฝ้า พระองค์มีอยู่หรือไม่”

ตรัสตอบว่า “มี”

พระเถระทูลถามว่า “พวกคนเหล่านั้นเห็นชีวะ หรือวิญญาณ ของพระองค์ออกมาจากร่างของพระองค์หรือไม่”

ตรัสตอบว่า “ไม่เห็น”

พระเถระจึงทูลว่า “คนมีชีวิตอยู่ไม่อาจเห็นวิญญาณของ พระองค์ผู้ทรงพระชนมชีพอยู่ โฉนพระองค์จะเห็นวิญญาณของคน ตายเข้าออกได้”

พระเจ้าปายาสิตรัสแย้งว่า “พระองค์เคยรับสั่งให้ลงโทษโจรที่จับได้ให้ขังน้ำหนักดูเมื่อยังเป็นอยู่ แล้วเอาเชือกรัดคอให้ตายแล้ว ชั่งดูอีก ก็ปรากฏว่าในขณะที่ยังเป็นอยู่ มีน้ำหนักเบากว่า อ่อนกว่า ใช้งานได้ดีกว่าเมื่อตายแล้วก็เมื่อวิญญาณออกจากร่างไปแล้ว เหตุไฉนจึงกลับหนักกว่าเมื่อวิญญาณยังอยู่ เหตุนี้จึงไม่เชื่อเรื่องตายแล้วเกิดใหม่”

พระเถระทูลเปรียบเทียบให้ฟังว่า “เหมือนท่อนเหล็กที่เผาไฟแล้วความร้อนยังระอุอยู่ ย่อมมีน้ำหนักเบากว่า อ่อนกว่า ใช้การทำงานได้ดีกว่าท่อนเหล็กท่อนเดียวกันนั้นที่ยังเย็นอยู่ ฉันทใด คนตายเมื่อร่างกายภายใน พร้อมทั้งวิญญาณ พრაจากกันแล้ว ก็ย่อมมีน้ำหนักมากกว่าเมื่อมีชีวิตอยู่ ฉันทนั้น”

พระเจ้าปายาสิตรัสก็ไม่ทรงเชื่อ ตรัสต่อไปอีกว่า ชื่อนี้ยกไว้ก่อน พระองค์เคยรับสั่งให้จับโจรฆ่าให้ตายโดยไม่ทำร่างกายส่วนใดส่วนหนึ่งให้บอบช้ำและเมื่อโจรนั้นจวนจะตายแน่แล้ว ก็สั่งจับให้นอนหงายเพื่อจะดูวิญญาณออกจากร่างก็ไม่เห็นวิญญาณออกไป และสั่งให้พลิกโจรนั้นไปในอิริยาบถต่างๆ เช่นให้ศีรษะลง เป็นต้นอีก ก็ไม่เห็นวิญญาณออกมาเลย จึงไม่เชื่อว่าวิญญาณมี

ในข้อนี้ พระเถระทูลเปรียบเทียบถวายว่า เปรียบเหมือนคนเป่าสังข์ เดินทางไปในชนบทชายแดนแห่งหนึ่ง เป่าสังข์ขึ้น ๓ ครั้ง แล้ววางสังข์ไว้บนดิน ชาวบ้านได้ยินเสียงสังข์ก็ชอบใจ แล้วพากันรุมล้อมถามว่าเสียงอะไร เขาตอบว่าเสียงสังข์ ชาวบ้านก็จับสังข์หงายขึ้น พร้อมกับพูดว่า “สังข์เอ๋ยจงเปล่งเสียง” แต่สังข์ก็ไม่เปล่ง

เสียง จึงจับคว่ำ จับตะแคง ยกขึ้น เอาหัวลง เอาฝ่ามือ ก้อนดิน ท่อนไม้ และคัสตรา เคาะ ดึงเข้ามา ผลักออกไป จับพลิกไปมา เพื่อให้สังข์นั้นเปล่งเสียง สังข์นั้นก็ไม่เปล่งเสียง คนเป่าสังข์เห็นว่าเป็นคนเหล่านั้นเป็นคนบ้านนอกเป็นคนเขลา หาเสียงสังข์โดยวิธีไม่แยบคาย จึงหยิบสังข์ขึ้นมาเป่าให้ดู ๓ ครั้ง แล้วพลิกไป คนเหล่านั้นจึงรู้ว่าสังข์ต้องประกอบด้วยเหตุ ๓ ประการ คือ คน ๑ ความพยายาม ๑ ลม ๑ จึงมีเสียงได้ ถ้าไม่ประกอบสิ่งเหล่านี้แล้ว ก็มีเสียงไม่ได้ กายก็เช่นเดียวกันต้องประกอบด้วยเหตุ ๓ ประการ คือ อายุ ๑ โออุณ ๑ วิญญาณ ๑ จึงสามารถยืน เดิน นั่ง นอน เป็นต้นได้ และสามารถรู้สิ่งต่างๆ ได้ ถ้าไม่ประกอบด้วยสิ่งเหล่านี้ ก็ทำอะไรไม่ได้ คนที่ค้นหาวิญญาณด้วยวิธีอันไม่ถูกต้อง ก็เป็นเหมือนคนเป่า ขอร้องให้สังข์เปล่งเสียงจะนั้น

พระเจ้าปายาสิตรัสว่า “พระองค์เคยสั่งให้ลงโทษโจรที่จับได้โดยให้ตัดอวัยวะต่างๆ ออก เพื่อค้นหาวิญญาณก็ไม่พบ จึงไม่เชื่อว่าคนเราตายแล้วเกิดจริง” พระเถระทูลเปรียบเทียบถวายว่า “เหมือนเด็กน้อยคนหนึ่งอยู่กับฤๅษีผู้เป็นอาจารย์ในป่า ฤๅษีต้องการให้เด็กนั้นเผ่าอาศรมแต่ผู้เดียวส่วนตัวเองเดินทางไปในชนบท แต่ก่อนไปได้สั่งเด็กน้อยนั้นว่า เจ้าอย่าประมาทในการบูชาไฟ คือ คอยเอาฟืนใส่ในกองไฟอย่าให้ไฟดับได้ ถ้าไฟดับ หนีมืด หนีไม้ หนีไม้สีไฟ เจ้าจงเอาสิ่งเหล่านี้ทำไฟให้ติดขึ้น จงบูชาไฟต่อไป เมื่อฤๅษีจากไปแล้ว เด็กมัวเล่นเพลินไปไฟก็ดับ เด็กคิดถึงคำสั่งขึ้นมาได้จึงเอามัดมาตากไม้สีไฟด้วยหวังจะให้ไฟเกิดขึ้นก็ไม่ได้ จึงผ่าไม้สีไฟออกเป็น ๒ ซีก ๓ ซีก จนถึง ๒๐ ซีก ก็ยังไม่ได้ จึงทำอีกเป็นชิ้นๆ ใส่ครกตำแล้วเอามา

โรยที่ลม ด้วยหวังจะได้ไฟ แต่ก็ไม่ได้ ฤๅซีกกลับมาเห็นเช่นนั้นจึงถาม
ทราบความแล้วจึงคิดว่าเด็กนี้ยังอ่อนปัญญา ไม่ฉลาด หาไฟอยู่โดย
วิธีไม่ถูกต้อง จะได้ไฟอย่างไร จึงเอาไม้มาสีไฟให้เด็กดูถึงวิธีทำไฟ
ให้เกิดขึ้น พระองค์ก็เช่นเดียวกันปรารถนาจะค้นหาวิญญูญาณ แต่หา
โดยวิธีไม่ถูกต้อง จึงไม่สามารถพบหลักความจริงข้อนี้ได้”

ในที่สุดพระเจ้าปายาสิต้องยอมจำนนต่อเหตุผล และความ
จริงที่พระเถระนำมาแสดง และพระองค์ได้เกิดความเลื่อมใสใน
พระพุทธศาสนา ทรงสละความเห็นผิดเสียได้

จากเนื้อความในพระสูตรนี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่า คนในครั้ง
ก่อนมีการค้นคิดเรื่องตายแล้วเกิดใหม่กันมากเพียงไร ทั้งเป็น
เครื่องแสดงถึงความสามารถของพระกุมารกัสสปเถระ ผู้เป็นมหา
สาวกองค์หนึ่งของพระบรมศาสดาในการได้ตอบปัญหาเกี่ยวกับการ
เกิดใหม่ตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งเราในฐานะที่นับถือพุทธ
ศาสนา ควรทราบเรื่องเหล่านี้เป็นอย่างดี

สามเณรสนทนากับเปรต

“ท่านทั้งสองมือถือค้อน เดินร้องให้มีน้ำตานองหน้า เนื้อตัว
เป็นแผล แตกพัง เมื่อท่านเกิดเป็นมนุษย์ท่านทำบาปอะไรไว้ ท่าน
ทั้งสองตีมโหฬารของกันและกัน เพราะท่านได้ทำกรรมอะไรไว้”

นี่คือคำถามตอนหนึ่ง ซึ่งสามเณรผู้เป็นศิษย์ของพระ
สังกัจจเอระ ผู้ได้เห็นเปรตสองตนซึ่งมีอาการแปลกประหลาด แล้ว
ได้ถามขึ้นด้วยความอยากรู้

เล่ากันมาว่า สังกัจจสามเณร ผู้มีอายุ ๗ ขวบ ผู้เป็นศิษย์
พระสารีบุตรเถระ ได้สำเร็จพระอรหันต์ในเวลาที่ยังเป็นเด็ก ต่อมา
สามเณรได้ไปอยู่ป่าแห่งหนึ่งกับภิกษุ ๓๐ รูป และได้ใช้อำนาจฌาน
สมาบัติของตนป้องกันพระเถระ ๓๐ รูป ไม่ให้ถูกพวกโจรฆ่า ช้ำยัง
สั่งสอนพวกโจรเหล่านั้นให้เลื่อมใส ให้บวชเป็นสามเณรทั้งหมด แล้ว
นำไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าได้แสดงธรรมให้สามเณรที่บวช
ใหม่ทั้งหมดนั้นสำเร็จพระอรหันต์และให้บวชเป็นภิกษุในพระพุทธ
ศาสนา ต่อมา เมื่อสังกัจจสามเณรได้อุปสมบทแล้ว ก็ได้ไปอยู่ป่า
อิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสีพร้อมด้วยภิกษุประมาณ
๕๐๐ รูป ผู้เป็นศิษย์ของท่าน

ในกรุงพาราณสีนั้น มีบุตรของพราหมณ์คนหนึ่ง ได้ฟังธรรมของพระสังกัจจเอระแล้วเกิดความสลดใจ ได้ออกบวชเป็นสามเณร แล้วได้ไปฉันที่เรือนลุงของตนเป็นนิตย แต่มารดาต้องการให้สามเณรสึกออกมาครองเรือนจึงได้พูดประโลมให้สามเณรนั้นพอใจกับหญิงสาวคนหนึ่งซึ่งเป็นธิดาของพี่ชายของตน สามเณรนั้นก็อยากจะลาสิกขา จึงไปหาพระสังกัจจเอระผู้เป็นอุปัชฌาย์เพื่อขอลาสิกขา พระอุปัชฌาย์ยังไม่ต้องการให้ลาสิกขา เพราะเห็นว่าสามเณรมีอุปนิสัยที่จะบวชในพระพุทธศาสนาได้ผลอยู่ จึงพูดว่า “สามเณร จงรอสักเดือนหนึ่งก่อน” สามเณรก็เชื่อฟัง แต่เมื่อครบหนึ่งเดือนแล้ว จึงไปขอลาสิกขาอีก พระเถระให้รอไปอีกกึ่งเดือน เมื่อเลยกึ่งเดือนไปแล้ว ก็ให้รอไปอีก ๗ วัน ในภายใน ๗ วันนั้น ได้เกิดพายุพัดใหญ่ขึ้นในเมืองพาราณสีทำให้เรือนลุงของสามเณรล้มพังลง ลุงกับป้าพร้อมบุตรชาย ๒ คน และบุตรหญิง ๑ คน ถูกเรือนทับตาย ลุงกับป้าได้ไปเกิดเป็นเปรต บุตรกับธิดาได้ไปเกิดเป็นรุกขเทวดาอยู่มนุษย์โลกนี้เอง บุตรคนโตมีช้างเป็นพาหนะ บุตรคนเล็กมีรถม้าเป็นพาหนะ ธิดามีวอทองเป็นพาหนะ ส่วนลุงกับป้า คือพราหมณ์กับนางพราหมณ์ได้ถือเอาค้อนเหล็กใหญ่ทุบตีกัน ร่างกายที่ถูกทุบตีกันด้วยค้อนเหล็กใหญ่นั้นก็บวมขึ้นแล้วแตกในทันที เปรตทั้งสองนั้นก็ได้ดื่มกินน้ำเหลืองและโลหิตของกันและกันเป็นอาหาร เป็นที่น่าเวทนายิ่งนัก

ครั้งนั้น สามเณรนั้นก็เข้าไปลาพระอุปัชฌาย์อีก โดยกราบเรียนว่า “พ้นวันที่กำหนดไว้แล้ว ผมจะกลับบ้าน ขออนุญาตให้ได้ผมกลับบ้านเถิดครับ” พระสังกัจจเอระซึ่งเป็นพระอุปัชฌาย์

ผู้สามารถรู้เหตุการณ์ล่วงหน้าด้วยอำนาจอภิญญาจิต จึงได้พูดกับสามเณรว่า “เธอไปได้ แต่จงกลับมาในเวลาสิ้นแสงตะวันของวันสิ้นเดือน แล้วจงไปยืนอยู่ที่ข้างวิหารแห่งหนึ่ง”

สามเณรก็ได้ทำตามที่พระอุปัชฌาย์สั่ง ครั้งนั้น รุกขเทวดา ๒ องค์ พร้อมกับน้องสาวได้ผ่านไปทางนั้น เพื่อจะไปที่สมาคมของเหล่าเทพดา ส่วนมารดา กับบิดาของรุกขเทวดานั้น ซึ่งตายไปเกิดเป็นเปรต ในวันนั้นก็ได้เดินผ่านไปทางนั้น เปรตสองตนได้ถือค้อนเหล็กอันใหญ่ต่างได้กล่าวคำหยาบช้าต่อกัน แล้วก็ทุบตีกันเอง เมื่อสามเณรเดินผ่านไปทางนั้น พอติเป็นเวลาสิ้นแสงพระอาทิตย์ พระสังกัจจเอระผู้เป็นพระอรหันต์ ก็บันดาลให้สามเณรได้เห็นรุกขเทวดา และเปรตทั้งสองด้วยอำนาจฤทธิ์ของท่าน ด้วยต้องการจะให้สามเณรเกิดความสลดใจ แล้วจึงถามสามเณรว่า “เจ้าเห็นพวกที่ผ่านไปทางนี้หรือไม่” สามเณรตอบว่า “ผมเห็นครับ” “ถ้าอย่างนั้น เธอลองถามกรรมของเขาดูว่า พวกเขาได้ทำกรรมอะไรไว้” พระเถระกล่าวแนะนำขึ้น

เมื่อได้รับคำแนะนำจากอุปัชฌาย์เช่นนั้น สามเณรจึงถามว่า “คนหนึ่งชี้ข้างเผือกไปข้างหน้า คนหนึ่งชี้รถเทียมด้วยม้าฮัสตราไปท่ามกลาง สาวน้อยขึ้นวอไปข้างหลัง เปล่งรัศมีสว่างไสวไปทั่วทิศ ส่วนท่านทั้งสองถือค้อน เดินร้องไห้มีน้ำตานองหน้า เนื้อตัวเป็นแผลแตกพัง ท่านเมื่อเกิดเป็นมนุษย์ได้ทำบาปอะไรไว้ ท่านทั้งสองดื่มกินโลหิตของกันและกัน เพราะทำกรรมอะไรไว้”

เปรตทั้งสองฟังสามเณรถามแล้ว จึงตอบว่า “ผู้ที่ชี้ข้างเผือก
ชาติกุญชรไปข้างหน้าเป็นบุตรหัวปีของข้าพเจ้าทั้งสอง เมื่อเป็น
มนุษย์เขาได้ถวายทานแก่พระสงฆ์ จึงได้รับความสุขบันเทิงใจ ผู้ที่
ชี้รถเทียมด้วยม้าอัสตร ๔ ตัว แล่นเรียบไปในท่ามกลางเป็นบุตร
คนกลางของข้าพเจ้าทั้งหมด เมื่อเขาเป็นมนุษย์ เป็นคนไม่ตระหนี่ เป็น
ทานบดี (เป็นใหญ่ในการให้ทาน) รุ่งโรจน์อยู่ ส่วนนารีที่มีปัญญา ซึ่ง
มีดวงเนตรกลมงามแวววาว ดุจนางเนื้อทรายขึ้นวอทองไปข้างหลัง
นั้น นางเป็นธิดาสุดท้องของข้าพเจ้าทั้งสองนางมีความสุขเบิกบาน
ใจเพราะผลแห่งทาน เมื่อก่อนเขาทั้งสามมีใจเลื่อมใสได้ถวายทาน
แก่สมณพราหมณ์ทั้งหลาย เขาทั้งสามถวายทานแล้ว จึงเอิบอิมอยู่
ด้วยกามคุณอันเป็นทิพย์ ส่วนข้าพเจ้าทั้งสองเป็นคนตระหนี่ ได้ด่า
สมณพราหมณ์ทั้งหลาย จึงมีร่างกายซูบซีด ดุจไม้้อที่ถูกไฟไหม้”

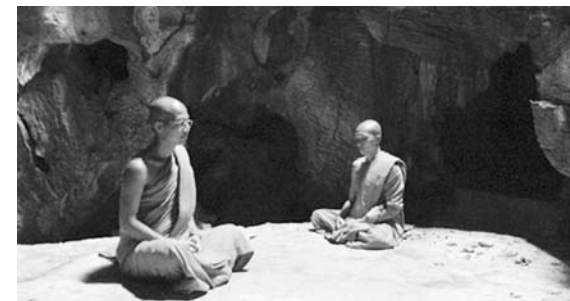
สามเณรถามว่า “อะไรเป็นอาหารของท่าน อะไรเป็นที่นอน
ของท่าน และท่านผู้มีบาปมากยิ่งขึ้น เสี่ยงอัตภาพให้เป็นอยู่ได้อย่างไร
เมื่อโภคะเป็นอันมากมีอยู่แต่ท่านก็ไม่ได้รับความสุข เสวยแต่ความ
ทุกข์อยู่ในวันนี้”

เปรตทั้งสองตอบว่า “ข้าพเจ้าทั้งสองตีซึ่งกันและกัน แล้ว
กินเลือดและหนองของกันและกัน ได้ดื่มเลือดและหนองเป็นอันมาก
ก็ยังไม่หายอยาก มีความหิวอยู่เป็นนิตย์ คนทั้งหลายผู้ไม่ให้ทาน เมื่อ
ตายไปแล้วก็เกิดในยมโลก จำให้อยู่ เหมือนข้าพเจ้าทั้งสอง ใคร
ก็ตามได้โภคทรัพย์ต่างๆ แล้วตนเองก็ไม่ใช้ ทั้งไม่ยอมทำบุญ ผู้นั้น
จะต้องหิวกระหายในปรโลก ภายหลังถูกความหิวแผดเผาไหม้อยู่
สิ้นกาลนาน เมื่อได้ทำกรรมชั่วที่มีผลเผ็ดร้อนมีทุกข์เป็นผลยอม

ประสบความทุกข์ ทรัพย์สมบัติจัดว่าเป็นของเล็กน้อย ผู้มีปัญญา
อย่างนี้แล้ว ควรทำที่พึ่งให้แก่ตน บุคคลเหล่านี้ได้เข้าใจทางธรรม
เพราะได้ฟังธรรมของพระอรหันต์ทั้งหลาย บุคคลเหล่านั้น ย่อมไม่
ประมาทในการให้ทาน ข้าพเจ้าทั้งสองนี้ ไม่ใช่ใครอื่น แต่เป็นลูก
และป้าของสามเณรเอง”

เมื่อสามเณรได้ฟังอย่างนี้แล้ว ก็เกิดความสลดใจ จึงระงับ
ความอยากสึกไว้ได้ แล้วเข้าไปหาพระอุปัชฌาย์ หมอบกราบลง
แล้วเรียนว่า “ท่านได้ทำประโยชน์แก่กระผมโดยแท้ ได้ปลดเปลื้อง
กระผมออกจากความทุกข์ได้แล้ว บัดนี้ กระผมไม่ต้องการที่จะเป็น
ฆราวาสแล้ว กระผมยินดีต่อการประพาศิพรมจรริย์”

ลำดับนั้น พระสังกัจจเอระ ได้บอกพระกรรมฐานที่เหมาะสม
กับอุปนิสัยของสามเณร เมื่อสามเณรนั้นเจริญกรรมฐาน ก็ได้
สำเร็จพระอรหันต์ พระสังกัจจเอระได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลให้
พระพุทธเจ้าทรงทราบ พระพุทธองค์ก็ทรงถือเอาเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ
แล้วตรัสเทศนาให้เป็นประโยชน์แก่มหาชน

นางปฎิบัติกา บุษบาฬ

จะไดักล่าวเรื่องนางปฎิบัติกา เป็นข้ออ้างอิงเปรียบเทียบ โลกมนุษย์กับสวรรค์เป็นการยืนยันว่าสวรรค์นั้นมียุ่จริง ถ้าเรา ประกอบแต่กรรมดี ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทขุททกนิกาย ท่าน ไดักล่าวถึงนางเทพธิดาองค์หนึ่งไดัจุติจากสวรรค์ขณะชมสวนอยู่ บนกิ่งไม้ มาเกิดเป็นมนุษย์ จนแต่งงานมีลูก ๔ คน ตายจากมนุษย์ แล้วไปเกิดบนสวรรค์ โดยเรื่องมียุ่ว่า

ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีเทพบุตรองค์หนึ่งนามว่า มาลาการี มีนางเทพอัปสรหนึ่งพันแวดล้อม เข้าไปเที่ยวชมสวนสวรรค์หรือ อุทยานสวรรค์

ในจำนวนนางเทพอัปสรหนึ่งพันนางนั้น นางเทพอัปสร ๕๐๐ นาง ขึ้นไปเก็บดอกไม้อยู่บนต้นไม้สวรรค์ทำให้ดอกไม้ตกลงมา นาง เทพอัปสรอีก ๕๐๐ นาง ก็เก็บดอกไม้ที่นางเทพอัปสรเหล่านั้นทำให้ ตกลงมา แล้วนำไปประดับเทพบุตรผู้เป็นสามี

ในจำนวนเทพธิดาหรือเทพอัปสรทั้ง ๕๐๐ นางที่กำลังเก็บ ดอกไม้อยู่บนต้นไม้นั้น มีนางเทพอัปสรองค์หนึ่ง ไดัจุติ (ตาย) จาก สวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น ได้มาเกิดในเมืองสาวัตถี เมื่อเกิดแล้วก็เป็นผู้ ระลึกชาติได้ ระลึกได้ว่าชาติปางก่อนตนเกิดเป็นนางเทพอัปสรอยู่ บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ได้เป็นภรรยาของมาลาการีเทพบุตร เมื่อ เจริญวัย ได้ทำบุญอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตั้งจิตอธิษฐาน ขอไปเกิดใน สวรรค์ชั้นดาวดึงส์เป็นภรรยาของมาลาการีเทพบุตรอีก

ต่อมา ภิกษุทั้งหลายทราบว่ นางนี้ลุกขึ้นเสริจสรรพแล้วก็ พรารถนาแต่ฝั้วเท่านั้น จึงได้ขนานนามของนางว่า “ปฎิบัติกา” แผลว่า “หญิงบุษบาฬ”

นางปฎิบัติกานั้นก็มียุ่ฝึกฝไ้ในทางบุญกุศล และทำบุญกุศล อยู่เป็นนิตย์ เช่น ปัดกวาดโรงฉันของพระในวัดพระเชดวัน จัดน้ำ ฉันและปูอาสนะไว้ในโรงฉัน เป็นต้น เมื่อนางอายุได้ ๑๖ ปี ก็ได้ แต่งงานจนในที่สุดนางมีลูกถึง ๔ คน

วันหนึ่ง นางถวายทาน ทำการบูชา ฟังธรรมและรักษาศีล พอถึงเวลาค่ำ นางได้ถึงแก่กรรม ด้วยโรคชนิดหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้น ปัจจุบันทันด่วน เมื่อตายแล้วก็ได้ไปเกิดเป็นนางเทพธิดาบนสวรรค์ ชั้นดาวดึงส์ในสำนักสามีของตน เช่นเดียวกับชาติปางก่อน สม ความปรารถนาแห่งตน

ในขณะที่นางจุติไปบังเกิดในโลกมนุษย์ แล้วตายกลับมาเกิด บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์อีกนั้น ยังไม่ถึงวันหนึ่งของวันเวลาในสวรรค์ ชั้นนี้เลย เหล่านางธิดาเพื่อนๆ ก็ยังชมสวนเก็บดอกไม้ในสวน สวรรค์กันอยู่

พวกเทพธิดาทั้งหลายกำลังเก็บดอกไม้ประดับเทพบุตรผู้ สามีอยู่นั้นเอง ยังไม่ทันกลับไปวิมานแห่งตนเลย

มาลาการีเทพบุตรเห็นนางเทพอัปสรผู้นั้นซึ่งจุติโลกมนุษย์ มาเกิดใหม่นั้นแล้ว จึงถามว่า “เธอหายหน้าไปไหนตั้งแต่เช้า เธอไป ไหนมา”

นางเทพธิดาตอบว่า “ดิฉันจุติค่ะพี่”

เทพบุตรถามว่า “เธอพูดอะไร”

นางเทพธิดาตอบว่า “ข้อนั้นเป็นอย่างนี้จริงจ๊ะพี่”

เทพบุตรถามว่า “เธอไปเกิดแล้วที่ไหน”

นางเทพธิดาตอบว่า “เกิดในบ้านของตระกูลหนึ่ง ในกรุง
สาวัตถี”

เทพบุตรถามว่า “เธอมีชีวิตอยู่ในกรุงสาวัตถีนานเท่าไร”

นางเทพธิดาตอบว่า “เมื่อดิฉันเกิดใหม่แล้ว พออายุได้ ๑๖ ปี
ก็ได้แต่งงาน จนมีบุตรด้วยกัน ๔ คน ทำบุญต่างๆ มีการให้ทาน และ
รักษาศีลเป็นต้น ปรารถนามาเกิดเป็นภรรยาของพี่ในสวรรค์ชั้นนี้ ใน
ที่สุดก็ได้มาเกิดในสำนักของพี่ตามเดิม”

เทพบุตรถามว่า “มนุษย์มีอายุประมาณเท่าไร”

นางเทพธิดาตอบว่า “มีประมาณ ๑๐๐ ปี”

เทพบุตรถามว่า “เท่านั้นเองหรือ”

นางเทพธิดาตอบว่า “ค่ะ พี่”

เทพบุตรถามว่า “พวกมนุษย์มีอายุนิดหน่อยเพียงเท่านั้น เป็น
ผู้ประมาทเหมือนคนนอนหลับ ปล่อยเวลาให้ผ่านไปเปล่าหรือ
ทำบุญกุศลมีการให้ทานเป็นต้นบ้าง”

นางเทพธิดาพูดว่า “พี่พูดอะไรกัน พวกมนุษย์ประมาทอยู่เป็น
นิตย์เหมือนกับว่ามีอายุตั้งอสงไขย หรือเหมือนกับไม่แก่และไม่ตาย”

มาลาภารีเทพบุตรได้เกิดความสลดใจมากต่อความประมาท
ของพวกมนุษย์จึงกล่าวขึ้นว่า “พวกมนุษย์ซึ่งอายุแค่ร้อยปีก็ตายแล้ว
ก็ยังประมาทเหมือนหลับอยู่เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วจักพ้นทุกข์ได้เมื่อไรกัน”

ในวันรุ่งขึ้น พระภิกษุในวัดเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้เข้าไปสู่
บ้านได้ทราบข่าว นางปฏินุชีกาตายแล้ว จึงไปกราบทูลพระพุทธเจ้า
ให้ทรงทราบพร้อมด้วยทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อุบาสิกา
ชื่อปฏินุชีกา ลูกขึ้นเสรีจสรพรแล้วได้ทำบุญต่างๆ ไว้มากเพื่อปรารถนา
ไปเกิดในสำนักสามีเท่านั้น ตอนนี้นางได้ตายแล้วไปเกิดที่ไหน”

พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย นางได้ไปเกิดในสำนัก
สามีของตนนั่นแหละ”

ภิกษุทั้งหลายทูลว่า “ในสำนักสามีไม่มี พระเจ้าข้า”

พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย นางไม่ปรารถนาถึงสามี
ในโลกมนุษย์นี้ หากแต่ปรารถนาถึงมาลาภารีเทพบุตร ผู้เป็นสามี
ของนางในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นางจุติจากที่ประดับดอกไม้ของสามีนั้น
แล้วมาเกิดในโลกมนุษย์ เมื่อตายไปก็ไปบังเกิดในสำนักของสามีนั้น
อีก”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “น่าสลดใจจริงๆ ชีวิตของสัตว์ ทั้ง
หลายน้อยจริงๆ เมื่อเข้านี้นางอังกาส (ประเคนอาหาร) พวกข้า
พระองค์ ถึงตอนเย็นก็ตายไป”

พระพุทธเจ้าตรัสว่า “อย่างนั้นแหละ ภิกษุทั้งหลาย ชีวิตของสัตว์ทั้งหลายน้อยนัก” เหตุนี้เอง พญามัจจุราช (ความตาย) ย่อมทำสัตว์เหล่านี้ซึ่งไม่อึดด้วยวัตถุทาง (สิ่งที่น่าปรารถนาน่าชอบใจ) และกิเลสทาง (กิเลสที่อยากได้ในสิ่งที่ปรารถนา) ไว้ในอำนาจของตน และพาสัตว์กำลังคร่ำครวญรำไรไป (ตายจากโลกนี้ไป) แล้วพระองค์ได้ตรัสเป็นพระคาถาไว้ในคัมภีร์ธรรมบทพุทธทศกนิกาว่า

“มัจจุผู้กระทำสุด (ความตาย) ย่อมทำคนผู้มีใจข้อยอยู่ในอารมณ์ต่างๆ ซึ่งกำลังเลือกเก็บดอกไม้ (คือกามคุณทั้ง ๕) ผู้ไม่อึดในกามทั้งหลายนั้นเอง ไปสู่อำนาจของตน”

เมื่อจบเทศนา มีผู้บรรลุมรรคผลเป็นอันมาก เพราะพระพุทธเจ้าตรัสพระธรรมเทศนาครั้งใด ย่อมมีผลดีแก่ผู้ฟังทุกครั้ง แม้ในการปรารถนาอายุของมนุษย์ เทียบกับอายุของเทพยดาบนสวรรค์

ผู้เห็นผิด

ในอดีตกาล พระเจ้าอังคตราชเสวยราชในกรุงมิถิลา คินหนึ่งพระองค์พร้อมด้วยข้าราชการ ได้เสด็จไปหาคุณาชีวก คุณาชีวกได้แสดงลัทธิของตนว่า บุญไม่มี ทานเป็นของไม่มีผล ทานเป็นเรื่องที่คนโง่บัญญัติไว้ คนโง่ที่สำคัญตัวว่าฉลาดให้ทาน ส่วนคนฉลาดคอยรับทาน แล้วพรรณนาถึงบาปที่ไม่มีผลว่า

รูปกายเป็นที่รวมของ ดิน น้ำ ลม ไฟ สุข ทุกข์และชีวิต รวมเจ็ดประการ เป็นของเที่ยง ไม่ขาดสูญ ผู้ใดตัดศีรษะผู้อื่นด้วยดาบอันคม ดาบย่อมผ่านเข้าไปในระหว่างรูปกายทั้งเจ็ดประการ ผู้นั้นไม่เชื่อว่าตัดร่างกายคนอื่น และการทำเช่นนั้นผลบาปย่อมไม่มี สัตว์ท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏ ๘๔ มหากัป ย่อมบริสุทธิ์ได้เอง เมื่อยังไม่ถึงเวลาแม้จะกระทำความดีมากมายก็บริสุทธิ์ไม่ได้

อลาตเสนาบดีชอบใจคำพูดของคุณาชีวก จึงกล่าวว่า ข้าพเจ้าระลึกชาติหนหลังได้ชาติหนึ่ง คือในชาติก่อนข้าพเจ้าเกิดในเมืองพาราณสีเป็นนายพรานฆ่าโค ได้ฆ่าสัตว์เป็นอันมาก จุตติ (ตาย) จากชาตินั้นแล้วมาเกิดในตระกูลเสนาบดีนี้ บาปไม่มีผลแน่ ข้าพเจ้าจึงไม่ต้องไปนรก

ได้ยินว่า ในกาลแห่งพระทศพลทรงพระนามว่ากัสสปะ อลาตเสนาบดีบูชาพระเจดีย์ด้วยพวงดอกอังกาบ เมื่อเขาตาย ผลแห่งบาปกรรมอย่างหนึ่งส่งให้ไปเกิดในตระกูลฆ่าโค ได้กระทำความบาปกรรมเป็นอันมาก ครั้นในเวลาที่เขาจะตาย บุญกรรมที่บูชาพระเจดีย์ได้

โอกาส เขาจึงบังเกิดในตระกูลเสนาบดีได้รับสมบัติเช่นนี้ เมื่อระลึกชาติได้เพียงชาติเดียว ไม่อาจจะถึงกรรมอื่นในอดีต จึงสนับสนุนวาทะของคุณาชีวก ด้วยสำคัญผิดว่าเราได้กระทำความผิดคือการฆ่าโคจึงบังเกิดในที่นี้

ขณะนั้นคนเชื้อใจผู้หนึ่งชื่อวิชกะได้เข้าไปยังสำนักของคุณาชีวกได้ฟังคำของคุณาชีวก และอลาตเสนาบดี ก็ร้องไห้ น้ำตาไหล

พระเจ้าอังคตราชจึงตรัสถามเหตุที่ร้องไห้

นายวิชกะกราบทูลว่า ในชาติก่อน ข้าพระพุทธเจ้าเกิดเป็นเศรษฐีในเมืองสาเกต เป็นผู้มีคุณธรรม ยินดีในการบริจาคทาน มีการงานอันสะอาดข้าพระพุทธเจ้าระลึกถึงบาปกรรมที่ตนทำไม่ได้เลย จุตติจากชาตินั้นมาเกิดในครรภ์ของนางทาสีในมิลินทนครนี้ แม้จะยากจนก็ตั้งมั่นอยู่ในความประพฤติชอบ ได้ให้ทาน รักษาศีล ไม่ได้เบียดเบียนสัตว์ และไม่ได้ลักทรัพย์เลย กรรมดีที่ข้าพระพุทธเจ้าประพฤติคงไร้ผลเป็นแน่ ศีลนี้เห็นจะไร้ประโยชน์ ข้าพระพุทธเจ้ากำแต่ความปราศรัยไว้ เหมือนนกเงือกผู้ไม่ได้ฝึกหัด ส่วนอลาตเสนาบดียอมกำแต่ช่วยชนะได้ ดั่งนกเงือกผู้ชำนาญการพินัน ข้าพระพุทธเจ้าไม่เห็นประต้อนเป็นเหตุสุดคติเลย เพราะเหตุนี้ข้าพระพุทธเจ้าได้ฟังคำของคุณาชีวกแล้วจึงร้องไห้

ห้วงหนี่

ในกรุงสาวัตถี มีคฤหบดีคนหนึ่งเสื่อมจากโภคสมบัติ ภริยาของเขาก็ตาย เขาให้ธิดาไปอยู่เรือนมิตรของตน ยืมเงิน ๑๐๐ กหาปณะ ลงทุนซื้อสิ่งของบรรทุกเกวียนไปขาย ไม่นานนักก็ได้เงิน ๕๐๐ กหาปณะ อันเป็นกำไรพร้อมทั้งต้นทุนแล้วกลับมาพร้อมด้วยเกวียน ในระหว่างทางถูกโจรปล้น หมู่ออกค้าเกวียนแตกกระจายหนีไป ฝ่ายคฤหบดีนั้นชอนกหาปณะไว้ที่กอไม้แห่งหนึ่ง แล้วอยู่ที่ไม้ไกลถูกโจรจับฆ่าทิ้งเสีย ด้วยความโลภในทรัพย์ เขาจึงบังเกิดเป็นเปรตในที่นั้นเอง

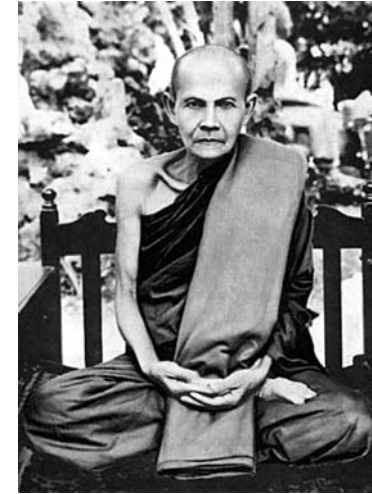
พวกพ่อค้าไปยังกรุงสาวัตถี เล่าเรื่องนั้นให้ธิดาของเขาทราบ นางเสียใจมาก ร้องไห้คร่ำครวญ เพราะความตายของบิดาและคิดถึงความลำบากแห่งการเลี้ยงชีพ คหบดีสหายของบิดาจึงปลอบโยนนางว่า ภาชนะดินย่อมมีความแตกเป็นธรรมดา ชีวิตคนเราก็ย่อมต้องแตกดับเช่นกัน ดั่งนั้นเจ้าอย่าได้เศร้าโศกถึงบิดาให้มากนัก แล้วรับนางเป็นธิดาบุญธรรม นางจึงคลายเศร้าและเกิดความเคารพนับถือในคหบดีเหมือนเป็นบิดาจริง

วันหนึ่ง นางปรารถนาจะทำบุญอุทิศให้บิดา จึงไปที่วิหารถวายข้าวยาคุ น้ำและมะม่วงสุก พระผู้มีพระภาคทรงรับ แล้วแบ่งถวายภิกษุทั้งหลายอุทิศสงฆ์ เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงเสวยแล้ว นางกราบทูลว่า ขอให้ผลแห่งทักษิณาทานนี้จงถึงบิดาของหม่อมฉันเถิด พระผู้มีพระภาคตรัสว่า จงสำเร็จอย่างนั้นเถิดแล้วทรงกระทำอนุโมทนา หลังจากทีนางอุทิศส่วนบุญ เปรตตนนั้นอนุโมทนาแล้ว

ก็ได้สวนมะม่วง วิมาน และทิพยสมบัติอื่น

ต่อมา พ่อค้าเหล่านั้นได้ไปค้าขาย เดินทางไปตามทางและพักแรมในที่เดิม เปรตนั้นจึงแสดงตน พร้อมทั้งสวนและวิมาน พวกเขาถามว่าได้มาอย่างไร เปรตจึงตอบว่า ธิดาของเราได้ถวายมะม่วงสุก น้ำและข้าวยาकुแต่พระผู้มีพระภาคและภิกษุสงฆ์ อุทิศให้แก่ข้าพเจ้า จากนั้นเปรตก็แสดงทรัพย์ ๕๐๐ กหาปณะนั้น แบ่งให้พวกพ่อค้ากึ่งหนึ่ง ที่เหลือให้ลูกสาวนำไปใช้หนี้ที่ยืมเขามา

พวกเขาพ่อค้ากลับมาถึงเมืองสาวัตถีแล้ว ได้บอกแก่ธิดาของเปรต แล้วให้ทรัพย์ส่วนที่พวกตนได้จากเปรตนั้นแก่นางด้วย นางได้นำ ๑๐๐ กหาปณะ ไปใช้เจ้าหนี้ แล้วให้ทรัพย์ที่เหลือแก่สหายบิดาคหบดีคืนทรัพย์นั้นให้นาง แล้วยกนางให้เป็นภรรยาของบุตรชายคนหัวปี มีบุตรด้วยกันคนหนึ่งต่อมานางได้ฟังธรรมจึงบรรลुโสดาบัน

ท่านพระอาจารย์มั่น ตอบปัญหาผีมีจริงหรือไม่

ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ ท่านเป็นอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนากรรมฐานที่มีลูกศิษย์มากมายทั่วประเทศ และเป็นที่เคารพนับถือของชาวพุทธทั้งในประเทศและต่างประเทศ ท่านได้ตอบปัญหาเกี่ยวกับคนที่ตายไปแล้ว หรือที่เรียกกันว่าผี ซึ่งท่านตอบแบบให้ข้อคิด ด้วยไม่ให้ปักใจเชื่อเลยเพราะมันเป็นสิ่งนอกเหนือที่นักวิทยาศาสตร์จะพิสูจน์ได้

ท่านตอบไว้ว่า ... ไม่ว่าแต่ผีหรือสิ่งใดๆ ในโลก ถ้าสิ่งนั้นมีอยู่จริง สิ่งนั้นต้องเป็นอิสระไปตามความมีอยู่ของตน ไม่ขึ้นอยู่กับความสนับสนุนหรือทำลายของใคร ที่ไปว่าสิ่งนั้นมีจริงหรือสิ่งนั้นไม่มี สิ่งนั้นถึงจะมีหรือจะสูญไป แต่สิ่งนั้นต้องมีอยู่ตามธรรมชาติของมัน

ไม่มีการเพิ่มขึ้นหรือลดลงตามคำเสกสรรของใครๆ ผิที่มนุษย์สงสัยกันทั่วโลกว่ามีหรือไม่มีก็เช่นกัน ความจริงผีที่ทำให้คนเกิดความกลัวและเป็นทุกข์นั้น เป็นผีที่คนคิดขึ้นที่ใจว่า ผีมีอยู่ที่นั่นบ้างที่นั่นบ้าง ผีจะมาทำร้ายบ้างพาให้เกิดความกลัว และเป็นทุกข์ขึ้นมา ถ้าอยู่ธรรมดาไม่ก่อเรื่องผีขึ้นที่ใจ ก็ไม่เกิดความกลัวและไม่เป็นทุกข์ ฉะนั้นผีจึงเกิดขึ้นจากการก่อเรื่องของผู้กลัวผีขึ้นที่ใจมากกว่าผีจะมาจากที่อื่น แต่ผีจะมีจริงหรือไม่ นั่น แม้จะบอกว่าผีมีจริง ก็ไม่มีพยานหลักฐานยืนยันกันพอให้เชื่อได้ เพราะนิสัยมนุษย์เราไม่ชอบยอมรับความจริงนี่คือมนุษย์เราโดยมาก

พุทธภาษิต

เกี่ยวกับชีวิตและความตาย

(อนุโมทนาคุณนางนุช บุญศรีสุวรรณ...จัดหามาให้)

๑. ชีวิตของสัตว์ทั้งหลายในโลกนี้ สั้นนิดเดียว ลำบากยากเข็ญ มีทุกข์มาก แต่ก็ไม่มีเครื่องหมายให้รู้ว่าจะตายเมื่อใด

๒. สัตว์ทั้งหลายเกิดมาแล้วพยายามหาวิธีที่จะไม่ต้องตาย ก็ไม่สำเร็จ ถึงจะมีชีวิตอยู่ต่อไป จนชราภาพก็ต้องตายอยู่ดี เพราะธรรมชาติของสัตว์โลกเป็นอย่างนี้

๓. สัตว์ทั้งหลายเกิดมาแล้ว ก็มีภัยจากการที่ต้องตายเป็นนิรันดร์ เปรียบเหมือน ผลไม้สุกงอม แล้วก็จะมีภัยจากการที่ต้องร่วงหล่นไปในเวลาเช้า

๔. ชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย ต้องแตกดับไปเป็นธรรมดา เปรียบเหมือนภาชนะดินทุกชนิด ที่ช่างหม้อปั้นแล้วในที่สุดก็ต้องแตกไป

๕. ทั้งเด็ก ทั้งผู้ใหญ่ ทั้งคนโง่ ทั้งคนฉลาด ล้วนตกอยู่ในอำนาจของมฤตยู บ่ายหน้าไปสู่ความตายทั้งนั้น

๖. เมื่อเหล่าสัตว์จะตาย ต้องไปปรโลกแน่นอนแล้ว บิดามารดาก็ไม่สามารถช่วยบุญตริตาของตนไว้ได้ หรือหมู่ญาติก็ไม่สามารถจะช่วยพวกญาติของตนไว้ได้

๗. จงดูเถิด ทั้งๆ ที่มีหมู่ญาติมาเฝ้ารำพึงรำพันอยู่ โดยประการต่างๆ แต่ผู้จะตาย กลับถูกมฤตยูคร่าตัวเอาไปแต่เพียงผู้เดียว เหมือนโคที่เขาจะฆ่าถูกนำไปแต่เพียงตัวเดียว

๘. สัตว์โลกตกอยู่ในอำนาจของความแก่และความตายอย่างนี้

เพราะเหตุนั้น นักปราชญ์ทั้งหลายทราบชัดถึงสภาพของสัตว์โลกแล้ว จึงไม่เศร้าโศกกัน

๙. ท่านหาได้รู้ทางของผู้มา (เกิด) หรือผู้ไป (สู่ปรโลก) ไม่ เมื่อไม่เห็นปลายสุดทั้งสองด้าน ถึงจะคร่ำครวญไปก็ไร้ประโยชน์

๑๐. ถ้าผู้ที่ทำตนให้เดือดร้อนด้วยการหลงใหลคร่ำครวญ จะทำประโยชน์อะไรให้เกิดขึ้นได้บ้าง นักปราชญ์ผู้รู้แจ้งก็คงจะทำอย่างนั้นตามไปแล้ว

๑๑. การร้องไห้ เศร้าโศก ไม่สามารถทำใจของผู้คนให้สงบได้ มีแต่จะเกิดทุกข์มากยิ่งขึ้น ทั้งร่างกายก็จะพลอยทรุดโทรม

๑๒. จะเบียดเบียนตนเอง มีร่างกายชubbพอม ผิวพรรณหมองคล้ำ การร่ำไห้คร่ำครวญ ไม่ได้ช่วยอะไรแก่คนตายไปแล้ว จึงไม่มีประโยชน์อะไรเลย

๑๓. คนที่สลัดความโศกไม่ได้ มัวทอดถอนใจถึงคนที่ตายไปแล้ว ตกอยู่ในอำนาจของความเศร้าโศก มีแต่จะทุกข์มากยิ่งขึ้น

๑๔. จงดูเถิด ถึงแม้คนอื่นที่กำลังจะตายไปตามยถากรรม สัตว์ทั้งหลายในโลกนี้ ต่างตกอยู่ในอำนาจมฤตยู กำลังพากันดิ้นรน (กลัวตาย) ด้วยกันทั้งนั้น

๑๕. สัตว์ทั้งหลายตั้งความหวังอยากจะเป็นเป็นอย่างอื่น (คือไม่ตาย) แต่ก็ไม่สมหวัง ความพลัดพรากจากกันมีอยู่เป็นประจำ ท่านจงพิจารณาดูความจริงแท้ของสัตว์โลกเถิด

๑๖. แม้จะมีคนอยู่ได้ถึงร้อยปี หรือเกินกว่านั้นไปบ้าง ก็ต้องพลัดพรากจากหมู่ญาติ ทั้งชีวิตไว้ในโลกนี้อยู่ดี

๑๗. เพราะเหตุนั้น เมื่อได้สดับธรรมเทศนาของพระท่านแล้ว ก็พึงระงับความคร่ำครวญ ร่ำไห้เสีย ยามเมื่อเห็นคนล่วงลับดับชีวิตไป ก็ให้กำหนดรู้ว่าเขาตายไปแล้ว เราจะให้เขาฟื้นคืนมาอีกไม่ได้

๑๘. อีรชนผู้มีปัญญาเฉลียวฉลาด พึงกำจัดความเศร้าโศกที่เกิดขึ้นเสียโดยฉับพลัน เหมือนเอาน้ำดับไฟที่กำลังไหม้ลูกกลม และเหมือนลมพัดปุยขนุน

๑๙. ผู้แสวงสุขแก่ตน พึงระงับความเศร้าโศกคร่ำครวญร่ำไห้ ความโหยหาและความโทมนัส พึงถอนลูกศรคือความเศร้าโศกเสียให้ได้

๒๐. ผู้ถอนลูกศรนี้ได้แล้ว ก็จะมีอิสระ ได้ความสงบ ได้ผ่านพ้นความเศร้าโศกทั้งปวง ไม่มีความเศร้าโศกมีแต่เยือกเย็นใจ

๒๑. ชีวิตนี้น้อยนัก มนุษย์ย่อมตายภายในร้อยปี ถึงใครจะอยู่เกินกว่านั้นไปบ้าง ก็ต้องตายเพราะชราเป็นแน่แท้

๒๒. คนทั้งหลายเศร้าโศก เพราะสิ่งที่ยึดถือว่าเป็นของเราทั้งหลาย ที่สิ่งที่ยึดถือนั้น ไม่มีอะไรเที่ยงแท้เลย ผู้ที่มองเห็นว่า ความพลัดพรากจากกันจะต้องมีแน่นอนเช่นนี้แล้ว ก็ไม่ควรอยู่ครองเรือน

๒๓. คนที่สำคัญหมายสิ่งใดว่า “นี่ของเรา” ก็จะต้องจากสิ่งนั้นไปเพราะความตาย พุทธมามกะผู้เป็นบัณฑิต ทราบความข้อนี้แล้ว ก็ไม่ควรเอนเอียงไปในทาง ที่จะยึดถือว่า เป็นของเรา

๒๔. คนที่รักใคร่กัน ตายจากไปแล้ว ก็จะได้ไม่พบเห็นกันอีก เหมือนคนตื่นขึ้น ไม่เห็นสิ่งที่พบในฝัน

๒๕. (ขณะมีชีวิตอยู่) คนที่มีชื่อเรียกขาน ก็ยังพอได้พบเห็นกันบ้าง ได้ยินเสียงกันบ้าง คนที่ตายไปแล้วก็เหลือแต่ชื่อเท่านั้น ที่จะพูดถึงกันอยู่

๒๖. ผู้ที่พึงพอใจในสิ่งที่ยึดถือว่าเป็นของเรา ย่อมสละความเศร้าโศกความคร่ำครวญ และความห่วงหาอาวไปไม่ได้ เพราะฉะนั้น ผู้เข้าถึงธรรม (มุณี) ทั้งหลาย เห็นความปลอดโปร่ง จึงสละสิ่งที่เคยห่วงหาเกี่ยวไปได้

๒๗. บัณฑิตทั้งหลาย กล่าวถึงผู้ไม่แสดงตนในภพ (ผู้บรรลุนแล้ว) ว่าเป็นบุคคลที่สอดคล้อง เหมาะสมกับภิกษุผู้บำเพ็ญความหลีกเร้นถอนจิต (ผู้ที่ยังไม่บรรลุน) ซึ่งอยู่ในเสนาสนะที่สงัด

๒๘. ผู้เข้าถึงธรรม (มุณี) ไม่ติดอยู่ในสิ่งทั้งปวง ไม่ทำอะไรๆ ให้เป็นที่รักให้เป็นที่ชัง ความรำพึงรำพันและความห่วงหาอาว จึงมิได้แปดเปื้อน เหมือนน้ำไม่แปดเปื้อนใบบัว

๒๙. หยาดน้ำไม่ติดบนใบบัว วารีไม่ติดบนดอกบัวฉันใด ผู้เข้าถึงธรรม (มุณี) ก็ไม่ติดในรูปที่เห็น เสียงที่ได้ยิน และอารมณ์ที่ทราบ ฉะนั้น

๓๐. ผู้ห่างไกลจากกิเลส ผู้มีปัญญา ไม่สำคัญหมายในรูปที่เห็น เสียงที่ได้ยิน และอารมณ์ที่รับทราบ ไม่ปรารถนาความบริสุทธิ์ด้วยวิธีการอื่น ทั้งไม่ยินดียินร้าย

๓๑. บุคคลใด ประพฤติชั่วร้าย ไม่มีความคิด ถึงจะมีชีวิต ตั้งร้อยปี ชีวิตของเขา ก็หาประเสริฐไม่ ส่วนบุคคลใด มีศีล มีความคิด แม้มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียวก็เป็นชีวิตที่ประเสริฐกว่า

๓๒. บุคคลใด เกียจคร้าน มีความเพียรทราวม ถึงจะมีชีวิต อยู่ตั้งร้อยปี ชีวิตของเขา ก็หาประเสริฐไม่ ส่วนบุคคลใด มุ่งหน้า ทำความเพียรอย่างมั่นคง แม้มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว ก็เป็นชีวิตที่ ประเสริฐกว่า

๓๓. บุคคลพึงสละทรัพย์เพื่อจะรักษาอวัยวะ พึงยอมสละ อวัยวะเพื่อจะรักษาชีวิต และยอมสละทุกอย่างทั้งอวัยวะ ทรัพย์ และ แม้ชีวิต เพื่อรักษาธรรม

๓๔. อายุสังขารจะพลอยประมาทไปกับมนุษย์ทั้งหลาย ที่ยืน เดิน นั่ง นอน อยู่ก็หาไม่

๓๕. เพราะฉะนั้น ในชีวิตที่ยังเหลืออยู่นี้ คนเราควรทำกิจ หน้าที่ของตนและไม่พึงประมาท

๓๖. ดอกไม้ที่สุ่มกันอยู่เป็นกอง นายช่างที่ฉลาด สามารถ นำมาร้อย เป็นพวงมาลัย มีคุณค่ามากได้ฉันใด ชีวิตคนเราที่เกิดมา นี้ ก็ควรจะใช้ประกอบกุศลกรรมความดีให้มาก ฉะนั้น

๓๗. บุญเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลายในปรโลก

๓๘. ความตายเราก็มิได้ชื่นชอบ ชีวิตเราก็มิได้ติดใจ เราจัก ทอดทิ้งกายนี้อย่างมีสติสัมปชัญญะ มีสติมั่น

๓๙. ความตายเราก็มิได้ชื่นชอบ ชีวิตเราก็มิได้ติดใจ เรารอ คอยเวลาเหมือนคนรับจ้าง ทำงานเสร็จแล้วรอรับค่าจ้าง

๔๐. วันคืนล่วงไป ชีวิตของคนก็พร่องลงไป จากประโยชน์ที่ จะทำ

๔๑. วันคืนไม่ผ่านไปเปล่าๆ

๔๒. กาลเวลาล่วงไป วันคืนผ่านพ้นไป ภัยก็หมดไปที่ละตอนๆ ตามลำดับ

๔๓. รูปร่างของสัตว์ย่อมร่วงโรยไป แต่ชื่อและโคตรไม่ เสื่อมสลาย

๔๔. เมื่อจะตาย ทรัพย์แม้แต่น้อยก็ติดตามไปไม่ได้

๔๕. กาลเวลาย่อมกลืนกินสัตว์ทั้งหลาย พร้อมกับตัวมันเอง

๔๖. ถ้าบุคคลจะเศร้าโศกถึงคนที่ไม่ได้อยู่แก่ตนคือ คนที่ ตายไปแล้ว ก็ควรจะเศร้าโศกถึงตนเอง ซึ่งตกอยู่ในอำนาจของ พญามัจจุราชตลอดเวลาเช่นกัน

๔๗. ภัยย่อมเสื่อมลงไปเรื่อย ทุกหลับตา ทุกลืมตา

๔๘. เมื่อภัยเสื่อมสิ้นไปอย่างนี้ ความพลัดพรากจากกันก็ ต้องมีโดยมิต้องสงสัย หมู่สัตว์ที่ยังเหลืออยู่ควรเมตตาเอื้อเอ็นดูกัน ไม่ควรจะมีว้าวเศร้าโศกถึงผู้ที่ตายไปแล้ว

๕๐. ผู้ที่เสรำ้าโศกถึงคนตาย ก็เหมือนเด็กร้องไห้ขอ พระจันทร์ที่โคจรอยู่ในอวกาศ คนตายถูกเผาอยู่ยอมไม่รู้ว่าญาติ คร่ำครวญถึง เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงไม่เสรำ้าโศก เขาไปแล้วตาม วิถีทางของเขา

๕๑. ตอนเช้า ยังเห็นกันอยู่มากคน พอตกเย็น บางคนก็ไม่ เห็นกัน เมื่อเย็นยังเห็นกันอยู่ มากคน ตกถึงเช้า บางคนก็ไม่เห็นกัน

๕๒. จะตายก็ไปคนเดียว จะเกิดก็มาคนเดียว ความสัมพันธ์ ของสัตว์ทั้งหลาย ก็เพียงแค่ว่า มาพบปะเกี่ยวข้องกันเท่านั้นเอง

๕๓. วันคืนผ่านไป อายุก็เหลือน้อยเข้าทุกที

๕๔. แม่น้ำเต็มฝั่ง ไหลทวนขึ้นสู่ที่สูงชันใด อายุของ มนุษย์ทั้งหลายยอมไม่เวียนกลับมาสู่วัยเด็กได้อีกฉนั้น

๕๕. ผู้เข้าถึงธรรม ไม่เสรำ้าโศกถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ไม่ฝืนเพื่อ ถึงสิ่งที่ยังมาไม่ถึง ดำรงอยู่กับปัจจุบัน ฉะนั้นฉิพพรรณจึงส่องใส

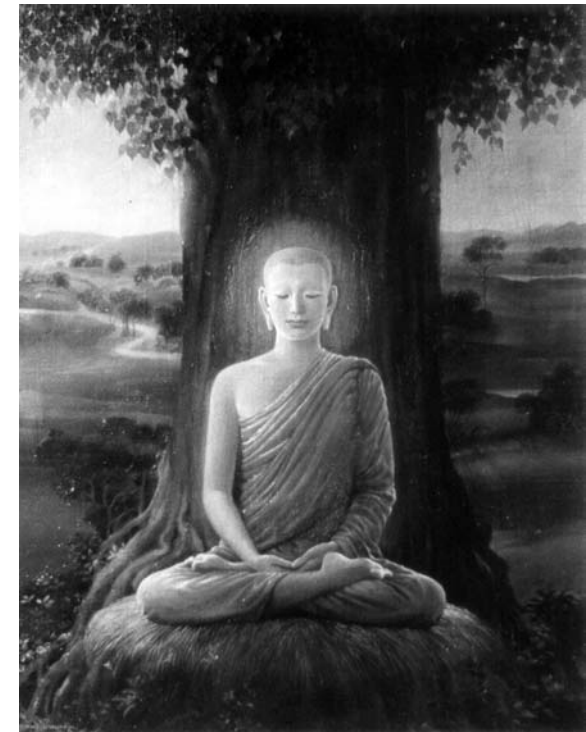
๕๖. คืนวันผ่านไป ไม่มีอะไรให้เราเดือดร้อน ไม่เห็นมีอะไรที่ เราสูญเสียในโลก ฉะนั้นเราจึงนอนสบายใจคิดแต่จะช่วยปวงสัตว์

๕๗. เวลาแต่ละวัน อย่าให้ผ่านไปเปล่าๆ ฉะนั้น หรือมาก ก็ให้ทำอะไรไว้บ้าง

๕๘. เร่งทำความเพียรเสียแต่วันนี้ ใครจะรู้ว่าพรุ่งนี้จะตาย หรือจะอยู่

๕๙. คนขยันทั้งคืนวัน ไม่ซึมเซา เรียกว่า มีแต่ละวันนำโชค

๖๐. จะมีชีวิตอยู่ก็ไม่เดือดร้อน ถึงจะตายก็ไม่เสรำ้าโศก ถ้า เป็นปราชญ์ มองเห็นที่หมายแล้ว ถึงอยู่ท่ามกลางความเสรำ้าโศก ก็ ไม่เสรำ้าโศก

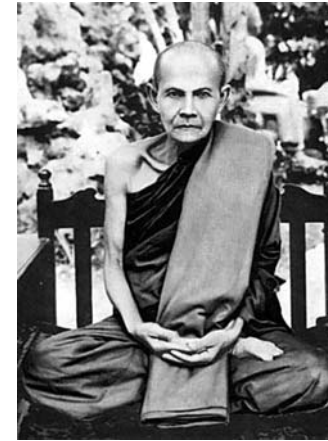
อาจารย์โยวาท
เกี่ยวกับความตาย

ผู้มีโภคทรัพย์ภายนอก มัวแต่ห่วงไว้ ไม่ใช่
เพื่อประโยชน์แก่ตนและแก่ผู้อื่นตามสมควร
ก็ทำทรัพย์ให้ไม่มีประโยชน์เหมือนเศษดิน
ในที่สุดก็ต้องละทรัพย์นั้นไปด้วยความตาย

(สมเด็จพระสังฆราช กรมหลวงวชิรญาณวงศ์)

ถ้าใครกลัวตายเสียดายทุกข์
ชอบถือเอาความสนุกในการเกิดว่าเลิศเลอ
ผู้นั้นต้องจัดว่าลืมหิวมัวประมาท
และชอบผัดเพี้ยนเลื่อนเวลา ว่า เข้า สาย บ่าย เย็น
ไม่ยอมกบ่าเพื่อญความดี สำหรับตน ในเวลาที่มีฐานะพอทำได้อยู่
ความประมาทยังจะพาให้หลังน้ำตาด้วยความทุกข์ในสงสาร
ไม่อาจประมาทได้ว่า ยังอีกนานเท่าไร
จึงจะผ่านพ้นแหล่งกันดารอันเป็นที่ทรมาณไปได้

(ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต)

คนเราเวลาตาย ทำให้คนร้องไห้เศร้าใจ
แต่เวลาเกิด ทำให้คนหัวเราะชอบใจ ดีใจ
คนที่หัวเราะก็หลง คนที่ร้องไห้ก็หลง ไม่รู้ อะไรเป็นเหตุเป็นผล
ความจริง “ตายและเกิด” ก็อันเดียวกันนั่นเอง
เพียงแต่ว่าเขาเปลี่ยนกันทำหน้าที่เท่านั้นเอง

(หลวงปู่ตื้อ อาจลธมฺโม)

“ความเกิดมีแล้ว ความแก่ ความตายมันก็มีอยู่ ไม่มีใครพ้นตาย
ตายก็ตายเต็มแผ่นดินอยู่ เกิดก็เกิดเต็มแผ่นดิน
เกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิดอยู่ที่นี่แหละ
สังขารมขื่อนี้ใครๆ ก็พ้นไปไม่ได้ นั่งอยู่ก็ตาย นอนอยู่ก็ตาย
กินอยู่ก็ตาย ไม่กินก็ตาย เจ็บป่วยก็ตายได้ ไม่เจ็บป่วยก็ตายได้
ความตายมีอยู่ทุกฐานะสถานที่ ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ
ความตาย มันครอบงำเราอยู่ทุกเมื่อ
เราต้องหาที่พึ่งอันประเสริฐไว้เสียแต่บัดนี้ แต่ยังมีชีวิตอยู่อย่างนี้
ยังแข็งแรงอยู่อย่างนี้ ถ้าวร่างกาย จิตใจมันไม่อำนวยแล้วจะไป
คิดถึงอะไร จะไปยึดไปถือเอาอะไร เป็นที่พึ่งมันยาก”

(หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ)

แท้ที่จริง จิต วิญญาณ มันมิใช่ของแตกของทำลาย
แลมิใช่ของสูญหาย .. ดังนั้น ใครอยากสวย ให้รักษาศีล
อยากรวยให้ทำทาน อยากปัญญาชาญให้ภาวนา

(หลวงปู่ฝั้น อาจาโร)

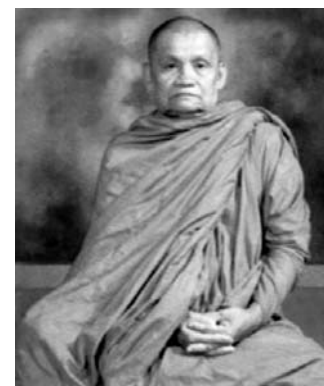

เราเกิดขึ้นมาก็ภพก็ชาติ ก็มาหัดสติตัวเดียวนี้
แต่ไม่สมบูรณ์กันสักที
เหตุนี้ควรที่พวกเราจะพากันรีบฝึกหัดสติแต่บัดนี้
เราจนจะตายอยู่แล้ว ไม่ทราบว่าจะตายวันไหน
ควรที่จะฝึกหัดสติให้อยู่ในเงื้อมมือของตนให้ได้
อย่าให้จิตไปอยู่ในเงื้อมมือของความหลงมัวเมา
ผู้ใดจิตไม่อยู่ในอำนาจของตนก็ได้ชื่อว่า เราเกิดมาเสียเปล่า
ได้ฟังคำสอนของพระพุทธเจ้าเสียเปล่า
ตายไปก็เปล่าจากประโยชน์

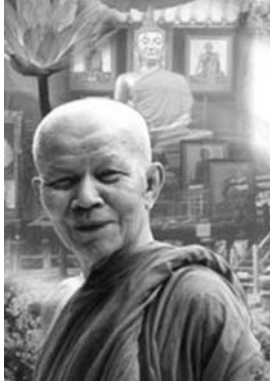
(หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี)

โลก คือ รูป นาม กาย ใจ ของเรา ไม่มีสิ่งใดเที่ยงแท้แน่นอน
ความไม่เที่ยง มีอยู่ที่ไหน ความเป็นทุกข์ ก็มีอยู่ที่นั่น
และความตายก็ไม่มียกเว้นแก่คนใดคนหนึ่ง
เรามีสิทธิ์ตายได้ทุกเวลา
(หลวงปู่สิม พุทธจาโร)

เมื่อเราเกิดมา ก็คือ เราตาย นั่นเอง
ความแก่กับความตายมันก็คืออันเดียวกันนั่นแหละ
เหมือนกับต้นไม้ เมื่อมีโคน มันก็มีปลาย เมื่อมีปลายมันก็มีโคน
ไม่มีโคน ปลายก็ไม่มี มีแต่ปลาย โคนก็ไม่มีได้
ดังนั้น เกิดนั่นแหละคือตาย ตายนั่นแหละคือเกิด
(หลวงพ่อบุชา สุภทฺโท)

เวลามีชีวิตอยู่ เราพึ่งอะไร เวลาตายไปเราจะพึ่งอะไร
เวลาตายไปโลกหน้าไม่มีการทำอะไร ทำนา
หรือว่าทำอะไร ทำสวน ซื่อถูก ขายแพง
แต่อาศัยคุณงามความดีที่สร้างไว้ เป็นอาหารทิพย์ เป็นเครื่องเสวย
นั่นแหละให้เราสร้างเอาไว้ นั่นแหละเป็นแก้วสารพัดนึกอย่างหนึ่ง
และเป็นคู่พึ่งเป็นพึ่งตนหนึ่งพึ่งไปตลอดจนถึงอวสาน
ได้ถึงนิพพาน ก็เป็นอันว่าหมดปัญหา
เป็นผู้พึ่งตัวเองได้โดยสมบูรณ์
(หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน)

ความตายนี้ ใครจะเสียใจก็ตาม ไม่เสียใจก็ตาม
ใครจะชอบก็ตาม ไม่ชอบก็ตาม
ใครจะยินดีก็ตาม ไม่ยินดีก็ตาม
เมื่อถึงวาระมีอันเป็นไป ก็จะต้องเป็นไปตามกฎธรรมชาติ
ตราบใดที่เรายังปฏิเสธความจริงหรือกฎธรรมชาติ
เราก็เป็นทุกข์ตราบนั้น
(หลวงพ่อพุธ ฐานิโย)

ตารางบัญชีสำรวจเวลาของชีวิต

มาตรฐานอายุเฉลี่ย ๓๕ ปี เท่ากับ ๒๗,๓๗๕ วัน

ถ้าอายุท่าน (ปี)	ใช้ไปแล้ว (วัน)	คงเหลือ (วัน)	ถ้าอายุท่าน (ปี)	ใช้ไปแล้ว (วัน)	คงเหลือ (วัน)
๒๕	๙,๑๒๕	๑๘,๒๕๐	๕๑	๑๘,๖๑๕	๘,๗๖๐
๒๖	๙,๔๙๐	๑๗,๘๘๕	๕๒	๑๘,๙๘๐	๘,๓๙๕
๒๗	๙,๘๕๕	๑๗,๕๒๐	๕๓	๑๙,๓๔๕	๘,๐๓๐
๒๘	๑๐,๒๒๐	๑๗,๑๕๕	๕๔	๑๙,๗๑๐	๗,๖๖๕
๒๙	๑๐,๕๘๕	๑๖,๗๙๐	๕๕	๒๐,๐๗๕	๗,๓๐๐
๓๐	๑๐,๙๕๐	๑๖,๔๒๕	๕๖	๒๐,๔๔๐	๖,๙๓๕
๓๑	๑๑,๓๑๕	๑๖,๐๖๐	๕๗	๒๐,๘๐๕	๖,๕๗๐
๓๒	๑๑,๖๘๐	๑๕,๖๙๕	๕๘	๒๑,๑๗๐	๖,๒๐๕
๓๓	๑๒,๐๔๕	๑๕,๓๓๐	๕๙	๒๑,๕๓๕	๕,๘๔๐
๓๔	๑๒,๔๑๐	๑๔,๙๖๕	๖๐	๒๑,๙๐๐	๕,๔๗๕
๓๕	๑๒,๗๗๕	๑๔,๖๐๐	๖๑	๒๒,๒๖๕	๕,๑๑๐
๓๖	๑๓,๑๔๐	๑๔,๒๓๕	๖๒	๒๒,๖๓๐	๔,๗๔๕
๓๗	๑๓,๕๐๕	๑๓,๘๗๐	๖๓	๒๒,๙๙๕	๔,๓๘๐
๓๘	๑๓,๘๗๐	๑๓,๕๐๕	๖๔	๒๓,๓๖๐	๔,๐๑๕
๓๙	๑๔,๒๓๕	๑๓,๑๔๐	๖๕	๒๓,๗๒๕	๓,๖๕๐

ถ้าอายุท่าน (ปี)	ใช้ไปแล้ว (วัน)	คงเหลือ (วัน)	ถ้าอายุท่าน (ปี)	ใช้ไปแล้ว (วัน)	คงเหลือ (วัน)
๔๐	๑๔,๖๐๐	๑๒,๗๕๕	๖๖	๒๔,๐๙๐	๓,๒๘๕
๔๑	๑๔,๙๖๕	๑๒,๔๑๐	๖๗	๒๔,๔๕๕	๒,๙๒๐
๔๒	๑๕,๓๓๐	๑๒,๐๔๕	๖๘	๒๔,๘๒๐	๒,๕๕๕
๔๓	๑๕,๖๙๕	๑๑,๖๘๐	๖๙	๒๕,๑๘๕	๒,๑๙๐
๔๔	๑๖,๐๖๐	๑๑,๓๑๕	๗๐	๒๕,๕๕๐	๑,๘๒๕
๔๕	๑๖,๔๒๕	๑๐,๙๕๐	๗๑	๒๕,๙๑๕	๑,๔๖๐
๔๖	๑๖,๗๙๐	๑๐,๕๘๕	๗๒	๒๖,๒๘๐	๑,๐๙๕
๔๗	๑๗,๑๕๕	๑๐,๒๒๐	๗๓	๒๖,๖๔๕	๗๓๐
๔๘	๑๗,๕๒๐	๙,๘๕๕	๗๔	๒๗,๐๑๐	๓๖๕
๔๙	๑๗,๘๘๕	๙,๔๙๐	๗๕	๒๗,๓๗๕	๐
๕๐	๑๘,๒๕๐	๙,๑๒๕			

อย่าอยู่อย่างประมาท

รายนามผู้ร่วมเป็นเจ้าของภาพ จัดพิมพ์หนังสือ “ตายแล้วไปไหน”

๑. คุณประพจน์ ราชนิยม	๒๔. พ.ต.หญิงวรัญญา ไล้สุขะ
๒. คุณยงยุทธ อธิวาสพงศ์	๒๕. คุณบุษกร เลิศบุญพันธ์
๓. คุณธัญญา นิ่มอัษฎาวุธ	๒๖. คุณสุดถนอม พิมพ์สิงห์
๔. ทพญ.พิมพ์พันธ์ เนตรนพรัตน์	๒๗. คุณพรรณี เรืองเล็ก
๕. คุณอิสริญา ณ นคร	๒๘. คุณเมธิรา อรุณลัมสวัสดิ์
๖. คุณพิพัฒน์ ตั้งกอบลาภ	๒๙. คุณภาสุดา เหล่าปราณ
๗. พลเอกทองชัย-คุณศยารักษ์ เกื้อสกุล	๓๐. คุณเกษรินทร์ เพิ่มพูน
๘. คุณพรทิพย์ ขุนอินทร์	๓๑. คุณอรทา อโณทัยไพบูรณ์
๙. คุณวราภรณ์ ขจรชัยกุล	๓๒. คุณจรัสศรี ตูลานันท์
๑๐. คุณณรงค์ สุขเร	๓๓. คุณสวัสดิ์ อมรสิทธิ์
๑๑. คุณรุ่งทิพย์ ศรีสิทธิกรรม	๓๔. คุณณัชรวรรณ วีระสารวิทยา
๑๒. พลตำรวจตรีปรีชา ฐิตะฐาน	๓๕. พ.ญ.วรรณิ์ กลศาสตร์เสนีย์
๑๓. คุณนิตยา ฐิตะฐาน	๓๖. คุณบุญส่ง-คุณสุคนธ์ ปานจันทร์ และคณะ
๑๔. คุณสุภาณี แก้วรักษ์	๓๗. คุณงามตา ช้อยชาญชัยกุล และคณะ
๑๕. คุณอมรา วัชระพิมลมาศ	๓๘. คุณสันต์ พ่วงวิจิตร
๑๖. คุณจิตรกร วิจิตรถาวร	๓๙. คุณแสงนภา ปันใจสีห์
๑๗. คุณกอบกุล ธีระวงค์	๔๐. คุณผ่องเพ็ญ สัมมาพันธ์
๑๘. คุณนิรุต ฐิตะฐาน	๔๑. คุณจรรย์ พัฒโนภาส
๑๙. คุณสุพจน์ ฐิตะฐาน	๔๒. น.อ.หญิงเกศจี พินิจอักษร
๒๐. คุณปราณี บัวสัมฤทธิ์	๔๓. คุณผาดิวดี เพชรแผ่นดิน
๒๑. คุณลดาวลัย เลิศนราสุขุมพงศ์	๔๔. คุณอภิรมย์ เรืองเกษตรกรรม
๒๒. ดร.ทิพาวดี เอมะวรรณนะ และคณะ	๔๕. คุณกมลทิพย์ สัตยมงคล
๒๓. คุณวันวิสาข์ มาเมือง	๔๖. คุณกัลยา กัลยาณมิตร

๔๗. คุณจิตติ-คุณปราณี-คุณจิตโสภินเจียรนัย	๕๕. คุณเผ่าทิพย์ ธีระพรและครอบครัว
๔๘. คุณวีระวรรณ ประวีณวรกุล	๕๖. คุณไพรัช สมบูรณ์
๔๙. คุณธัญญวดี วีระไวทยะ	๕๗. มูลนิธิธรรมเสถียร
๕๐. ดร.พิชิต-คุณวิธัญญา ภัทรวิมลพร	๕๘. คุณกังวาล เลิศอินทรางกูร
๕๑. คุณศุทธิดา ใจตรง	๕๙. คุณพรพรรณ อปถนสมบัติ
๕๒. ดร.ศิลาพร ณ ถลาง	๖๐. คุณหทัยภัทร สิ้นเกียรติ
๕๓. คุณดำรงค์ ชาวสวน	๖๑. คุณสมถวิล รุ่งจรัสแสง
๕๔. คุณสันต์ฤทัย กิจทะนุประเสริฐ และครอบครัว	๖๒. ดร.จุลเทพ-ดร.ดวงเดือน ขจรไชยกูล
	๖๓. คุณสุภาวดี เกษจรัส

ขมรมกัลยาณธรรม ขอให้ออมกราบอนุโมทนา
ท่านผู้มีอุปการะคุณทุกท่านที่เห็นคุณค่าของการให้ปัญญาเป็นทาน
นับว่าท่านได้สร้างอริยทรัพย์ที่มีค่าสูงส่ง
ขอให้อุปการะคุณนี้จงกลับมาตอบแทนท่าน
ให้เป็นผู้มีปัญญา เจริญในธรรมะของพระพุทธองค์ตลอดไป เทอญ

อานิสงส์ของการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

๑. เป็นผู้มีความเห็นถูกต้องตรงตามความเป็นจริงเป็นสัมมาทิฏฐิบุคคล
๒. ทำให้เกิดในบวรพุทธศาสนาทุกภพทุกชาติ
๓. เป็นผู้ไม่มีเวรภัย เป็นที่รักของมนุษย์และเทวดา
๔. ทำให้จิตใจผ่องใสเพราะตริภคระลึกถึงกุศลกรรมอยู่เสมอ
๕. เป็นที่ยกย่องสรรเสริญของบุคคลทั่วไป
๖. ทำให้ได้อริยทรัพย์คือหนทางสู่พระนิพพาน

ประวัติส่วนตัวผู้เรียบเรียง

พระมหาวิวัฒนา ฉายา สุริยจิตฺต นามสกุล ชันทะชา

มาตุภูมิ ต.บ้านข่า อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม

บรรพชาสามเณร

ณ วัดโพธิ์ชัย ต.สามผง อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม ปีพ.ศ. ๒๕๒๗
พระอุปัชฌาย์ พระครูอดุลยธรรมภาณ (ปัจจุบันเป็นพระจันทโ
ปมาจารย์) ปี พ.ศ. ๒๕๒๗

อุปสมบท ณ วัดนรนาถสุนทริการาม กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๕๔๓

พระอุปัชฌาย์ สมเด็จพระมหาเมธีวงศ์ (สนั่น ป.ธ.๙)

วุฒิการศึกษาทางธรรม

- สอบได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดนรนาถสุนทริการาม กรุงเทพฯ ๒๕๒๙

- สอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค สำนักเรียนวัดนรนาถฯ กรุงเทพฯ ๒๕๓๒

วุฒิการศึกษาทางโลก

- จบประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนบ้านข่า อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม ปี ๒๕๑๕
- จบบุรพศึกษา (ม.๓) สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ปี ๒๕๓๑
- จบมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนวชิรมกุฏ ปี ๒๕๓๑
- จบมัธยมศึกษาปีที่ ๖ (กศน.จังหวัดนนทบุรี) ปี ๒๕๓๒
- จบปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ปี ๒๕๓๗
- จบปริญญาโท (พัฒนาชุมชน) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี ๒๕๔๒

ผลงานทางวิชาการ / ตำรา / วิจัย

- ตายแล้วไปไหน
- มงคลชีวิต
- คู่มือมนต์พิธี
- พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ฯลฯ

งานกำลังเขียนหนังสือ

- หยาดน้ำค้างแห่งชีวิต

การทำงานอดีต-ปัจจุบัน

- เป็นครูสอนประจำนักเรียนวัดนรนาถสุนทริการาม กรุงเทพฯ
- เป็นครูสอนประจำนักเรียนวัดนาควัชรโสภณ จ.กำแพงเพชร
- เป็นครูสอนศีลธรรมโรงเรียนโยธินบูรณะ กรุงเทพฯ
- เป็นครูสอนศีลธรรมโรงเรียนวิไลยา กรุงเทพฯ
- เป็นอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จ.เลย
- เป็นผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีล้านช้าง จ.เลย

รู้จักชมรมกัลยาณธรรม

ชมรมกัลยาณธรรมมีเจตนารมณ์มุ่งมั่นในการเผยแผ่ธรรมะของพระพุทธองค์

โดยการจัดงานแสดงธรรมบรรยายเป็นธรรมทาน

จัดพิมพ์หนังสือธรรมะแจกเป็นธรรมทาน

ผลิตสื่อธรรมะ เช่น เทป ซีดี MP3

จัดทำจดหมายข่าวกัลยาณธรรม

เผยแผ่ธรรมผ่านทางเว็บไซต์กัลยาณธรรม

www.kanlayanatam.com

เจตนารมณ์อันมั่นคงนี้ เพื่อเปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม เผยแผ่สืบทอดพระศาสนา รวมทั้งเผยแผ่ธรรมของครูบาอาจารย์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา จรรโลงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบไป

ท่านสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเข้าร่วมงานแสดงธรรมบรรยายซึ่งทางชมรมจัดขึ้นเป็นธรรมทาน หรือติดตามผลงานผ่านทางจดหมายข่าวและเว็บไซต์ของชมรม และท่านสามารถสนับสนุนกิจกรรมอันเกื้อกูลความผาสุกร่มเย็นแก่สังคมได้โดยบริจาคปัจจัยเป็นทุนหมุนเวียนในการจัดพิมพ์หนังสือ และจัดทำสื่อธรรมะต่างๆ แจกเป็นธรรมทาน

เพื่อบริจาคแสงแห่งปัญญาไปยังห้องสมุดต่างๆ เช่น เรือนจำ มหาวิทยาลัย โรงเรียน วัดต่างๆ เป็นต้น

ขออนุโมทนาในกุศลจิตและทานบารมีที่ทุกท่านมีส่วนร่วม

ขอให้บุญกุศลนั้นตอบสนองให้ท่านพบความดีทุกซั้ววันรัตนไปเทอญ..

เลขที่บัญชีของชมรมกัลยาณธรรม

ชื่อบัญชี “อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ”

ธนาคารกรุงเทพ สาขาสมุทรปราการ (ออมทรัพย์)

เลขบัญชี 155-700-8222 โทรสาร : 0-2702-7353